

LAUREA

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittäminen

Virtanen, Jere

2010 Laurea Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittäminen

Virtanen Jere
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2010

Jere Virtanen

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittäminen

Vuosi 2010 Sivumäärä 71

Opinnäytetyöni tutkimuksen päätavoitteena on määrittää yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaava optimaalinen eläkesalkku. Optimaalisella eläkesalkulla tarkoitetaan tässä kontekstissa yrittäjän eläketurvan kannalta keskeisistä eläkeinstrumenteista muodostuvaa eläkekokonaisuutta. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun muodostavat eri eläkeinstrumentit voidaan jakaa kuuluviksi yrittäjän eläkelain-, pitkäaikaissäästämistä koskevan lain- ja vakuutuslain piiriin. Eläkesalkun optimaalisuudella tarkoitetaan sen sisältävien lakisääteisten ja vapaaehtoisten eläkeinstrumenttien kulurakenteen, verotuksen ja toimintavapauden suhdetta sekä ennen kaikkea yrittäjän kannalta oikean eläkkeen määrää.

Aihepiirini on erittäin ajankohtainen, koska vuoden 2010 alussa on astunut voimaan uusi laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä. Uuden lain myötä vapaaehtoiseen yksilölliseen eläke-kuutukseen sovellettu verokohtelu laajeni koskemaan myös muuta sidottua pitkäaikaissäästämistä. Vuoden 2010 alussa on otettu myös käyttöön elinaikakerroin, joka leikkaa merkittävästi esimerkiksi oman ikäluokkani eläketurvaa. Edellä mainittujen vuoden 2010 alussa tapahtuneiden muutosten seurauksena voidaankin yrittäjän eläkevakuuttamisen nähdä olevan merkittävässä murrosvaiheessa.

Opinnäytetyön tutkimusongelman muodostaa kysymys, miten yrittäjän optimaalinen eläketurva tulee muodostaa. Kysymys viittaa suoraan opinnäytetyön tutkimuksen päätavoitteeseen yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämisestä, minkä vuoksi pelkkä yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen seikkaperäinen tuntemus ei oikeuta riittävään ratkaisuun. Tutkimusongelmani pääkysymystä voidaan osaltaan jatkaa pohtien mikä on yrittäjän kannalta oikea lakisääteisen eläkevakuutuksen sekä verotettujen pitkäaikaissäästämismuotojen suhde tarkasteltaessa etenkin niiden kulurakennetta, verotusta ja toimintavapautta yrittäjän näkökulmasta. Koska YEL-työtulon pitää suuruudeltaan vastata sellaista palkkaa, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän tilalle olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, voidaan yrittäjän lakisääteistä eläkevakuutusta pitää melko tehottomana vanhuuseläkkeen kannalta vakuutuksen heikon kustannustehokkuuden perusteella.

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka mukaisesti käytän aineiston keruussa tutkittavaa kohdetta lähelle vieviä menetelmiä. Näitä menetelmiä ovat haastattelut sekä havainnointi Tapiola-ryhmän sisällä. Käytän tutkimuksessani materiaalina pääsääntöisesti vakuutusalan kirjallisuutta, joka liittyy vahvasti työeläkejärjestelmään. Opinnäytetyöni koostuu yhdeksästä luvusta, jotka kattavat niin teoreettisen-, empiirisen- ja pragmaattisen kokonaisuuden. Koska tutkimuksen tavoite on hyvin teoreettinen, otan opinnäytetyöhöni mukaan pragmaattisen tarkastelun. Käytännönläheisessä osassa implementoin opinnäytetyön teoreettisen osan tutkimustuloksen yrittäjän optimaalisesta eläkesalkusta omalle toiminimelleni ProWirtukselle. Implementoinnissa ilmenee, että ProWirtuksen eläkesalkun YEL-vakuutuksen osuus on noin puolet.

Asiasanat Yrittäjä, lakisääteinen, eläkevakuutus, pitkäaikaissäästäminen, PS-tili

Jere Virtanen

Determining the entrepreneur's optimal pension portfolio

Year	2010	Pages	71
------	------	-------	----

This study examines the entrepreneur's optimal pension cover. The primary purpose of the study was to determine the entrepreneur's optimal pension portfolio for the last period of entrepreneur life span. In this context the entrepreneur's optimal pension portfolio means the comprehensive pension solution from the entrepreneur's point of view. The optimal pension portfolio of the entrepreneur consists of different pension instruments which are based on the Self-Employed Persons' Pension Act, the law of long-term agreement of the Saving and Insurance Contracts Act. In this context the term optimal means the right relationship of the pension instruments viewing the scope of cost structure, taxation, freedom of action and the correct amount of the pension.

The subject matter is extremely topical because the regulations long-term saving came into effect in 2010. The new law means that the taxation of the voluntary pension insurance has been expanded to concern also other tied long-term saving. At the beginning of 2010 government introduced the lifetime multiplier which will lessen the pension. The above-mentioned changes mean that the entrepreneurs' pension insurance system is in a critical period now.

The research problem of this thesis is how the entrepreneur's pension cover must be created. The research problem is complicated and therefore this thesis deals with the Self-Employed Persons' Pension Act and the life span analysis. So the main question of the research problem is to solve the correct relationship of the entrepreneur's legal pension security versus the instruments of tied long-term saving. This thesis discusses the instruments of entrepreneurs' optimal pension portfolio and their cost structure, taxation and freedom of action from the entrepreneur's point of view.

The thesis consists of nine separate sections which contain a theory section, an empirical section and a practical section. The result of the study will be implemented by the small company ProWirtus. The study was based on qualitative methods and the study has been executed mainly in Tapiola-Group. During the research the literature of the insurance business has also been utilized as a source of information. I have also used interviews and observation which reflect my working experience.

The result of the thesis shows that the pension instrument which is based on the Self-Employed Persons' Pension Act is not the best alternative because the self-employed person's pension earned income is not cost-effective way to increase the old-age pension. The study indicates that the correct share of self-employed person's pension in the ProWirtus' optimal pension portfolio is only 53 per cent.

Key words Entrepreneur, legal, pension insurance, long-term saving, PS-account

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Tutkimusaiheen taustasta	7
1.2	Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteet.....	7
1.3	Tutkimusongelman asettaminen.....	8
1.4	Rajaukset	9
1.5	Tutkimusmenetelmät	10
1.6	Työn rakenne	11
2	Suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän kuvaus	11
2.1	Toimeentulo.....	11
2.2	Organisaatio.....	12
2.3	Pilarirakenne	13
3	Suomalaisen eläkejärjestelmän kuvaus	13
3.1	Kansaneläke	13
3.2	Työeläke	14
3.3	Eläkkeiden indeksointi	15
3.4	Eläke-etuudet.....	15
3.5	Työeläketurvaa hoitavat tahot.....	17
3.6	Työeläkkeiden rahoitus	17
3.7	Elinaikakerroin.....	19
4	Erikoistuminen yrittäjän lakisääteiseen eläkevakuuttamiseen	19
4.1	Vakuuttamisvelvollisuus.....	19
4.2	Yhtiömuoto ja omistus	20
4.3	Välillinen omistus	21
4.4	Vakuutuksen ottaminen	21
4.5	Työtulon määräytyminen	22
4.6	Vakuutusmaksut	23
4.7	Työtulon joustaminen	23
4.8	Yrittäjän eläke-etuudet.....	24
5	Yrittäjän lakisääteisen eläketurvan tarkastelu	26
5.1	Eläkkeen karttuminen	26
5.2	Työtulon kustannustehokkuus.....	28
5.3	Eläkepäättös	30
5.4	Riittävän eläkkeen määrä	31
6	Erikoistuminen vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen	32
6.1	Säästämistarve.....	32
6.2	Laki pitkäaikaissäästämisestä	33
6.3	Pitkäaikaissäästämissopimus	34

6.4	Pitkäaikaissäästämisen verotus	35
6.5	PS-tili	37
6.5.1	PS-tilin tarkastelu	39
6.6	Vapaaehtoinen eläkevakuutus	42
6.6.1	Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen tarkastelu	45
6.6.2	Selekta Kasvu sijoituskori	46
6.6.3	Selekta Kasvu sijoituskorin kulurakenne.....	47
6.6.4	Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku	48
6.6.5	Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun kulurakenne	50
6.6.6	Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun tunnusluvut	51
6.7	PS-tilin ja vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen erot	51
7	Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määritys	54
7.1	Vapaaehtoiset eläkeinstrumentit.....	54
7.2	Lakisääteinen eläkevakuutus.....	55
7.3	Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus	56
7.4	Lakisääteisen- ja vapaaehtoisen eläkevakuutuksen suhde.....	56
8	Optimaalisen eläkesalkun implementointi	57
8.1	Toiminimi ProWirtus	57
8.2	Lakisääteinen eläkevakuutus.....	58
8.3	Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus	58
8.4	Eläke-ennuste	59
9	Lopuksi	60
9.1	Yhteenveto	60
9.2	Tavoitteiden saavuttaminen ja loppusanat.....	63
	Lähteet.....	65
	Taulukot	68
	Liitteet	69
	Liite 1: Kuvaaja vakuutussäästön kehityksestä tarjousnumero T94-8284164-T Tapiola Varainhoito Oy.....	69
	Liite 2: Taulukko vakuutussäästön kehityksestä tarjousnumero T94-8284164-T Tapiola Varainhoito Oy.....	70
	Liite 3: Kysymykset haastattelun pohjaksi	71

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaiheen taustasta

Opinnäytetyöni aihe on yrittäjän optimaalisen eläketurvan muodostaminen. Tämän aiheen olen valinnut laajan prosessin tuloksena, jonka lähtökohdat olivat ammatillinen osaamiseni, käytännönläheisyys sekä teoreettisen viitekehyksen hyödyntäminen käytännön tason ratkaisun implementoinnissa. Ennen kaikkea halusin määrittää aihepiirini niin, että pystyn siihen liittyvästä tutkimusongelmasta muodostamaan kehityskaaren, joka kulminoituu valmiiseen käytännön ratkaisuun. Kehityskaarella tarkoitan tässä tapauksessa ilmiön kuvaamisesta luovan ongelmanratkaisun kautta syntyvää ratkaisumallia, joka voidaan myös nähdä tutkimusongelmana jalostuneen hypoteesin evoluutiona.

Yrittäjän optimaalisen eläketurvan muodostaminen on minulle ammatillisesti tuttua, koska olen toiminut vakuutusedustajana mikroyrityssektorilla Tapiola-ryhmässä. Osaltaan aihe on minulle myös käytännönläheinen oman toimini ProWirtuksen kautta, johon palaan tarkemmin seuraavassa osassa sekä opinnäytetyön loppuosassa. Aihepiiri on myös hyvin ajankohtainen, koska vuoden 2010 alussa on astunut voimaan uusi laki sidotusta pitkäaikaissästämisestä. Uuden lain myötä vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen sovellettu verokohdeltu laajeni koskemaan myös muuta sidottua pitkäaikaissästämistä. Vuoden 2010 alussa on otettu myös käyttöön elinaikakerroin, joka leikkaa merkittävästi esimerkiksi oman ikäluokkani eläketurvaa. Edellä mainittujen vuoden 2010 alussa tapahtuneiden muutosten seurauksena voidaankin yrittäjän eläkevakuuttamisen nähdä olevan suuressa murrosvaiheessa.

1.2 Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyön tutkimuksen päätavoitteena on määrittää yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaava optimaalinen eläkesalkku. Optimaalisella eläkesalkulla tarkoitan tässä kontekstissa yrittäjän eläketurvan kannalta keskeisistä eläkeinstrumenteista muodostuvaa eläkekokonaisuutta. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun muodostavat eri eläkeinstrumentit voidaan jakaa kuuluviksi yrittäjän eläkelain-, pitkäaikaissästämistä koskevan lain- ja vakuutuslain piiriin. Eläkesalkulla ei tarkoiteta pelkästään sijoitussalkkua, jonka tarkoitus on hakea osakemarkkinoilta keskimääräistä parempaa tuottoa, vaan vakuuttamiselementtejä ja sijoitusinstrumentteja oikeassa suhteessa sisältävää kokonaisratkaisua. Eläkesalkun optimaalisuudella tarkoitan taas sen sisältävien lakisääteisten ja vapaaehtoisten eläkeinstrumenttien kulurakenteen, verotuksen ja toimintavapauden suhdetta sekä ennen kaikkea yrittäjän kannalta oikean eläkkeen määrää.

Koska tutkimuksen tavoite on hyvin teoreettinen, otan opinnäytetyöhöni mukaan pragmaattisen osan. Käytännönläheisessä osassa implementoin opinnäytetyön teoreettisen osan tutkimustuloksen yrittäjän optimaalisesta eläkesalkusta omalle toiminimelleni ProWirtukselle. Vuoden 2009 marraskuussa perustettu ProWirtus on yritysmuodoltaan yksityinen elinkeinonharjoittaja, jonka seurauksena se sopii hyvin tutkimustuloksen implementointiin. Käyttäessäni opinnäytetyön pragmaattisessa osassa omaa toiminimeäni kykenen näin ollen syventymään perusteellisemmin tutkimukseen kuin ilman omaa asiantuntijataustaani.

Pyrittäessä opinnäytetyöni tutkimuksen tavoitteeseen sekä tulosten implementointiin on tärkeää ymmärtää suomalaisen eläkejärjestelmän taustalla vaikuttavat sosiaaliturvaan lukeutuvat mekanismit. Suomalaiseen sosiaaliturvaan oleellisesti liittyvä sosiaalivakuutus on keskeisessä asemassa suomalaisessa eläkejärjestelmässä, jonka vuoksi työssäni on tärkeää syventyä Suomen sosiaaliturvajärjestelmään sekä eläkejärjestelmään. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämiseksi on tärkeää siirtyä edellä mainituista mittavista järjestelmistä pienempiin yksityiskohtaisempaa tarkastelua vaativiin osa-alueisiin, joita ovat yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen, vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen liittyvä laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä sekä pitkäaikaissäästämisen verotus.

Tutkimustulosten valmistumisen kannalta näen ensiarvoisen tärkeäksi jakaa laaja päätavoite pienemmiksi osatavoitteiksi, joiden saavuttaminen muodostaa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Ensimmäiseksi osatavoitteeksi määritän suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän fokuksen tunnistaminen, sen organisaation ja rakenteen ymmärtämisen kautta. Toiseksi osatavoitteeksi määritän suomalaisen eläkejärjestelmän kuvaamisen, sen keskeisten osa-alueiden ymmärtämiseksi niin, että kuvauksessa keskitytään kansaneläkejärjestelmään ja työeläkejärjestelmään huomioiden eläkejärjestelmän rahoitukselliseen kestävyyyteen liittyvät tekijät. Toisen osatavoitteen eläkejärjestelmän kuvauksessa erikoistutaan lopuksi yrittäjän lakisääteisen eläketurvan muodostumiseen. Kolmanneksi osatavoitteeksi määritän pitkäaikaissäästämisen eri osa-alueiden ymmärtämiseen niin, että vapaaehtoisen eläkesäästämisen keskeiset instrumentit voidaan tunnistaa. Neljänneksi osatavoitteeksi määritän pitkäaikaissäästämiseen liittyvän verotuksen tuntemisen niin, että toiminimen verotukseen liittyvät detaljit voidaan tunnistaa.

1.3 Tutkimusongelman asettaminen

Opinnäytetyön tutkimusongelman muodostaa kysymys, miten yrittäjän optimaalinen eläketurva tulee muodostaa. Kysymys viittaa suoraan opinnäytetyön tutkimuksen päätavoitteeseen yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämisestä, minkä vuoksi pelkkä yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen seikkaperäinen tuntemus ei oikeuta riittävään ratkaisuun. Näin ollen tutkimusongelman ratkaisussa erikoistutaan yrittäjän lakisääteistä eläkevakuuttamista huo-

mattavasti syvemmälle. Tutkimusongelmani pääkysymystä voidaan osaltaan jatkaa pohtien mikä on yrittäjän kannalta oikea lakisääteisen eläkevakuutuksen sekä verotettujen pitkäaikaissäätämismuotojen suhde tarkasteltaessa etenkin niiden kulurakennetta, verotusta ja toimintavapautta yrittäjän näkökulmasta.

Alustuksena opinnäytetyön tutkimusongelman ratkaisemiselle määritän kehyksen suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän sekä eläkejärjestelmän organisaatiolle, rakenteelle ja toiminnalle. Kuvaan Suomen eläkejärjestelmän jakautumisen kansaneläkejärjestelmään ja työeläkejärjestelmään. Tuon esiin työeläkkeisiin liittyvän rahoituksellisen kestävyuden, mikä fokusoituu yksityisen sektorin työeläkejärjestelmän kestävyysvajeeseen. Alustuksen jälkeen siirryn ratkaisemaan tutkimusongelmaa niin, että siirrän tutkimuksen painopisteen työeläkejärjestelmän makrotason tarkastelusta yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen mikrotason tarkasteluun. Yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen kohdalla käsittelen yrittäjän lakisääteiseen eläkevakuuttamiseen oleellisesti vaikuttavat osa-alueet. Nämä osa-alueet fokusoituvat elinkaarimallin sekä tilastollisten tutkimusten kautta yrittäjän kannalta riittävän eläkkeen määränä. Tutkimusongelman jatkokysymyksen ratkaisemiseksi syvennyn tarkastelemaan kahta eri palvelutarjoajan vapaaehtoista eläkeinstrumenttia keskittyen niiden suurimpiin yksittäisiin sijoituksiin, sijoitusten jakaumaan, sijoitusten tunnuslukuihin ja sijoituksia rasittaviin kuluihin.

1.4 Rajaukset

Rajaan tutkimusongelmani koskemaan yritysmuodoltaan vain yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Huomattava on siis, että tutkimuksen tuloksia ei näin ollen voida soveltaa muille yritysmuodoille kuten osakeyhtiölle. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen tarkastelun rajaan vain verotettuun pitkäaikaissäätämiseen, johon luen kuuluvaksi vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen sekä PS-tilin. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kohdalla tarkastelen vain yrittäjän lakisääteistä eläkevakuuttamista sekä pitkäaikaissäätämistä. En tarkastele työssäni yrittäjän kannalta muuta niin sanottua vapaaehtoista vakuuttamista kuten sairauskuluvakuutusta ja yrittäjän lakisääteistä tapaturma vakuutusta. Yrittäjän lakisääteisen eläketurvan tarkastelussa en käsittele eri eläkekassojen yrittäjille tarjoamia etuuksia.

Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen tarkastelun rajaan kahteen eläkevakuutus tuoteeseen: Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektia Kasvu sijoituskoriin sekä Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkuun. Koska viime vuosina vapaaehtoinen eläkevakuutus on ollut suosittu sijoitusmuoto, kuuluu se usean palvelutarjoajan tuotevalikoimaan. Erilaisia vapaaehtoisia yksilöllisiä eläkevakuutus tuotteita on näin ollen runsas määrä Suomen markkinoilla, joita kaikkia ei ole mahdollista käsitellä perusteellisesti ja seikkaperäisesti. Näin ollen pidän tärkeänä rajata eläkevakuutus tuotteet vain kahteen edellä mainittuun tuot-

teeseen. Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun valinta tarkasteltavaksi on minulle luontevaa, koska olen toiminut vakuutusedustajana Tapiola-ryhmässä. Olen näin ollen tutustunut erittäin tarkasti Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkuun, ja sen tuoteominaisuuksiin niin teoriassa kuin käytännössäkin.

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selekt Kasvu sijoituskorin olen valinnut toiseksi tarkasteltavaksi eläkevakuutus tuotteeksi, koska se vastaa mielestäni hyvin paljon tuoteominaisuuksiltaan Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkua. Puhuttaessa samankaltaisista tuoteominaisuuksista on tärkeää tiedostaa, että sekä Selekt Kasvu sijoituskori että Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku ovat erittäin tuottohakuisia, jolloin molempien tuotteiden omaisuusjakauman riskiprofiili on korkea. Molempien tuotteiden omaisuus on myös hajautettu pääsääntöisesti maailmanlaajuisesti osakesijoituksiin. Selekt Kasvu sijoituskori ei ole minulle ennestään tuttu eläkevakuutus tuote, joka tekee tutkimuksesta huomattavasti haastavampaa ja laajentaa tutkimusongelmaan liittyvää perspektiiviä.

1.5 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka mukaisesti käytän aineiston keruussa tutkittavaa kohdetta lähelle vieviä menetelmiä. Näitä menetelmiä ovat haastattelut sekä havainnointi Tapiola-ryhmän sisällä. Käytän tutkimuksessani materiaalina pääsääntöisesti vakuutusalan kirjallisuutta, joka liittyy vahvasti työeläkejärjestelmään. Käytän myös muuta tutkimusongelmaa käsittelevää arkipäiväistä materiaalia, joka rakentuu erilaisten vakuutus tuotteiden markkinointimateriaalista ja informatiivisista tuotekorteista. Vahvaa pohjaa teoreettiselle viitekehykselle antavat myös käyttämäni eläketurvakeskusten raportit, tutkimukset ja keskustelualoitteet. Syvennyn myös pitkäaikaisäästämistä käsittelevään materiaaliin. Aineiston käsittelyssä pyrkimyksenäni on jäsenellä tutkimusongelman kannalta merkittävät teemat. Käsittelen aineistoa myös kokonaisvaltaisesti niin, että ymmärrän tutkittavan ilmiön suhteen kontekstiin sekä reflektoin aikaisempia käytännön kokemuksiani teoriaan. (Aaltola ym. 2001, 68–69.)

Tutkimukseni on vahvasti prosessorientoitunutta, jonka seurauksena aineiston läpikäynnin myötä tutkimusongelma täsmentyy koko ajan tutkimuksen etenemisen myötä. Tuon työssäni esiin erilaisia johtoajatuksia sekä työhypoteeseja, joiden varassa teen tutkimusongelmaani liittyviä ratkaisuja. Edellä mainitut johtoajatuksia sekä työhypoteesit muuttavat mitä todennäköisimmin tutkimusprosessiini liittyvän käytännön kenttäkokemuksen myötä. Kenttäkokemuksella tarkoitan tässä yhteydessä johtoajatusten sekä työhypoteesien työstämistä Tapiola-ryhmän sisällä kollegojeni kesken. Osaltaan vapaamuotoiset tutkimusongelmaani liittyvät keskustelut eri kollegojeni kanssa muokkaavat omaa näkemystäni tutkimusongelman ratkaisusta. Näin ollen voin sanoa, että kvalitatiivisessa tutkimuksessani korostuu kentältä saata-

van aineiston merkitys teoreettisen tarkastelun jäsentäjänä. Tutustun tutkimuskenttääni intensiivisesti osallistuvan havainnoinnin avulla, jolla tarkoitan kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan tavoittelua sisältä tutkittavien yrittäjien näkökulmasta. Tutkimustani voidaan luonnehtia myös eräänlaiseksi oppimisprosessiksi, jonka aikana pyrin kasvattamaan omaa ammatillista tietoisuuttani tarkasteltavasta ilmiöstä. (Aaltola ym. 2001, 71–75.)

Tutkimustulosten implementointiin käytän empiirisiä argumentteja. Empiirisillä argumenteilla tarkoitan teoreettisen argumentoinnin vastakohtaa eli hypoteesin perustelua käytännön havainnoilla. Tutkimustulosten implementointi ProWirtukselle tulee näin ollen olemaan täysin kvalitatiiviseen aineistoon perustuvaa eli ei matemaattista. Tutkimustulosteni on tarkoitus olla mahdollisimman nomoteettisia, jonka seurauksena niitä voivat hyödyntää kaikki yritysmuodoltaan yksityiset elinkeinonharjoittajat. Nomoteettisuudella tarkoitan sitä, että jos tutkimus toistettaisiin muiden palvelutarjoajien pitkäaikaissäätämistuotteilla kuin mitä olen tutkimuksessani käsitellyt, olisivat tutkimuksen tulokset hyvin samansuuntaisia. Tutkimuksen tulokset hyödyttävät näin ollen myös muita yksityisiä elinkeinonharjoittajia. (Karkkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006, 213–219.)

1.6 Työn rakenne

Opinnäytetyöni koostuu yhdeksästä luvusta, jotka kattavat niin teoreettisen-, empiirisen- ja pragmaattisen kokonaisuuden. Ensimmäinen luku on johdanto, jonka aikana käsittelen tutkimusaiheeni taustan, tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelman, rajaukset ja tutkimusmenetelmät. Toisessa luvussa kuvaan suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän ja kolmannessa luvussa suomalaisen eläkejärjestelmän. Neljännessä luvussa erikoistun yrittäjän lakisääteiseen eläkevakuuttamiseen sekä viidennessä luvussa tarkastelen yrittäjän lakisääteistä eläketurvaa. Kuidennessa luvussa erikoistun vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen ja seitsemännessä luvussa määritän yrittäjän optimaalisen eläkesalkun. Kahdeksannessa luvussa implementoin optimaalisen eläkesalkun ProWirtukselle. Viimeisessä yhdeksännessä luvussa esitän loppu yhteenvetö. Opinnäytetyöni rakenteen ymmärtämiseksi voidaan se kuvata myös niin sanottuna pyramidirakenteena, jossa pyramidin pohjan muodostavat teoriaan keskittyvät luvut 1–4. Pyramidin keskiosa voidaan taas nähdä rakentuvan empiirisistä luvuista 5–7. Pyramidille tyypillisen terävän huipun muodostaa taas pragmaattinen luku kahdeksan.

2 Suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän kuvaus

2.1 Toimeentulo

Sosiaaliturvalla suojataan yksittäisten ihmisten toimeentulo julkisen vallan toimesta. Toimeentulo turvataan elämäntilanteissa, joissa ihminen ei itse pysty hankkimaan elatustaan

tekemällä työtä. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sosiaaliturvan vähimmäisehtoja koskevassa sopimuksessa (N:o 102) ja Euroopan sosiaalivakuutuskoodissa, sosiaaliturva kattaa yhdeksän yhteiskunnallista riskiä. Nämä riskit ovat työtapaturma, työkyvyttömyys, vammaisuus, työttömyys, raskaus sekä äitiys, perheellisyys, vanhuus ja perhehuoltajan kuolema. (Korpiluoma ym. 2006, 13). Suomessa oikeus sosiaaliturvaan on asumisperusteista. Oikeus koskee kaikkia sosiaaliturvan aloja lukuun ottamatta työskentelyä edellyttäviä aloja, jotka luetaan työtapaturma- ja ammattitautivakuutuksen piiriin. (Kari, Laitinen-Kuikka & Markwort 2001, 10). Suomen universaalissa sosiaaliturvajärjestelmässä on kysymys yksilöllisistä oikeuksista. ”Sosiaalipolitiikan universaalisuuteen kuuluu, että kaikille yksilöillä on taattava perustoimentulo ja peruspalvelut.” (Arajärvi 2002, 30.)

2.2 Organisaatio

Suomen sosiaaliturva muodostuu toimeentuloturvasta eli taloudellisista tuista ja sosiaali- sekä terveyspalveluista. Suomen sosiaaliturvajärjestelmän tavoitteena on turvata ihmisille riittävä perusturva kaikissa elämäntilanteissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010). Toimeentuloturvan vähimmäisetuksiin kuuluvat kansaneläke, työttömyysturvan peruspäiväraha sekä työmarkkinatuki, sairauslainsäädännön mukaiset vähimmäistasoiset vanhempainetuudet, sairauspäiväraha, kuntoutusraha sekä erityishoitoraha, opintoraha, sotilasavustus pääosin, kuntoutumistuki ja kuntien maksama toimeentulotuki, jota voidaan käsitellä myös kustannusten korvauksena. Toimeentuloturvan säännösten kokonaisuuteen kuuluu myös kunnallisena toimeentulojärjestelmänä maksettava elatustuki. Toimeentuloturvan vähimmäisetuksille on tyypillistä niiden universaalisuus (Arajärvi 2002, 50.)

Suomen sosiaaliturvan organisaatio rakentuu kuudesta eri osa-alueesta, joita koordinoi sosiaali- ja terveysministeriö. Ensimmäinen osa-alue koostuu eläkkeistä, joita ovat vanhuus- työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeet. Toinen osa-alue koostuu työtapaturma- ja ammattitautiturvasta. Kolmas osa-alue on työttömyysturva sekä neljäs osa-alue on terveydenhuolto. Viides osa-alue koostuu sairaus- ja äitiysetuuksista, perhe-etuksista ja asumistuesta. Kuudes eli viimeinen osa-alue muodostuu toimeentulotuesta ja sosiaalipalveluista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Euroopan Unionin tasolla määritetyt sosiaaliturvan alat ovat sairaus- ja äitiysetuudet, työkyvyttömyysetuudet, vanhuusetuudet, jälkeenjääneiden etuudet, työtapaturma- ja ammattitautietuudet, kuoleman tapausten johdosta annettavat avustukset, työttömyysetuudet ja perheetuudet. (Kiuru 2009, 14). Suomen tasolla määritetyt sosiaaliturvan alat ovat taas sairausetuudet, äitiysetuudet sekä vastaavat isyysetuudet, työtapaturmat ja ammattitaudit, hautausavustus, työkyvyttömyyseläkkeet, vanhuuseläkkeet sekä perhe-eläkkeet, työttömyysetuudet, varhaiseläke-etuudet ja perhe-etuudet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

2.3 Pilarirakenne

Sosiaaliturva voidaan kuvata niin sanottuna pilarirakenteena, joka koostuu kolmesta pääpilarista. Sosiaaliturvan ensimmäisen pilarin järjestelmät ovat usein osa julkista hallintoa sekä yleensä pakollisia, ja ne rahoitetaan verovaroin. Toisen pilarin järjestelmät ovat kollektiivisia työala- ja työnantajakohtaisia järjestelmiä. Toisen pilarin järjestelmät täydentävät ensimmäisen pilarin muodostavaa sosiaaliturvaa sekä ne voivat olla myös pakollisia ja niitä koskevia säädöksiä saattaa olla lainsäädännössä. Kolmannen pilarin muodostavat yksityiset vakuutukset, jotka täydentävät ensimmäisen ja toisen pilarin turvaa. Kolmannen pilarin vakuutukset ovat usein vakuutusyhtiöiden myymiä tuotteita. Suomen eläkejärjestelmä koostuu kansaneläke- ja työeläkejärjestelmästä sekä erityisriskejä silmällä pitäen säädetyistä laista, joita ovat liikenne- ja tapaturmavakuutus sekä sotilasvamman- ja sotilastapaturmalait. Eläkevakuutuksista koostuva eläkejärjestelmä, joka jakautuu työeläkkeeseen ja kansaneläkkeeseen on keskeinen osa sosiaalivakuutusta. Eläkejärjestelmien luokittelussa käytetään edellä mainitun sosiaaliturvajärjestelmän kaltaista pilarijakoa. (Kari ym. 2001, 7.)

3 Suomalaisen eläkejärjestelmän kuvaus

3.1 Kansaneläke

Kansaneläkelainsäädännön mukaan Suomessa asuvalla henkilöllä on oikeus kansaneläkkeeseen, jos hän on 16 vuotta täytettyään asunut Suomessa vähintään 3 vuotta. Kansaneläkelainsäädäntö (31.12.2008) koostuu Kansaneläkelaista (KEL), Rintamasotilaseläkelaista (REL) ja Laista ulkomaille maksettavasta rintamalisästä (URL) (Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2010, 14.) Kansaneläkelaitos maksaa vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeet sekä yleiset perhe-eläkkeet, joita ovat lesken- ja lapsen-eläkkeet. Kansaneläkkeet kuuluvat sosiaaliturvan ensimmäiseen pilariin. Kansaneläkkeen suuruus määräytyy eläkkeensaajan omista työeläketuloista sekä niihin verrattavista jatkuvista korvauksista ja perhesuhteista.

Kansaneläkelaitoksen maksamat eläkkeet rakentuvat vakiomääräisistä ja tulosidonnaisista eläkkeen osista. Tulosidonnaisia eläkkeitä ovat kansaneläke sekä lesken- ja lapsen eläkkeen täydennysmäärä. Vakiomääräisiä eläkkeitä ovat lesken alkueläke sekä lesken ja lapseneläkkeen perusmäärä. Esimerkiksi kansaneläkelaitoksen maksama lapseneläke sisältää aina perusmäärän ja mahdollisesti täydennysmäärän. Kansaneläkelaitoksen maksamat eläkkeet ovat sidottu elinkustannusindeksiin. Kansaneläkkeet rahoitetaan työnantajien vakuutusmaksuilla, valtion osuuksilla ja kansaneläkerahaston tuotoilla. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 15.)

Useaa kansaneläkettä ei voi saada samanaikaisesti. Vanhuuseläkeoikeuden alkaessa 65-vuotiaana työkyvyttömyys- ja työttömyyseläke lakkaavat. Edellä mainitun logiikan mukaan

perhe-eläkettä ei myöskään makseta samalta ajalta kuin kansaneläkettä sillä poikkeuksella, että leskellä on oikeus kuuden kuukauden pituiseen alkueläkkeeseen siltä osin, kun se on kansaneläkettä suurempi. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 15). Kansaneläkkeen määrä on sitä suurempi mitä pienempi on henkilön työeläkkeen määrä. Työeläkkeen kasvu 100 eurolla vähentää kansaneläkettä 50 eurolla, näin ollen sidonnaisuus on 50-prosenttinen. (Aro, Nokelainen & Ansamaa 2006, 17.)

Kansaneläkkeen määrät ja tulorajat ovat sidottu kansaneläkeindeksiin, joka seuraa yleisen hintatason kehitystä. Kansaneläkkeen ostovoimaa on nostettu aika-ajoin erikseen päätettyjen tasokorotusten avulla. Täyden kansaneläkkeen saaminen edellyttää 40 vuoden asumista Suomessa sekä työeläkkeiden yhteismäärän jäämistä kuukausitasolla alle 47,29 euroon. Edellä mainitut luvut ovat vuoden 2006 tasolta. Kansaneläke ja yleinen perhe-eläke ovat verotettavaa tuloa. Eläketulovähennys takaa kuitenkin sen, että pelkän kansaneläkkeen varassa elävän henkilön ei tarvitse maksaa veroa. (Aro ym. 2006, 18–19.)

3.2 Työeläke

Suomessa ikävälillä 18–68 tehty ansiotyö ja yrittäjätoiminta pitää työeläkevakuuttaa. Vakuutusvelvollisuus alkaa 18 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta ja päättyy 68 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun. Suomen työeläkejärjestelmä jakaantuu yksityiseen- ja julkiseen sektoriin. Työeläkettä kertyy ikävuosien 18–67 aikana tehdystä työstä. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 15.) Yksityisen sektorin työeläkelakien piiriin kuuluvat yksityisen työnantajan palveluksessa työtä tekevät, itsenäiset yrittäjät ja maatalousyrittäjät sekä merimieseläkelain piirissä työskentelevät. Yksityisen sektorin eläkkeisiin luetaan myös maatalousyrittäjille myönnettävät luopumisjärjestelmien mukaiset eläkkeet. Yksityisen sektorin eläkelait ovat seuraavat: työntekijän eläkelaki (TyEL), merimieseläkelaki (MEL), yrittäjän eläkelaki (YEL), maatalousyrittäjän eläkelaki (MYEL) ja laki maatalousyrittäjän luopumistuesta (LUTUL). (Eläketurvakeskus ym. 2010, 16.)

Julkisen sektorin piiriin kuuluvat valtion palveluksessa olevat, osa opetusalan ja valtionapulaistosten henkilöstöstä, kaupunkien, kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa sekä kirkon, seurakuntien ja seurakuntaliiton palveluksessa olevat. Lisäksi julkisen sektorin piiriin kuuluvat myös Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Pankin toimihenkilöt sekä ortodoksisen kirkon palvelukseen ennen 1.1.1994 tulleet henkilöt. Julkiseen sektoriin kuuluvat myös valtion, kuntien ja kirkon maksamat vanhojen eläkesääntöjen mukaiset eläkkeet sekä Ahvenanmaan maakunnan maksamat eläkkeet. Julkisen sektorin eläkelait ovat seuraavat valtion eläkelaki (VaEL), kunnallinen eläkelaki (KuEL), evankelis-luterilaisen kirkon eläkelaki (KiEL), laki ortodoksisesta kirkkokunnasta (OrtLK), Suomen Pankin eläkesääntö (SP), Kansaneläkelaitoksen eläkesääntö (KELA) ja Ahvenanmaan maakuntahallituksen eläkesääntö. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 16.)

3.3 Eläkkeiden indeksointi

Työ- ja kansaneläkkeiden indeksitarkistukset ovat laeilla yksikäsitteisesti säädettyjä, ja ne määrätään säädösten mukaan ilman harkintaa. Indeksointi on tärkeä toimenpide sillä jos eläkkeitä ei olisi sidottu indeksiin, niin kahden prosentin vuotuinen inflaatio söisi eläkkeen ostovoimasta 40 prosenttia 25 vuodessa. Eläkkeensaajan kannalta on tärkeää, mikä paino annetaan työuran eri vaiheissa ansaituille palkoille eläkkeen alkumäärää laskettaessa. Työeläkejärjestelmässä painotukseen käytetään niin sanottua aktiiviajan indeksiä, jolla ansaitut palkat tarkistetaan eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Aktiiviajan indeksiturvan merkitys korostui vuoden 2005 eläkeuudistuksen myötä, kun kaikissa eläkejärjestelmissä määrätään eläke kultakin työvuodelta erikseen. (Laesvuori, Risku & Knuuti, 2009, 7–17.)

Maksussa olevien työeläkkeiden euromäärät tarkistetaan vuosittain tammikuun alussa työeläkeindeksillä. Palkkakerrointa käytetään eläkkeiden laskemiseen sekä työaikaisten ansioiden, yrittäjätulojen ja työeläkelaiissa säädettyjen rajamäärien tarkistamiseen. Vuoden 2005 voimaan tulleiden työeläkelakiuudistusten seurauksena käytetään myös puoliväli-indeksiä. Puoliväli-indeksiä käytetään siinä tapauksessa jos eläke lasketaan vuoden 2004 loppuun voimassa olevien sääntöjen mukaisesti. Työeläkeindeksin, puoliväli-indeksin ja palkkakertoimen pisteluvun vahvistaa vuosittain sosiaali- ja terveysministeriö. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 17.)

Työeläkeindeksi on eläkkeen ostovoiman kannalta keskeinen indeksi. Työeläkeindeksiä sovelletaan kaikkiin maksuissa oleviin eläkkeisiin eläkkeensaajan iästä ja eläkkeen alkamisajasta riippumatta. Työeläkeindeksin tehtävänä on taata eläkkeen ostovoiman säilyminen. Työeläkeindeksissä ansiotason muutosten paino on 20 prosenttia ja hintojen muutoksen paino 80 prosenttia. Käytännössä työeläkeindeksi kompensoi palkkojen reaaliuudistusta vain 20 prosentilla. Mitä nopeampaa palkkatason reaaliuudistus on sitä nopeammin työeläkeindeksillä tarkistettut eläkkeet jäävät jälkeen keskimääräisen palkkatason kehityksestä. (Laesvuori ym. 2009, 32–35.)

3.4 Eläke-etuudet

Vanhuuseläkkeelle työeläkejärjestelmästä voi siirtyä joustavasti 63–68 vuoden ikäisenä. Julkisella sektorilla on mahdollista siirtyä eläkkeelle aikaisemmin sovitun mukaisesti. Kansaneläkejärjestelmässä vanhuuseläkkeen ikäraja on 65 vuotta. Pitkäaikaistyöttömän eläketuen saamisedellytykset täyttäneet henkilö saa vanhuuseläkkeen varhentamattomana 62-vuotiaana sekä kansan-, että työeläkejärjestelmästä. Varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi siirtyä 62-vuotiaana. Varhennus pienentää karttunutta eläkettä pysyvästi. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 19.)

Henkilölle jolla on työkykyä alentava sairaus, voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke työeläkejärjestelmässä 18–62 -vuotiaana, ja kansaneläkejärjestelmässä 16–64 -vuotiaana. Terveystilan lisäksi otetaan huomioon työntekijän mahdollisuus hankkia ansiotuloja sellaisella saatavissa olevalla työllä, johon hän kohtuudella kykenee ottaen huomioon henkilön koulutus, ikä, aikaisempi toiminta, asumisolosuhteet ja muut edellä mainittuihin verrattavat seikat. Julkisella sektorilla riittää, että on sairauden, vian tai vamman seurauksena tullut kykenemättömäksi omaan työhönsä. Työeläkejärjestelmässä edellytetään lisäksi, että työkyvyttömyyden voidaan arvioida kestävän vähintään vuoden. Kansaneläkejärjestelmässä eläkettä ei myönnetä 16–19 -vuotiaalle henkilölle ennen kuntoutumismahdollisuuksien selvittämistä. Kansaneläkejärjestelmässä pysyvästi sokeaa tai liikuntakyvyttöntä pidetään aina työkyvyttömänä. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää joko toistaiseksi tai määräaikaisena kuntoutustukena. Tilanteissa, joissa voidaan olettaa, että työkyky pystytään hoidolla tai kuntoutustuella ainakin osittain palauttamaan myönnetään kuntoutustuki. Myöntäminen edellyttää aina hoito- tai kuntoutussuunnitelmaa. Työeläkejärjestelmästä myönnetty työkyvyttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63-vuotiaana. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 16–19.)

Työttömyyseläkkeen voi saada ennen vuotta 1950 syntynyt, 60 vuotta täyttänyt pitkäaikaisesti työtön. Lisäksi edellytetään, että henkilö on saanut enimmäisajan työttömyyspäivärahaa ja on ollut työssä vähintään 5 vuotta viimeisten 15 vuoden aikana. Henkilölle ei myöskään voida osoittaa sellaista työtä, jonka vastaanottamisesta kieltäytyessään hän menettäisi oikeutensa työttömyyspäivärahaan. Työttömyyseläkkeen saantiehtojen täytyessä 62 ikävuoden jälkeen henkilölle myönnetään työeläkejärjestelmästä vanhuuseläke. Työeläkejärjestelmästä uusien sääntöjen mukaan myönnetty työttömyyseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 63-vuotiaana (eläketapahtuma sattunut 1.1.2006 tai sen jälkeen). (Eläketurvakeskus ym. 2010, 20.)

Osa-aikaeläkkeen voi saada 58 vuotta täyttänyt työntekijä, joka ei saa muuta omaa eläkettä ja siirtyy kokoaikaisesta työstä osa-aikatyöhön. Henkilön ansiot saavat olla 35–70 prosenttia aikaisemmista vakiintuneista ansioista. Ansion vähennyksen tulee vastata työajan vähennystä. Vuonna 1947 tai myöhemmin syntynyt voi jäädä osa-aikaeläkkeelle 68 vuoden ikään saakka ja ennen vuotta 1947 syntynyt 65 vuoden ikään saakka. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 20.)

Perhe-eläkettä on mahdollista maksaa edunjättäjän kuoleman jälkeen lapselle, leskelle tai edunjättäjän entiselle puolisolle. Oikeus perhe-eläkkeeseen on myös lapsella, joka edunjättäjän kuollessa on alle 18-vuotias. Kansaneläkejärjestelmässä lapsi, joka on 18–20-vuotias ja opiskelee päätoimisesti tai on ammatillisessa koulutuksessa, on oikeutettu lapseneläkkeeseen. Perhe-eläkkeeseen oikeutettuja lapsia voivat olla edunjättäjän oma lapsi, lesken lapsi, rekisteröidyn parisuhteen eloon jääneen osapuolen lapsi tai ottolapsi. Leski, jonka avioliitto on solmittu ennen kuin edunjättäjä on täyttänyt 65 vuotta, ja jolla on tai on ollut

yhteinen lapsi edunjättäjän kanssa voi saada perhe-eläkkeen. Tilanteessa jossa yhteistä lasta ei ole edellytetään, että avioliitto on solmittu ennen kuin leski on täyttänyt 50 vuotta, avioliitto oli kestänyt vähintään 5 vuotta, ja leski oli edunjättäjän kuollessa täyttänyt 50 vuotta. Eläke voidaan myöntää työeläkejärjestelmästä alle 50-vuotiaalle leskelle, jos leski oli saanut työkyvyttömyyseläkettä yhdenjaksoisesti vähintään kolme vuotta ennen edunjättäjän kuolemaa. Edellä mainitut määräykset koskevat myös rekisteröidyn parisuhteen eloon jäänyttä osapuolta. Työeläkejärjestelmästä perhe-eläke voidaan myöntää edunjättäjän entiselle avio- puolisolle tai rekisteröidystä parisuhteesta eronneelle osapuolelle edellyttäen edunjättäjän olleen kuollessaan velvollinen maksamaan elatusapua. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 20–21.)

Maatalouden erityiseläkkeenä voi saada luopumis- tai sukupolvenvaihdoseläkettä, luopumiskorvausta tai luopumistukea. Eläkkeitä maksetaan vain työeläkejärjestelmän yksityisellä sektorilla. Luopumiseläkkeitä on myönnetty vuosina 1974–1992, sukupolvenvaihdoseläkkeitä vuosina 1974–1995 ja luopumiskorvauksia vuosina 1993–1995. Luopumistukia on myönnetty vuodesta 1995 lähtien. Luopumistuki voidaan myöntää maanviljelijälle, joka pysyvästi luopuu kaupallisen maa- ja metsätalouden harjoittamisesta tai poronhoitaja, joka pysyvästi luopuu porotalouden harjoittamisesta. Oikeus jäädä luopumistuella riippuu luopumistavasta ja luopumisvuodesta. Eläkeoikeuden voi myös saada nuorempi puoliso uinuvana. (Eläketurvakeskus ym. 2010, 21.)

3.5 Työeläketurvaa hoitavat tahot

Lakisääteisen eläketurvan hajautettu järjestelmä on lakisääteisen eläketurvan erityispiirre. Suomen eläketurvajärjestelmässä palkansaajan eläketurvan (TyEL) sekä yrittäjän eläketurvan (YEL) hoitavat keskenään kilpailevat työeläkeyhtiöt, eläkesäätiöt ja eläkekassat. Kilpailutilanteesta huolimatta järjestelmä toimii koordinoitusti ja yhteisiä tehtäviä hoitaa Eläketurvakeskus (ETK), jonka yhtenä tärkeimmistä tehtävistä on hoitaa eläkkeiden vastuujako työeläkelaitosten kesken. Muut eläkelajit ovat yksittäisten eläkelaitosten hoidossa. Näitä eläkelaitoksia ovat Valtion konttori, Kuntien eläkevakuutus, Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Merimieseläkekassa ja kirkon keskusrahasto. Yksityisen sektorin valvovina viranomaisina toimivat sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosasto ja vakuutusvalvontavirasto. (Aro ym. 2006, 27.)

3.6 Työeläkkeiden rahoitus

Eläkkeitä voidaan rahoittaa kahdella perus rahoitusmallilla, jotka ovat täysin rahastoiva järjestelmä ja jakojärjestelmä. Täysin rahastoivassa järjestelmässä työikäisiltä kerättävät eläkemaksut rahastoidaan. Odotusarvoisesti rahasto on niin suuri, että se riittää kattamaan annetut eläkelupaukset. Jakojärjestelmä perustuu tulosiirtoon työikäiseltä väestöltä eläkeikäiselle väestölle. Suomen kansaneläkejärjestelmä on puhdas jakojärjestelmä (Korkman, Lassila,

Määttänen & Valkonen 2007, 22). Perusrahoitusjärjestelmien lisäksi on olemassa osittain rahastoiva järjestelmä, jossa osa työntekijöiden vuosittain ansaitsemista tulevaisuudessa maksettavista eläkkeistä rahastoidaan etukäteen, ja loppuosa rahoitetaan aikanaan jakojärjestelmän periaatteen mukaisesti. TyEL järjestelmä on osittain rahastoiva järjestelmä. (Korpiluoma ym. 2006, 21.)

Eläkelaitos vastaa eläkkeestä vain siihen rahastoidun eläkkeen verran. Loppuosasta eläkettä eläkelaitokset vastaavat yhdessä tasauseläkkeenä. Tasauseläkettä koordinoi ETK:n hoitama eläkekustannusten tasausjärjestelmä. Tasauseläkkeet kustannetaan vakuutusmaksun tasausosalla, jonka osuus perittävästä vakuutusmaksusta on noin 75 prosenttia. Tasausvastuu toimii tasausjärjestelmän puskurirahastona vaimentaen epävarmuustekijöitä. (Korpiluoma ym. 2006, 22.)

Tasausvastuu on osa eläkelaitosten vastuovelkaa, joka lasketaan vakuutusmatemaattisesti arvioimalla ensin kaikki eläkelaitoksen vastuulla olevat suoritukset jo maksettavina olevien tai ansaittujen, mutta vasta myöhemmin alkavien eläkkeiden osalta. Arviossa otetaan huomioon, missä tahdissa eläkkeet tilastojen mukaan päättyvät iän kasvaessa. Vastuuvellassa huomioidaan myös eläkevaroilte kertyvä sijoitustuotto ajalta, jonka eläkevarat ovat eläkelaitoksessa, näin ollen tulevaisuudessa maksuun tulevat eläke-erät diskontataan vastuuvellan laskentahetkeen 3 prosentin rahastokorolla. Eläkelaitosten vastuuvellan tulee olla aina kokonaan katettu. (Korpiluoma ym. 2006, 22.)

Yksityisen sektorin työeläkejärjestelmässä voidaan nähdä merkittävä kestävyysvaje. Eläkejärjestelmän rahoituksellisen kestävyuden kuvaamiseen käytetään maksuennustetta. Tilanteessa jossa nykyisen maksutason tuottamien maksutulojen sekä rahastojen tuoton ennustetaan riittävän tulevien eläkemenojen katteeksi, voidaan eläkejärjestelmää pitää odotusarvoisesti kestäväenä. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen raportissa Hyvinvointivaltion rahoitus, yksityisen sektorin työeläkejärjestelmän rahoituksellista epätasapainoa kuvataan niin, että maksua tulisi nostaa 5 prosenttia, eläkkeiden korvausasteen tulisi laskea 14 prosenttia palkoista tai keskimääräistä eläkeikää tulisi nostaa 3–4 vuotta. Kestävyysvajeen seurauksena on todennäköistä, että yksityisen sektorin työeläkejärjestelmän eläkemaksuja nostetaan seuraavan 30 vuoden aikana tasaisesti. Työeläkemaksujen nousu kiristää työn verotusta yksityisellä sektorilla sekä vaikeuttaa veroperusteisten sosiaalietuuksien toteuttamista. Maksujen noston lisäksi väestön ikärakenteen muutos aiheuttaa suuria kasvupaineita terveydenhoidon sekä pitkäaikaishoidon menoihin. On myös erittäin todennäköistä, että eläkemaksujen nousu tapahtuu epäsuotuisassa tilanteessa, jossa veroaste on jo ennestään korkea. (Korkman ym. 2007, 29–32.)

Euroopan unioni on asettanut Lissabonin kokouksessa vuonna 2000 tavoitteeksi kehittää ta-

louttaan maailman kilpailukykyisemmäksi, minkä seurauksena suosituksiin perustuvasta eläkkeiden koordinoinnista on tullut osa EU:n toimivaa politiikkaa. Jatkona Lissabonin sopimukselle niin sanottua avointa koordinaatiomenetelmää on alettu soveltamaan Euroopan unionin jäsenmaiden eläkejärjestelmien arviointiin. Euroopan unionin jäsenmaiden eläkepolitiikan toteuttamisessa väestön ikääntyminen nähdään yhteisenä ongelmana. (Niemelä & Salminen 2009, 13–23.)

Euroopan unionin avoimeen koordinaatiomenetelmään luetaan osaltaan kuuluvaksi talouspoliittinen funktio eläkkeiden kestävydestä. Suomen Euroopan komissiolle 2002 toimittamasta kansallisesta eläkestrategiaraportista käy ilmi hallituksen tavoite työllisyysasteen kohottamisesta, niin että keskimääräinen eläkkeellesiirtymisaika nousisi 2–3 vuodella sekä työllisyysaste kasvaisi 70 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä (Niemelä ym. 2009, 133). Otaksun, että osittain Suomi pyrkii toteuttamaan talouspoliittisen funktion eläkkeiden kestävydestä kannustamalla työelämässä jatkamiseen työllisyysasteen kohottamisen rinnalla.

3.7 Elinaikakerroin

Elinaikakerroimen tehtävänä on eläkkeiden määrään sopeuttaminen eliniänodotteen muutokseen. Elinaikakerroin koskee vuonna 1948 ja sen jälkeen syntyneitä, ja se vaikuttaa alkaviin vanhuuseläkkeisiin vuonna 2010. Keskimääräisen elinajan pidentyessä elinaikakerroin alentaa karttunutta kuukausieläkettä. Kertoimen eläkkeeseen aiheuttaman vähennyksen voi korvata jatkamalla työssä pidempään. (Eläke-Tapiola 2008, 21.) Näkemykseni mukaan elinaikakerroin voidaan liittää samaan yhteyteen toteutettaessa sosiaalipoliittista funktiota eläkkeiden kestävydestä.

Elinaikakerroin lasketaan vuosittain erikseen jokaiselle ikäluokalle 62 vuoden iässä. Kertoimen määrittelyssä käytetään viiden edellisen vuoden kuolevuustilastoja. Vuoden 2010 alussa käyttöön otettu kerroin koskee vanhuuseläkkeiden lisäksi henkilöitä, joiden työkyvyttömyys on alkanut vuonna 2010. Elinaikakerroin ei vaikuta kansaneläkkeisiin eikä tapaturma- ja liikennevakuutuslain mukaan maksettaviin eläkkeisiin. Työkyvyttömyyseläkkeissä kerrointa sovelletaan vain eläkkeen ansaittuun osaan. Kerroin on lievempi kuin se olisi työkyvyttömän oman syntymävuoden mukaan laskettuna eläkkeen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi. (Eläketurvakeskus 2010.)

4 Erikoistuminen yrittäjän lakisääteiseen eläkevakuuttamiseen

4.1 Vakuuttamisvelvollisuus

Yrittäjän eläkelain (YEL) mukaan Suomessa asuva ja toimiva yrittäjä on velvollinen ottamaan vakuutuksen, jolla turvataan toimeentulo, kun työansio vanhuuden, työkyvyttömyyden tai perheenhuoltajan kuoleman vuoksi lakkaa. Yrittäjän eläkelaiassa yrittäjäksi luetaan henkilö, joka tekee ansiotyötä olematta työ- tai virkasuhteessa. Henkilön, joka harjoittaa ansiotoimintaa päätoimisesti tai sivutoimisesti muun ansiotoiminnan ohella, pitää ottaa itselleen YEL-vakuutus (Aro ym. 2006, 250). Edellytyksenä YEL-vakuutukselle on myös se, että yrittäjä työskentelee yrityksessä, joten pelkkä yrityksen omistaminen ei riitä. Yrittäjän eläkelain mukaan ei vakuuteta maatalousyrittäjätoimintaa, joka taas vakuutetaan maatalousyrittäjän eläkelain mukaan (Korpiluoma ym. 2006, 63).

Yrittäjän eläkelain mukainen vakuuttamisvelvollisuus alkaa 18 vuoden täyttämisen seuraavan kalenterikuukauden alusta ja päättyy sen kalenterikuukauden lopussa, jona yrittäjä täyttää 68 vuotta. Yrittäjätoiminnan tulee jatkua yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta. Yrittäjän työpanoksen arvon eli vahvistetun työtulon tulee olla vähintään vuoden 2010 perusteiden mukaisesti 6775,60 euroa. Yrittäjä ei myöskään saa olla työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä (Korpiluoma ym. 2006, 63). EU- ja ETA-säännösten mukaan yrittäjä vakuutetaan pääsääntöisesti työskentelymaassa. Suomessa toimiva yrittäjä voi siirtyä tilapäisesti ulkomaille ja pitää silti YEL-vakuutuksensa voimassa enintään vuoden ajan. Yrittäjän työskennellessä Suomen lisäksi muussa EU- tai ETA-maassa hänet vakuutetaan myös yrittäjän eläkelain mukaan, ja ulkomaisen yritystoiminnan tulot lasketaan mukaan YEL-työtuloon. Jos muussa EU- tai ETA- maassa asuva henkilö toimii yrittäjänä Suomessa, kuuluu hänet vakuuttaa yrittäjän eläkelain mukaan (Aro ym. 2006, 252).

Yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen on mahdollista seuraavissa tapauksissa myös eläkkeen rinnalla: Yrittäjä voi vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen rinnalla jatkaa yrittäjätoimintaansa, vaikka lakisääteinen vakuuttamisvelvollisuus lakkaa. Eläkkeen rinnalla yrittäjänä työskennellessä yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen on vapaaehtoista. Työkyvyttömyyseläkkeen rinnalla harjoitettava yrittäjätoiminta kuuluu pääsääntöisesti yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen piiriin, jos muut vakuuttamisedellytykset täyttyvät. (Eläke-Tapiola 2010, 2.)

4.2 Yhtiömuoto ja omistus

Yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen koskee Suomessa asuvia yrittäjiä ja heidän perheenjäseniään, jotka tekevät ansiotyötä kuitenkin olematta työsuhteessa kyseisessä työssä. Pelkkä yrityksen omistaminen ei riitä, vaan YEL-vakuutuksen piiriin kuulumisen edellyttää työntekoa yrityksessä. Yksityisen liikkeen- tai ammatinharjoittaja kuuluu poikkeuksetta YEL-vakuutuksen piiriin. Myös samassa taloudessa asuva perheenjäsen, joka työskentelee yrityksessä palkatta, kuuluu YEL-vakuutuksen piiriin. Perheenjäseneksi luokitellaan aviopuoliso,

avopuoliso, rekisteröidyssä parisuhteessa asuva henkilö sekä henkilö, joka on yrittäjälle tai hänen avopuolisolleen sukua suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa. Sisaria ei kuitenkaan pidetä perheenjäseninä, vaikka he asuisivat samassa taloudessa. Avoimen yhtiön yhtiömies vakuutetaan aina YEL-vakuutuksen mukaan, kun hän työskentelee yhtiössä. Kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies, joka työskentelee yhtiössä, kuuluu YEL-vakuutuksen piiriin. Kommandiittiyhtiön äänetön yhtiömies on työntekijän eläkelain alainen. Osakeyhtiön johtavassa asemassa oleva toimihenkilö vakuutetaan YEL-vakuutuksella hänen omistaessaan yksin tai samassa taloudessa asuvien perheenjäsenten kanssa yhdessä yli 50 prosenttia osakepääomasta tai osakepääoman tuottamasta äänimäärästä. (Eläke-Tapiola 2010, 3–4.)

4.3 Välillinen omistus

Välillinen omistus toisen yhtiön kautta voi aiheuttaa sen, että henkilö luetaan kuuluvaksi yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen piiriin. YEL-vakuutuksen piiriin kuuluu siis henkilö, jolla on määräämisvalta yksin tai yhdessä perheenjäsenten kanssa yhtiössä, jossa henkilö työskentelee johtavassa asemassa. Välillisen omistuksen edellytys on, että henkilö omistaa yksin tai yhdessä perheenjäsentensä kanssa sanotusta toisesta yhteisöstä tai yhtymästä yli puolet tai heillä on vastaava määräämisvalta. Henkilöllä itsellään on oltava vähintään yksi sanotun yrityksen tai yhteisön osake, mutta tällöin ei vaadita, että henkilön olisi lisäksi omistettava yksi osake yrityksestä jossa hän työskentelee. Välillinen omistus voi muodostua osakeyhtiöiden lisäksi, kommandiittiyhtiöiden, osuuskuntien tai niitä vastaavien ulkomaalaisten yhteisöjen ja yhtymien kautta. (Korpiluoma ym. 2006, 65.)

Johtavassa asemassa olevaksi henkilöksi katsotaan esimerkiksi toimitusjohtaja, hallinto- tai toimialajohtaja, hallituksen jäsen tai henkilö, jolla on prokura. Hallituksen varajäsenen ei katsota asemansa perusteella olevan osakeyhtiössä johtavassa asemassa, joten hän kuuluu TyEL-vakuutuksen piiriin. Kuitenkin edellä mainitusta säännöstä on mahdollista poiketa, jos hallituksen varajäsen toimii yli vuoden ajan hallituksen varsinaisen jäsenen tilalla tai jos hän on muutoin johtavassa asemassa yhtiössä. Pienissä perheyriyksissä työskentelevien omistaja-perheenjäsenten katsotaan yleensä työtehtävästä riippumatta olevan johtavassa asemassa. Kyseinen perheenjäsenten vakuuttamiskäytäntö soveltuu lähinnä vain perheyriykseen, joissa ei ole perheenjäsenten lisäksi muuta työsuhteessa olevaa palkattua henkilökuntaa. Jos toimihenkilö nostaa yrityksestä palkkaa eikä johtavasta asemastaan huolimatta omista yhtäkään yhtiön osaketta, on hänet vakuutettava TyEL-vakuutuksen mukaisesti. Yhteisön tai yhtymän, joka vastaa henkilökohtaisesti yhteisön sitoumuksista kuuluu YEL-vakuutuksen piiriin. (Eläke-Tapiola 2010, 3–4.)

4.4 Vakuutuksen ottaminen

Yrittäjän lakisääteinen eläkevakuutus tulee ottaa kuuden kuukauden kuluessa yrittäjätöiminnan alkamisesta. Vakuutus alkaa kuitenkin yrittäjätöiminnan alkamisesta lukien. Eläkelaitos voi määrätä yrittäjälle enintään kaksinkertaisesti korotetun työeläkevakuutusmaksun siinä tapauksessa, jos yrittäjä ei ole ottanut vakuutusta kuuden kuukauden kuluessa yrittäjätöiminnan alkamisesta. Vakuutus voidaan myös ottaa takautuvasti kulumassa olevalle ja kolmelle tätä edeltävälle kalenterivuodelle. Edellä mainittua aikaisemmalta ajalta yrittäjä ei voi vakuuttaa itseään takautuvasti. (Korpiluoma ym. 2006, 68.)

YEL-vakuutuksen valvontaa hoitaa ETK, jolloin yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen laiminlyönnit tulevat usein ilmi ETK:n vertaillessa verotietoja ja YEL-vakuutuksen ottaneiden henkilöiden tietoja. Laiminlyöntitapauksessa ETK kehottaa yrittäjää ensin itse ottamaan vakuutuksen, tai antamaan selvityksen, josta tulee käydä ilmi, minkä perusteella yrittäjä ei olisi vakuuttamisvelvollinen. Siinä tapauksessa, että yrittäjä todetaan vakuuttamisvelvolliseksi, mutta hän ei kehotuksesta huolimatta ota YEL-vakuutusta, ottaa ETK yrittäjän puolesta ja hänen kustannuksellaan YEL-vakuutuksen jostakin eläkevakuutusyhtiöstä. (Aro ym. 2006, 256.)

Yrittäjä ottaa vain yhden YEL-vakuutuksen, vaikka hänellä olisi useita eri yrittäjätöimintoja. Vakuutukselle sisällytetään kaikki yrittäjän yrittäjätöiminnot. Yrittäjä voi ottaa YEL-vakuutuksen eläkevakuutusyhtiöstä tai YEL-vakuuttamista harjoittavista eläkekassoista. Yrittäjä on viipymättä velvollinen antamaan eläkelaitokselle tiedon yrittäjätöimintansa laadussa, laajuudessa tai muodossa tai yrittäjän työpanoksessa tapahtuvissa olennaisissa muutoksissa. Yrittäjä on myös velvollinen ilmoittamaan viipymättä eläkelaitokselle yrittäjätöiminnan päätymisestä. (Korpiluoma ym. 2006,68.)

4.5 Työtulon määräytyminen

Yrittäjän työtulo vahvistetaan eläkelaitoksen päätöksellä. Työtulo on keskeisessä asemassa yrittäjän eläketurvan muodostumisessa, sillä yrittäjälle karttuva eläke ja työeläkevakuutusmaksut määräytyvät työtulon perusteella. Pääosa yrittäjän sosiaaliturvasta määräytyy YEL-vakuutuksen työtulon mukaan (Korpiluoma ym. 2006,69). Käytännössä yrittäjä ilmoittaa itse vakuutusyhtiöön arvion vuotuisesta YEL-työtulostaan. YEL-työtulon tulee suuruudeltaan vastata sellaista palkkaa, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän tilalle olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. Näin ollen työtulo ei välttämättä vastaa yrittäjän veloittavaa tuloa tai yrityksen tulosta. Vuoden 2010 perusteiden mukaisesti YEL-työtulon yläraja on 153 875 euroa ja alaraja 6 775,60 euroa. Yrittäjän työtulon ollessa pienempi kuin 6 775,60 euroa, hän ei kuulu YEL-vakuutuksen piiriin. Yrittäjän on silti mahdollista vakuuttaa itsensä vapaaehtoisesti. (Eläke-Tapiola 2010, 4.)

YEL-työtulolla tarkoitetaan aina vuotuista työtuloa, vaikka yrittäjätoiminta ei olisikaan jatkunut koko vuotta, ja sen tarkistamiseen käytetään vuosittain palkkakerrointa. Työtulon määrittelyssä on tärkeää huomata, että se on sairausvakuutuslain mukaisten etuuksien perusteena. Näitä etuuksia ovat sairauspäiväraha ja vanhempainetuudet. Yrittäjän työtulon ollessa 8 520 euroa vuoden 2010 perusteiden mukaisesti, pääsee hän työttömyysturvan piiriin. Työtulon määrä vaikuttaa myös mahdollisuuteen päästä osa-aikaeläkkeelle. Osa-aikaeläkkeelle pääsemisen edellytyksenä on, että yrittäjätoiminta on kokoaikaista. Kokoaikaiseksi yrittäjätoiminnaksi katsotaan, jos YEL-työtuloksi on vahvistettu vähintään 13 551,19 euroa vuoden 2010 perusteiden mukaisesti. (Korpiluoma ym. 2006, 70.)

4.6 Vakuutusmaksut

Yrittäjävakuutuksen maksu lasketaan prosentteina työtulosta. Työeläkevakuutusmaksuprosentin vahvistaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vuosittain. Vuonna 2010 alle 53-vuotiaan yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen työeläkevakuutusmaksu on 21,20 prosenttia ja aloittavan yrittäjän 15,90 prosenttia vahvistetusta palkkakertoimella tarkistetusta työtulosta. Yli 53-vuotiaan yrittäjän työeläkevakuutusmaksu on 22,40 prosenttia ja aloittavan yrittäjän 16,80 prosenttia. Yrittäjä, joka on aloittanut ensimmäisen yrittäjän eläkelain piiriin kuuluvan yrittäjätoiminnan saa 25 prosentin alennuksen työeläkevakuutusmaksuunsa. Edellä mainitun alennuksen yrittäjä saa 48 ensimmäiseltä kuukaudelta. Jos yritystoiminta päättyy ennen kuin alennukseen oikeuttava kausi on kulunut, voi jäljelle jääneen alennusjakson saada toiseen yrittäjäjaksoon (Eläke-Tapiola 2010, 5). Yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut ovat täysin verovähennykelpoiset. Verovähennyksiin on oikeutettu eläkemaksujen maksaja. Yritys voi tehdä vähennykset elinkeinoverolain alaisesta tulosta. Yrittäjä voi taas vähentää maksut henkilökohtaisessa verotuksessaan. Yrittäjän henkilökohtaisesta verotuksesta tehtävät verovähennykset ovat perhekohtaisia, joten vähennyksen voi tehdä yrittäjä itse tai hänen puolisonsa. (Aro ym. 2006, 263.)

4.7 Työtulon joustaminen

YEL-maksuun voi saada tilapäistä joustoa. Yrittäjä voi korottaa YEL-työtuloaan tiettyinä vuosina maksamalla YEL-vakuutusmaksua enemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää. Lisämaksu voi olla 10–100 prosenttia vahvistetun työtulon perusteella lasketusta vuotuisesta vakuutusmaksusta. Yrittäjä voi myös maksaa vakuutusmaksua vähemmän kuin vahvistettu työtulo edellyttää, mutta silloin eläke kertyy vahvistettua työtuloa pienemmästä työtulosta. Mahdollinen maksunalennus voi olla 10–20 prosenttia vuosimaksusta. (Aro ym. 2006, 259.)

Maksun jouston avulla yrittäjä voi kartuttaa eläketurvaansa maksamalla hyvinä vuosina lisää YEL-maksua sekä pienentää maksua huonoina vuosina tilapäisesti. Maksun jousto vaikuttaa

karttuvan eläkkeen määrään, mutta vain tilapäisesti yksi vuosi kerrallaan. Maksun jousto ei kuitenkaan vaikuta muuhun sosiaaliturvaan kuten sairaspäivärahaan tai ansiosidonnaisten päivärahojen laskentaan. Maksun joustona tehty yrittäjäeläkkeen lisämaksu on myös täysin vähennyskelpoinen verotuksessa. (Eläke-Tapiola 2010, 6.)

YEL-vakuutuksen jouston saamiseksi edellytetään seuraavia ehtoja: YEL-vakuutuksen tulee olla voimassa kalenterivuoden eikä joustoa myönnetä samanaikaisesti aloittavan yrittäjän maksualennuksen kanssa. Jousto-oikeutta voi käyttää vain kerran vuodessa. Joustoa alaspäin voi käyttää enintään kolmena vuotena seitsemän peräkkäisen vuoden aikana. Jouston tulee myös kohdistua koko vuoteen eikä jousto ole sallittua, jos samana vuonna on tehty eläkeyhtiön vaihto. Erääntyneet vakuutusmaksut tulee olla maksettuna. Joustoa ei myönnetä, jos yrittäjä saa parhaillaan työeläkettä tai osa-aikaeläkettä. Viimeinen joustomahdollisuus on vuonna, jolloin yrittäjä täyttää 62 vuotta. Kokonaistyötulon tulee pysyä YEL-vakuutusmaksuille määritettyjen ala- ja ylärajojen sisällä. (Eläke-Tapiola 2010, 6.)

4.8 Yrittäjän eläke-etuudet

Toisin kuin palkansaajilla edellytetään työsuhteen päättymistä vanhuseläkkeen saamiseksi, yrittäjän ei tarvitse päättää yrittäjätoimintaansa saadakseen yrittäjän eläkelain mukainen vanhuuseläke. Vanhuuseläke on mahdollista myöntää yrittäjälle takautuvasti kolmelta kuukaudelta. Edellytyksenä takautuvalle eläkkeelle on se, että yrittäjätoiminta on päättynyt ennen eläkkeen alkamista. Ainoastaan vanhuuseläkkeen myöntäminen takautuvasti edellyttää YEL-vakuutuksen päättymistä. Poikkeustapauksissa on mahdollista myöntää vanhuuseläke takautuvasti pidemmältä ajalta kuin kolmelta kuukaudelta. Vanhuuseläkkeen ja varhennetun vanhuuseläkkeen aikana yrittäjällä ei ole vakuuttamisvelvollisuutta yrittäjätoiminnastaan. Vapaaehtoisella vakuutuksella yrittäjä voi kartuttaa 1,5 prosenttia eläkettä vuodessa vapaaehtoisena eläkkeen vahvistetusta työtulosta. Vapaaehtoisena eläkkeen yrittäjä saa aikaisintaan 68-vuotiaana. (Korpiluoma ym. 2006, 160.)

Yrittäjä voi saada yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen mukaista osa-aikaeläkettä seuraavissa tapauksissa: Yrittäjä voi puolittaa työpanoksensa ja antaa siitä selvityksen eläkeyhtiölle. Työpanoksen tulee vähentyä niin, että yrittäjän välittömästi ennen osa-aikaeläkkeen alkamista olleen, vähintään neljä kuukautta jatkuneen yhdenjaksoisen yrittäjätoiminnan keskimääräinen työtulo puolittuu (Korpiluoma ym. 2006, 161). Yrittäjä voi myös lopettaa yrittäjätoiminnan kokonaan, ja tehdä osa-aikatyötä muun eläkelain alaisuudessa, jolloin yrittäjäeläkevakuutus päättyy. Yrittäjä voi jäädä osa-aikaeläkkeelle aikaisintaan 58-vuotiaana. Vuodesta 2011 ikäraja nousee vuoden 1952 jälkeen syntyneillä 60 vuoteen (Eläke-Tapiola 2010, 8). Ennen osa-aikaeläkkeelle siirtymistä yrittäjän tulee olla kokoaikaisessa ansiotyössä 12 kuukautta viimeisen 18 kuukauden aikana. Kokoaikatyönä pidetään yrittäjätoimintaa, jonka

vahvistettu työtulo on vähintään 13 551,19 euroa. Osa-aika eläkkeelle siirryttäessä puolitetua työtuloa ei voi muuttaa eläkkeellä olo aikana. Yrittäjän puolitetun työtulon tulee osa-aikaeläkkeellä olla vähintään YEL:n minimityötulon suuruinen (Aro ym. 2006, 265).

Osa-aikaeläkkeellä olevan yrittäjän tulot muodostuvat yrittäjänä saaduista tuloista ja eläkkeestä. Eläkkeen määrä on puolet vakiintuneen työtulon ja kaikkien osa-aikaeläkkeen rinnalla tehtävien osa-aikatöiden ansioiden ja työtulojen erotuksesta. Tilanteessa, jossa yrittäjä on käyttänyt mahdollisuutta vakuutusmaksun joustoon alaspäin, otetaan se huomioon osa-aikaeläkkeen työtuloa määrättäessä. Osa-aikaeläkkeen rinnalla tehtyjen töiden ansioiden ja yrittäjätoiminnan työtulojen on oltava koko osa-aikaeläkeajan 35–70 prosenttia vakiintuneesta ansiosta. (Eläke-Tapiola 2008, 12–13.)

Yrittäjällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen yrittäjän sairastuessa niin, että yrittäjä ei pysty kuntoutuksen avulla jatkamaan työn tekemistä. Edellytyksenä työkyvyttömyyseläkkeeseen on, että työkyvyn tulee olla alentunut sairauden, vian tai vamman vuoksi, niin että yrittäjä ei kykene työhön minimissään vuoteen. Työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää määräajaksi tai toistaiseksi. Tilanteessa, jossa yrittäjällä on jäljellä työkykyä, voidaan hänelle myöntää osatyökyvyttömyyseläke. Osatyökyvyttömyyseläke on puolet täydestä työkyvyttömyyseläkkeestä. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä työskentely tulee vakuuttaa, jos se täyttää YEL-vakuuttamisen ehdot. (Tapiola-ryhmä 2010, 8.)

Työkyvyttömyyden määrittelyn pohjana käytetään lääkärintodistusta hakijan terveydentilasta. Toisin sanoen siis päätöksen teko edellyttää lääketieteellistä että sosiaalis-taloudellista arviointia. Sosiaalis-taloudellisessa arvioinnissa selvitetään hakijan jäljellä olevaa työkykyä sekä mahdollisuutta ansiotulojen hankkimiseen. Työkyvyttömyyseläke on mahdollista myöntää lievemmillä ehdoilla 60 vuotta täyttäneille. Työkyvyttömyyseläke rakentuu karttuneesta eläkkeestä ja tulevan ajan eläkkeen osasta. Tulevalla ajalla tarkoitetaan tässä yhteydessä vanhuuseläkeiän täyttämiseen jäljellä olevaa aikaa. Työkyvyttömyyseläkkeen hakija on normaalisti 300 päivää sairausvakuutuksen päivärahalta ennen työkyvyttömyyseläkettä. Eläke alkaa päivärahakauden päättyttyä. Eläke voidaan maksaa takautuvasti enintään kuuden kuukauden ajalta poikkeuksena pidempään aikaan oikeuttava pätevä syy. (Eläke-Tapiola 2008, 15–16.)

Työeläkejärjestelmän ammatillisella kuntoutuksella pyritään tukemaan sairastuneen työntekijän mahdollisuuksia jatkaa työelämässä. Tilanteessa, jossa sairauden arvioidaan aiheuttavan noin viiden vuoden kuluessa uhan joutua työkyvyttömyyseläkkeelle, on henkilöllä oikeus ammatilliseen kuntoutukseen. Lisäksi kuntoutuksen edellytyksenä on se, että hakijalla on työansioita viimeisten viiden vuoden ajalta yhteensä 28 249,94 euroa. Yrittäjän ansiot lasketaan YEL-työtulosta. Työeläkekuntoutukseen piirissä olevalle henkilölle maksetaan kuntoutustuen ajalta kuntoutusrahaa, joka on 33 prosentilla korotetun työkyvyttömyyseläkkeen suuruinen.

Tilanteessa, jossa henkilö jatkaa osittain työssä saa hän osakuntoutusrahaa, joka on 33 prosentilla korotetun osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Määräaikaisen työkyvyttömyyseläkkeen saajalle maksetaan ammatillisen kuntoutuksen yhteydessä 33 prosentin korotus kuntoutustuen ajalta. (Eläke-Tapiola 2008,14.)

Työttömyyseläkettä voi hakea ennen vuotta 1950 syntyneet yrittäjät. Edellytyksenä eläkkeelle on 60 vuoden ikä, työttömyyspäivärahauden 500 päivän kesto ennen eläkettä ja se, että henkilö on ollut eläkkeeseen oikeuttavassa työssä vähintään viisi vuotta viimeisen 15 vuoden aikana. Pääpiirteittäin työttömyyseläke on eläkkeen alkamiseen mennessä karttuneen eläkkeen suuruinen. Tilanteessa, jossa yrittäjällä on oikeus tulevaan aikaan, lasketaan se eläketa-
pahtuman vuoden alusta 63 iän täyttymiskuukauden loppuun. Tulevan ajan eläkkeen perusteena laskettavassa työtulossa huomioidaan vain 31.12.2006 saakka kertyneet tulot. Mahdollinen tulevan ajan eläke lisätään eläkkeeseen sen muuttuessa vanhuuseläkkeeksi (Eläke-Tapiola 2008,16.)

Työttömyyseläkkeeseen ei ole oikeutta vuoden 1949 jälkeen syntyneillä henkilöillä. Henkilöt voivat sen sijaan saada työttömyyspäivärahaa ja työmarkkinatukea 65-vuotiaaksi saakka. Työttömyyspäivärahaa voidaan maksaa yrittäjälle 500 päivän ajan. Edellytyksenä työttömyyspäivärahalla on se, että yrittäjä täyttää työssäoloehdon. Ehto täyttyy siinä tapauksessa, jos henkilö on toiminut yrittäjänä vähintään kaksi vuotta työttömyyttä edeltäneen neljän vuoden aikana sekä yrittäjän YEL-työtulo on ollut vähintään 8 520 euroa vuodessa. (Eläke-Tapiola 2008,16.)

Työmarkkinatuen maksaa Kansaneläkelaitos. Työttömällä yrittäjällä on oikeus työmarkkinatukeen 180 päivän ajan ilman tarveharkintaa saatuaan työttömyyspäivärahaa enimmäisajan eli 500 päivää. Työmarkkinatuki on peruspäivärahan suuruinen eli 25,63 euroa päivässä. Tilanteessa, jossa yrittäjän työssäoloehto ei täyty, on työmarkkinatuki tarveharkintainen. Yrittäjän työttömyyspäiväraha lasketaan YEL-työtulon perusteella. (Yrittäjät.fi 2010.)

5 Yrittäjän lakisääteisen eläketurvan tarkastelu

5.1 Eläkkeen karttuminen

Yrittäjän eläkeoikeudet sekä eläke määräytyvät samalla tavalla kuin palkansaajalla, joten eläkkeen karttumaprosentit sekä ikärajat ovat samat. Vuoden 2005 alusta alkaen on yrittäjälle ja palkansaajalle karttunut työstä eläkettä seuraavanlaisesti: 1,5 prosenttia vuodessa ikävälillä 18–52 vuotta, 1,9 prosenttia vuodessa ikävälillä 53–62 vuotta ja 4,5 prosenttia vuodessa ikävälillä 63–67 vuotta (Eläke-Tapiola 2010, 7). Yrittäjä on laissa säädettyjen edellytysten täyttyessä oikeutettu osa-aika-, vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen sekä

ammattilliseen kuntoutukseen. Yrittäjän edunsaajalla on myös oikeus perhe-eläkkeeseen. Yrittäjän eläke muodostuu yrittäjätoiminnan ajasta, eläkkeen karttumaprosentista, työtulosta sekä maksetuista työeläkevakuutusmaksuista (Korpiluoma ym. 2006, 157).

Yrittäjän eläke lasketaan sen perustana olevan kokonaistyötulon mukaan. Kokonaistyötulo lasketaan vuosittain. Pohjana kokonaistyötulolle on vahvistettu työtulo, jossa huomioidaan joustot sekä maksamattomat työeläkevakuutusmaksut. Vuosina, jolloin yrittäjä ei ole käyttänyt työtulon joustoa tai hänellä ei ole erääntyneitä työeläkevakuutusmaksuja, maksettavana oleva kokonaistyötulo on sama kuin vahvistettu työtulo. Vajaan vuoden kokonaistyötulo lasketaan kertomalla vahvistettu työtulo osamäärällä, jossa osoittajana on yritystoiminnan kesto päivinä sekä nimittäjänä 360. (Korpiluoma ym. 2006, 158.)

Seuraavassa taulukossa 1 on kuvattu YEL-työtulo vuoden 2010 perusteiden mukaisesti ja arvio yrittäjän eläkkeen kertymästä 63 vuoden iässä suhteutettuna YEL-vakuutuksen alkamisikään. Taulukon perusteella havaitaan, että YEL-työtulo on ratkaisevassa asemassa yrittäjän eläketurvan muodostumisessa. Taulukon 1 mukaisesti yrittäjä, joka on aloittanut yrittäjän eläkelain alaisen vakuuttamisen 18 vuoden iässä työtulolla 6 775,60 euroa, tulee kerryttämään eläkettään 63 ikävuoteen mennessä arvioituna 403 euroa.

YEL-työtulo 2010	YEL-vakuuttamisen alkamisikä							
	18 v.	25 v.	30 v.	35 v.	40 v.	45 v.	50 v.	55 v.
6 775,60	403	344	303	259	217	175	132	85
8 520	507	433	379	326	273	220	166	107
10 000	595	508	445	383	320	258	195	126
12 500	744	635	557	479	401	322	244	158
15 000	893	762	668	575	481	387	293	190
17 500	1 042	889	780	670	561	452	342	221
20 000	1 191	1 016	891	766	641	516	391	253
22 500	1 340	1 143	1 003	862	721	581	440	285
25 000	1 489	1 270	1 114	958	802	645	489	316
27 500	1 638	1 397	1 226	1 054	882	710	538	348
30 000	1 787	1 525	1 337	1 150	962	775	587	380
35 000	2 085	1 779	1 560	1 341	1 122	904	685	443
40 000	2 383	2 033	1 783	1 533	1 283	1 033	783	506
45 000	2 681	2 287	2 006	1 725	1 443	1 162	881	570
50 000	2 979	2 541	2 229	1 916	1 604	1 291	979	633
60 000	3 575	3 050	2 675	2 300	1 925	1 550	1 175	760
70 000	4 170	3 558	3 120	2 683	2 245	1 808	1 370	886
80 000	4 766	4 066	3 566	3 066	2 566	2 066	1 566	1 031
90 000	5 362	4 575	4 012	3 450	2 887	2 325	1 762	1 140
100 000	5 958	5 083	4 458	3 833	3 208	2 583	1 958	1 266
153 875	9 168	7 821	6 860	5 898	4 936	3 975	3 013	1 949

Taulukko 1: YEL-työtulo 2010 ja arvio yrittäjän eläkkeen kertymästä 63 vuoden iässä (Tapiolaryhmä.)

On selvää, että yrittäjän eläkelain mukaiselle vakuuttamiselle on olemassa hyvät perustelut työeläkejärjestelmän kannalta katsottuna. Toisaalta pitää myös ymmärtää, että yrittäjän eläkelain mukainen vakuuttaminen on problemaattista, sillä yrittäjän kannalta lakisääteiset eläkemaksut vastaavat pakkosäästämistä. Yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen vakuuttaminen voi pakottaa yrittäjää siirtämään kulutustaan oman taloudellisen hyvinvointinsa kannalta liikaa tulevaisuuteen.

Yrittäjän kohdalla YEL-vakuuttaminen vähentää tarvetta säästää elinkaaren aikana, sillä vakuutus kompensoi tulevien työtulojen menetystä. Työeläke suojaa myös siltä riskiltä, että elinkaaren aikana säästetyt varat loppuvat kesken elämän jatkuessa odotettua pidempään. Ilman yrittäjän lakisääteistä eläkevakuutusta yrittäjän tulisi elinkaarella kerryttää huomattavasti suurempi säästösumma. Yritystoiminnan alkuvaiheessa yrittäjän on vaikea säästää muuta kautta, koska yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksujen maksaminen karsii aloittavan yrittäjän kohdalla mahdollisuutta muuhun säästämiseen. On myös käytännössä mahdollista, että aloittava yrittäjä saattaa määrittää YEL-työtulonsa todellista tasoa korkeammaksi yrittäjän työeläkevakuutusmaksun alennuksen vuoksi.

5.2 Työtulon kustannustehokkuus

Tarkasteltaessa YEL-työtulon kustannustehokkuutta on tarpeellista ymmärtää yrittäjien sekä palkansaajien tilastollisia eroavaisuuksia. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteissa 2006:2 Yrittäjien ja palkansaajien eroja eläkeiän valinnassa Raili Hyrkkänen on tutkinut palkansaajien ja yrittäjien eroja työnteon jatkamisessa 63 ikävuoden jälkeen. Tutkimus perustuu ETK:n ja Työeläkevakuuttajien Joustava eläkeikä-ainestoon. Tutkimuksen kysely kohdistettiin vuosina 1940 ja 1945 syntyneisiin työssä oleviin henkilöihin, joista osa pääsee ensimmäisenä valitsemaan eläkkeellesiirtymisiän. Tutkimuksen mukaan yrittäjänuran kesto oli keskimäärin 23 vuotta, joka tarkoittaa yrittäjänuran aloittamista 35–40-vuotiaana. (Hyrkkänen 2006, 15.) Tutkimuksen perusteella havaitaan, että yrittäjäyys aloitetaan selvästi palkkatyötä myöhemmällä iällä. Suurimmalle osalle yrittäjistä on siis kertynyt eläkettä TyEL-vakuutuksen kautta, mutta elinkaarimallin mukaisesti eläkekertymä on vielä pieni.

Suomen yrittäjien vuonna 2003 tekemän selvityksen mukaan yrittäjien tuloista neljännes muodostuu pääomatuloista ja loput ansiotuloista. Selvityksen mukaan yrittäjien keskimääräinen YEL-työtulo on 32 150 euroa vuodessa. Palkansaajien keskimääräinen saman tutkimuksen mukaan ansio on 28 214 euroa vuodessa (Hyrkkänen 2006, 23). Yrittäjien riski työnperättymiselle on palkansaajia matalampi. Työelämässä keskimäärin pidempään jatkavat hyvin toimeentulevat ja korkeasti koulutetut yksilöt (Rantala 2008, 75). Palkansaajat arvioivat keskimääräisen vanhuuseläkkeen olevan 60 prosenttia palkasta, kun taas yrittäjät arvioivat sen vastaavasti olevan 80 prosenttia ansiotulostaan. Yrittäjien kohdalla YEL-työtulo, jonka mukaan vanhuuseläke lasketaan jää huomattavasti alemmalle tasolle.

YEL-työtulon kustannustehokkuuden tarkastelemiseksi on tärkeää ymmärtää YEL-vakuutuksen vakuutusmaksujen suhde työtuloon, yrittäjän ikään sekä Kelan maksamaan sairauspäivärahaan. Alla olevan taulukon 2 perusteella voidaan tarkastella YEL-vakuutuksen työtulon kustannustehokkuutta. Taulukon ensimmäiseen sarakkeeseen on listattu yrittäjän YEL-työtulo ja keskisarakeisiin YEL-vakuutusmaksut niin, että ne ovat eriteltyinä vuosi ja kuukausitasolla sekä viimeisessä sarakkeessa Kelan kuukausittainen sairauspäiväraha. Taulukon 2 mukaan 18–52 -vuotiaan aloittavan yrittäjän YEL-vakuutusmaksu vuositason työtulolla 6 775,60 euroa on 1 077 euroa. Vastineeksi edellä mainitulle vakuutusmaksulle yrittäjä saa tarvittaessa Kelan sairauspäivärahaa 395 euroa kuukaudessa sekä vanhuuseläkettä sivulla 27 olevan taulukon 1 mukaan iästä riippuen maksimissaan 403 euroa.

Yrittäjän YEL-työtulo 2010	YEL-vakuutusmaksu				Aloittava yrittäjä- 25 % (48 kk)				Kelan sairauspäiväraha max 300vrk.
	18-52-vuotias		53-67-vuotias		18-52-vuotias		53-67-vuotias		
	21,20 %		22,40 %		15,90 %		16,80 %		
	vuosi	kk	vuosi	kk	vuosi	kk	vuosi	kk	
6 775,60 €	1 436 €	120 €	1 518 €	126 €	1 077 €	90 €	1 138 €	95 €	395 €
8 520 €	1 806 €	151 €	1 908 €	159 €	1 355 €	113 €	1 431 €	119 €	497 €
10 000 €	2 120 €	177 €	2 240 €	187 €	1 590 €	133 €	1 680 €	140 €	583 €
12 500 €	2 650 €	221 €	2 800 €	233 €	1 988 €	166 €	2 100 €	175 €	729 €
15 000 €	3 180 €	265 €	3 360 €	280 €	2 385 €	199 €	2 520 €	210 €	875 €
17 500 €	3 710 €	309 €	3 920 €	327 €	2 783 €	232 €	2 940 €	245 €	1 020 €
20 000 €	4 240 €	353 €	4 480 €	373 €	3 180 €	265 €	3 360 €	280 €	1 166 €
22 500 €	4 770 €	398 €	5 040 €	420 €	3 578 €	298 €	3 780 €	315 €	1 312 €
25 000 €	5 300 €	442 €	5 600 €	467 €	3 975 €	331 €	4 200 €	350 €	1 458 €
27 500 €	5 830 €	486 €	6 160 €	513 €	4 373 €	364 €	4 620 €	385 €	1 604 €
30 000 €	6 360 €	530 €	6 720 €	560 €	4 770 €	398 €	5 040 €	420 €	1 750 €
35 000 €	7 420 €	618 €	7 840 €	653 €	5 565 €	464 €	5 880 €	490 €	1 989 €
40 000 €	8 480 €	707 €	8 960 €	747 €	6 360 €	530 €	6 720 €	560 €	2 155 €
45 000 €	9 540 €	795 €	10 080 €	840 €	7 155 €	596 €	7 560 €	630 €	2 322 €
50 000 €	10 600 €	883 €	11 200 €	933 €	7 950 €	663 €	8 400 €	700 €	2 489 €
60 000 €	12 720 €	1 060 €	13 440 €	1 120 €	9 540 €	795 €	10 080 €	840 €	2 704 €
70 000 €	14 840 €	1 237 €	15 680 €	1 307 €	11 130 €	928 €	11 760 €	980 €	2 913 €
80 000 €	16 960 €	1 413 €	17 920 €	1 493 €	12 720 €	1 060 €	13 440 €	1 120 €	3 121 €
90 000 €	19 080 €	1 590 €	20 160 €	1 680 €	14 310 €	1 193 €	15 120 €	1 260 €	3 329 €
100 000 €	21 200 €	1 767 €	22 400 €	1 867 €	15 900 €	1 325 €	16 800 €	1 400 €	3 538 €
153 875 €	32 622 €	2 718 €	34 468 €	2 872 €	24 466 €	2 039 €	25 851 €	2 154 €	4 660 €

Taulukko 2: YEL-työtulot ja vakuutusmaksut vuonna 2010 (Tapiola-ryhmä.)

Suomen yrittäjien tekemän tutkimuksen mukaan yrittäjien keskimääräisen työtulon ollessa 32 150 euroa vuodessa, tarkoittaa se edellä mainitun taulukon 2 mukaisesti 18–52 -vuotiaalla yrittäjällä aloittavan yrittäjän alennuksen jälkeen 5 111,85 euron vuotuista vakuutusmaksua. Vakuutusmaksu on laskettu seuraavalla laskukaavalla (työtulo 32 150 euroa x 0,159). Edellä mainitun keskimääräisen aloittavan yrittäjän 5 111,85 euron vuotuisen vakuutusmaksun perusteella Kela maksaa yrittäjälle suurin piirtein 1 800 euroa sairauspäivärahaa kuukaudessa. Raili Hyrkkäsen tutkimuksen mukaisesti yrittäjänuran alkaessa keskimääräisesti 35–40 -vuotiaana, tarkoittaa se yrittäjien keskimääräisellä työtulolla 32 150 euroa sivun 27 taulukon 1 mukaisesti noin 1 100 euron vanhuuseläkettä 63 ikävuoden täytyttyä.

Koska YEL-työtulon pitää suuruudeltaan vastata sellaista palkkaa, joka kohtuudella olisi mak-

settava, jos yrittäjän tilalle olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö, voidaan yrittäjän lakisääteistä eläkevakuutusta pitää melko tehottomana vanhuuseläkkeen kannalta vakuutuksen heikon kustannustehokkuuden perusteella. YEL-vakuutusta yrittäjä voi täydentää vapaaehtoisella eläkesäästämällä. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen kohdalla on kuitenkin ymmärrettävä, että markkinoilta ei välttämättä löydy tulevaisuudessakaan työeläkemaksuja vastaavia sijoituskohteita. Työeläkkeisiin kuuluvan yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen erityispiirteinä voidaan pitää säästämislunteen lisäksi siihen sisältyviä vakuuttamiselementtejä, joiden suoja kestää vanhuusiän ajan. (Korkman ym. 2007, 25.)

YEL-vakuutuksen heikon kustannustehokkuuden seurauksena voidaan yrittäjän eläkesuunnittelussa lähteä tilanteesta, jossa yrittäjän on järkevää maksaa yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen eläkemaksuja vain siihen sisältyvien tarpeellisten vakuuttamiselementtien verran. Yrittäjän työtulon määrittelyssä on tärkeää huomata, että työtulo on sairausvakuutuslain mukaisten etuuksien perusteena, joita ovat sairauspäiväraha ja vanhempainetuudet. Yrittäjän työtulon määrittämisessä on huomioida edellä mainittaviin YEL-työtuloihin sisältyvät eläketuudet vuoden 2010 perusteiden mukaisesti. Yrittäjän työtulon ollessa 8 520 euroa on yrittäjä oikeutettu kuulumaan työttömyysturvan piiriin. Osa-aika eläkkeelle pääsemisen edellytyksenä on taas se, että yrittäjätoiminta on kokoaikaista. Kokoaikaiseksi yrittäjätoiminnaksi katsotaan YEL-työtulo, joka on vähintään 13 551,19 euroa vuodessa.

5.3 Eläkepääätös

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämiseksi, on oleellista ymmärtää varallisuuden vaikutus eläkepääätökseen. Varallisuuden vaikutusta eläkepääätökseen on ongelmallista tutkia, sillä mitaamiseen käytetään yleensä kyselyitä, joita täydennetään rekisteriaineistoilla. Varallisuuden aliraportoinnin seurauksena kyselytutkimusten vastauksiin liittyy kuitenkin epävarmuutta. Goodstein on tutkinut varallisuuden vaikutusta eläkkeellesiirtymiseen miehillä laajan HRS-paneeliaineiston avulla, joka on kerätty vuosina 1996–2004. Tutkimustulosten mukaan 20 000 dollarin kasvu varallisuudessa vähentää mediaanivarallisuuden omaavan yksilön työmarkkinoille osallistumisen todennäköisyyttä yhden prosenttiyksikön verran. Tutkimuksessa todettiin myös, että hyvät ansiomahdollisuudet vähentävät todennäköisyyttä eläkkeellesiirtymiseen. Mielenkiintoista tutkimuksessa on, että maksuperusteisten eläkkeiden omaavien ikään-tyneiden työntekijöiden havaittiin jäävään eläkkeelle useimmin noususuhdanteessa ja harvemmin laskusuhdanteessa. (Valkonen & Määttänen, 2010, 20–21.)

Varallisuuden odottamattomalla arvonmuutoksella on tutkimusten mukaan yhteys eläkkeellesiirtymispäätökseen. Osakekurssien muutosten yhteydessä on tehty runsaasti haastattelu- ja kyselytutkimuksia, joiden fokuksena on ollut muutokset suunnitellussa tai toteutuneessa eläkeikässä. Yhdysvaltalaisessa AARP 2002-tutkimuksessa haastateltiin 50–70 -vuotiaita henkilöitä,

joilla oli osakekurssiin sidottua varallisuutta. Tutkimuksen otoksen koko oli 1 013 henkilöä. Haastattelujen tuloksena todettiin, että 77 prosenttia tutkimukseen osallistuneista henkilöistä oli menettänyt rahaa 2000-luvun alussa toteutuneen osakkeiden arvonalentumisen seurauksena. Arvonalenemisen kokeneista työssä olevista henkilöistä 21 prosenttia oli lykännyt siirtymistä pois työelämästä ja 10 prosenttia harkitsi sitä. (Valkonen ym. 2010, 25.)

Edellä mainittujen tutkimukset indikoivat pääsääntöisesti palkansaajien varallisuuden vaikutusta eläkepäätökseen, joten tuloksia ei täysin voida rinnastaa yrittäjiin. Pääsääntöisesti yrittäjät poikkeavat palkansaajista siltä osin, että suurin osa heistä on työnantajia, vaikka osa heistä työskentelee yksin ammatinharjoittajina. Yrittäjiä voidaan pitää keskenään hyvin heterogeenisenä ryhmänä verrattuna palkansaajiin. Yrittäjät poikkeavat palkansaajista myös perheen mukanaolon, sukupolvenvaihdoksen ja työn itsenäisyyden osalta (Hyrkkänen 2006, 12). Edellä mainitut tutkimukset ovat kansainvälisiä, ja suurin osa niiden tutkimusaineistosta on kerätty Yhdysvalloista. Vaikka edellä mainittujen tutkimusten tuloksia ei voida täysin rinnastaa yrittäjien varallisuuden vaikutukseen eläkepäätökseen uskon, että tutkimuksissa toistuva kaava, varallisuuden eläkkeelle siirtymistä aikaistavasta ilmiöstä toteutuu osittain myös yrittäjien keskuudessa.

Yrittäjien voidaan ajatella siirtyvän eläkkeelle siinä vaiheessa, jossa yrittäjän vapaa-ajan arvostus ylittää työstä saadun ansiotulon. Yrittäjien riski työpäättymiselle on palkansaajia matalampi, joka indikoi sitä, että yrittäjätoiminnasta mahdollisesti saatavat huomattavat tuotot ylittävät vapaa-ajan arvostuksen. Näin ollen menestyvä yrittäjä jatkaa todennäköisesti yrittäjänuraansa 63 ikävuoden jälkeen, joka taas mahdollistaa työeläkkeen superkarttuman hyödyntämisen. Toisaalta voidaan myös olettaa, että yrittäjien varallisuuden, eli tässä tapauksessa eläkesäästöjen odottamaton arvomuutos siirtää eläkepäätöstä osakekurssien allokaation mukaisesti. Goodsteinin tutkimustuloksien mukaan 20 000 dollarin kasvu varallisuudessa vähentää mediaanivarallisuuden omaavan yksilön työmarkkinoille osallistumisen todennäköisyyttä yhden prosenttiyksikön verran. Tämä toteutuu varmasti jossain määrin myös yrittäjien kohdalla. Yrittäjän varallisuus voi esimerkiksi kasvaa äkillisesti yrityskaupan seurauksena, mikä osaltaan saattaa heijastua yrittäjän eläkepäätökseen. (Valkonen ym. 2010, 25.)

5.4 Riittävän eläkkeen määrä

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämiseksi tulee mielestäni arvioida yrittäjän kannalta riittävä eläketurvan määrä. Riittävän eläketurvan arvioimisessa on elinkaarimallin mukaan ratkaisevaa se, miten paljon kulutusta yrittäjä on valmis eläkkeellä karsimaan verrattuna nykytilanteeseen. Yrittäjän kannalta optimaaliseen eläkkeen määrään vaikuttaa myös, miten paljon eläkettä yrittäjä on ehtinyt kerryttää ennen yrittäjän uransa aloittamista esimerkiksi TyEL-vakuutuksen kautta. Tilanteessa, jossa yrittäjän ura alkaa Raili Hyrkkäsen tutkimuksen

mukaan 35–40 -vuotiaana, on yrittäjä ehtinyt kerryttää eläkettään esimerkiksi TyEL-vakuutuksesta parhaimmillaan yli kymmenen vuoden ajan.

Eri yksilöiden kannalta riittävän eläkkeen määrässä on suurta vaihtelua. Eläketurvakeskuksen ja palkansaajien tutkimuslaitoksen tuoreen tutkimuksen mukaan vuosituhanteen vaihteen jälkeen eläkkeelle jääneet suomalaiset saavat eläkettä noin 60 prosenttia viimeisten vuosien ansioistaan. Tutkimuksessa tarkasteltiin vuosina 1993–2003 eläkkeelle siirtyneitä suomalaisia ja heidän omaeläkesuhdettaan (Taloussanommat 2010). Yrittäjän kohdalla, eläkkeen optimaaliseksi määräksi voidaan tässä opinnäytetyössä mielestäni määritellä noin 60 prosenttia yrittäjätoiminnan kuukausittaisista mediaani ansiotuloista. Yrittäjän kannalta niin sanottua elinkaaren loppuvaiheen varovaisuussäästämistä pitäisi välttää, koska se karsii tarpeellisten palveluiden hankkimista eläkeaikana. Yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaamisessa eläkkeellä, joka on 60 prosenttia yrittäjätoiminnan kuukausittaisista mediaani ansiotuloista, tulee lähteä tilanteesta jolloin elinkaaren suuret hankinnat kuten asunto on jo velaton.

6 Erikoistuminen vapaaehtoiseen eläkesäästämiseen

6.1 Säästämistarve

Suomen lakisääteinen eläkejärjestelmä ei pysty takaamaan sopivaa toimeentuloa kaikille kansalaisille. Näin ollen vapaaehtoinen eläkesäästäminen on oleellinen osa eläkejärjestelmää. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen tarvetta lisää etenkin vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa käyttöön otettu, ja tässä opinnäytetyössä aikaisemmin käsitelty elinaikakerroin sekä yleinen elinajan piteneminen. Eläkkeiden pieneneminen suhteessa palkkatasoon lisää myös oleellisesti tarvetta vapaaehtoiselle eläkesäästämiselle. Yrittäjistä edellä mainitun Hyrkkäsen tutkimuksen mukaan YEL-vakuutuksen rinnalla 45 prosentilla on yksityinen eläkevakuutus. Palkansaajilla vastaava luku on vain 15 prosenttia (Hyrkkänen 2006, 28). Vapaaehtoisessa eläkesäästämässä on oleellista Suomessa sovellettu malli, jonka mukaan eläkevakuutusäästämistä ei veroteta niin kauan kuin vuosittainen säästösumma pysyy tietyissä rajoissa. Vapaaehtoinen eläkesäästäminen ei kuitenkaan vähennä valtion verotuloja, sillä valtio saa eläkesäästämisen kohdalla menettämänsä verotulot takaisin korkoineen verotettaessa tulevaisuudessa nostettavia eläkesäästöjä (Korkman ym. 2007, 43–46).

Vapaaehtoinen eläkesäästäminen edellyttää yrittäjältä taloudellista mahdollisuutta säästää, ja kykyä sekä halua suunnitelmallisen säästämisen myötä kulutuksen tasaamiseen elinkaarella. Käytännössä taloudellinen mahdollisuus tarkoittaa sitä, että yrittäjän ansiotulot ylittävät yrittäjän välittömän kulutuksen menot. Optimaalisessa tilanteessa yrittäjälle syntyy säästöjä, joiden kohdentamisesta erilaisiin sijoitusinstrumentteihin yrittäjä voi itse päättää. On myös mahdollista, että yrittäjä ei taloudellisesta ylijäämästään huolimatta ryhdy säästämään elin-

kaarensa loppuvaiheelle. Yrittäjän motivaatio voi puuttua esimerkiksi siksi, että eläkesäästämiseen ei ole tarvetta tai yrittäjä voi myös olettaa, että yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen turva on riittävä. (Ahonen, 2008, 10.)

6.2 Laki pitkäaikaissäästämisestä

Vuoden 2010 alussa astui voimaan uusi laki sidotusta pitkäaikaissäästämisestä. Uuden lain fokuksena toimii vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen sovelletun verokohtelun laajentaminen toimimaan myös muun sidotun pitkäaikaissäästämisen yhteydessä (FIM 2010). Uuden PS-lakipaketin keskeisimpinä uudistuksina voidaan pitää itse uutta lakia pitkäaikaissäästämistä, muutamia tuloverolain muutoksia sekä palvelutarjoajan tiedonantovelvollisuutta koskevaa asetusta (Poikonen & Silvola 2010, 33). Lakia sidotusta pitkäaikaissäästämistä sovelletaan säästämistä koskevaan sopimukseen, jonka ehtojen mukaan säästövarat ovat nostettavissa vasta, kun säästövaroihin oikeutettu saavuttaa määrätyn iän tai kun muu ehdoissa mainittu säästövaroihin oikeutetun elämäntilanteeseen liittyvä erityinen nostoperuste täyttyy. Lakia ei kuitenkaan sovelleta vakuutus sopimuslaissa (543/1994) tarkoitettuun vakuutus sopimukseen perustuvaan säästämiseen (Finlex 2010).

Pitkäaikaissäästäminen (PS) tarkoittaa siis verotuetta, pitkäaikaista ja sidottua pääsääntöisesti elinkaaren loppuvaiheen eläkeikää varten kohdistettua säästämistä. Pitkäaikaissäästämässä asiakas tekee rahatalletuksia PS-sopimukseen kuuluvalla säästämis tilille, josta varat ohjataan eteenpäin erilaisiin sijoituskohteisiin. Pitkäaikaissäästämisen sijoituskohteita voivat olla talletuspankin tai siihen rinnastettavan ulkomaisen luottolaitoksen tarjoama tili. Arvopaperimarkkinalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettu arvopaperi, joka on mainitun lain 3 luvussa tarkoitettun julkisen kaupankäynnin tai mainitun lain 3 a luvussa tarkoitettun monenkeskisen kaupankäynnin tai niihin rinnastettavan ulkomaisen kaupankäynnin kohteena, ja jonka liikkeeseenlaskija on velvollinen noudattamaan mainitun lain 2 luvun tai 3 a luvun 11 §:n mukaista taikka niihin rinnastettavaa tiedonantovelvollisuutta. Arvopaperimarkkinalain toisen luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu julkisyhteisön liikkeeseen laskema tai takaama arvopaperi. Sijoitusrahastolaissa tarkoitettu rahasto-osuus sekä mainitun lain 128 ja 129 §:ssä tarkoitettun yhteissijoitusyrityksen osuus. (Finlex 2010.)

PS-tilin säästövarjoa ei käytännössä ole mahdollista sijoittaa johdannaissopimuksiin, kuten warrantteihin. PS-lain 6 § 3 momentin mukaan säästövarjoja saa sijoittaa johdannaissopimuksiin vain suojaustarkoituksessa. Kyseenomaisen momentin perusteluissa täsmennetään asian olevan niin "riippumatta siitä, täyttääkö johdannaissopimus 1 momentissa tarkoitettun arvopaperin määritelmän". Finanssivalvonta tuskin tulee kategorisesti kieltämään johdannaissopimuksia, mutta se tulee edellyttämään niiden käyttöä vain suojaustarkoitukseen. Suojaustarkoituksen perustelut tulevat olemaan vaikeita. Esimerkiksi verkkopankin puolella toimittaessa

palveluntarjoajan voi olla hankalaa todentaa suojaustarkoituksen olemassaoloa. (Marja Pajulahti.)

Pitkäaikaissäästämistuotteita saavat tarjota luottolaitostoiminnasta annetussa laissa (121/2007) määritetyt talletuspankit, sijoituspalveluyrityksistä annetussa laissa (922/2007) määritetyt sijoituspalveluyritykset, sijoitusrahastolaissa (48/1999) määritetyt rahastoyhtiöt ja yhteissijoitusyritykset, ulkomaisen sijoituspalveluyrityksen oikeudesta tarjota sijoituspalvelua Suomessa annetussa laissa (580/1996) määritetyt sijoituspalveluyritykset ja ulkomaisen rahastoyhtiön toiminnasta Suomessa annetussa laissa (225/2004) määritetyt ulkomaiset rahastoyhtiöt. (Finlex 2010.)

Laki pitkäaikaissäästämisestä mahdollistaa vapaan kilpailun piiriin kuuluvia uusia vapaaehtoisen eläkesäästämisen tuotteita. Aikaisemmin vapaaehtoisten henki- ja eläkevakuutuksien markkinoita ovat hallinneet vakuutusyhtiöt. PS-laki mahdollistaa näin ollen Suomessa uudenlaisen järjestelmän, joka mahdollistaa oman eläkkeen tehokkaan täydentämisen. Laki mahdollistaa myös kuluttajan eli tässä tapauksessa yrittäjän kannalta pitkäaikaissäästämisen kulu- rakenteen helpomman ymmärtämisen. Laki pitkäaikaissäästämisestä tekee sijoitustuotteiden hinnoittelusta läpinäkyvämpää. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas, 1.) Käsiteltäessä yrittäjän eläkesäästämistä on kuitenkin huomioitava, että PS-lakia ei sovelleta lainkaan vakuutus- sopimusten vapaaehtoisiin yksilöllisiin eläkevakuutuksiin. Eläkevakuutuksia koskeva sopimus- oikeudellinen sääntely on näin ollen edelleen vakuutus- sopimuslaissa määriteltynä. PS-lain mu- kainen säästäminen on tarkoitettu säästämismuodoksi luonnollisille henkilöille. Säästäjän ja mahdollisesti muun säästövaroihin oikeutetun tulee olla luonnollisia henkilöitä. Näin ollen voidaan huomata, että yrityksen ei ole mahdollista tehdä PS-sopimusta työntekijän hyväksi. (Poikonen ym. 2010, 61.)

6.3 Pitkäaikaissäästämissopimus

Pitkäaikaissäästämässä avainasemassa on asiakkaan eli tässä yhteydessä yrittäjän ja palvelu- tarjoajan välille solmima säästämissopimus. Säästämissopimuksella tulee lain mukaan sopia seuraavista asioista: sopimuksen osapuolet, muu säästövaroihin oikeutettu henkilö, sopimuk- sen nojalla perittävät maksut ja muut kulut sekä näiden määräytymisperusteet, sijoituskoh- teet sekä sijoittamisessa noudatettava sijoitusstrategia ja sijoitusten riskitaso, säästämisaika, säästöjen takaisinmaksun ajankohta tai muu erityinen nostoseikka, takaisinmaksun suoritta- mistapa ja erissä suoritettavien maksujen kesto, irtisanomisoikeus ja säästäjätilin tarjoaja ja tilinumero. (Finlex 2010.) Palveluntarjoaja saa säästämissopimuksen nojalla vastaanottaa säästäjältä vain rahavaroja, jotka on vastaanotettava säästämissopimuksessa yksilöidylle sääs- tämistilille. Säästövarat voidaan suorittaa säästövaroihin oikeutetulle ainoastaan rahana sääs- tämistililtä 1 §:ssä tarkoitetun nostoperusteen täytyttyä, lukuun ottamatta 11–13 §:ssä sää-

dettyjä tilanteita. Säästämistilille ei saa tehdä säästösuorituksia sen jälkeen, kun nostoperuste tai, jos nostoperusteita on useita, kaikki nostoperusteet ovat täyttyneet, ja säästösuorituksia on alettu nostaa kaikkien nostoperusteiden perusteella. (Finlex 2010.)

Pitkäaikaissästämissopimuksen säästövaroja voi nostaa aikaisintaan työntekijän eläkelain mukaisesta vanhuuseläkeiästä lähtien, joka tällä hetkellä on 63 vuotta. Säästövaroja ei ole mahdollista nostaa kerralla, vaan säästöt maksetaan toistuvina erinä ja pääsääntöisesti vähintään 10 vuoden periodilla. Poikkeustapauksissa säästöt voidaan nostaa aikaisemmin. Näitä poikkeustapauksia ovat avioero, puolison kuolema, vähintään vuoden kestänyt työttömyys tai pysyvä työkyvyttömyys. Säästövaroja verotetaan vasta eläkeaikana tai muuna takaisinmaksu-aikana, jolloin kyseisistä varoista maksettava eläke tai takaisinmaksu verotetaan ensisijaisesti pääomatulona. (Finanssivalvonta 2010.) Säästämistilille kuuluvat varat sekä ne varat, jotka ovat talletettu edelleen erilliselle pankkitilille, ovat täysin talletussuojan alaisia yleisten pankkitalletuksia koskevien periaatteiden mukaisesti. Talletussuojan enimmäismäärä on tällä hetkellä Suomessa 50 000 euroa. Edellä mainituilla varoilla tarkoitetaan säästäjän säästämistilille tekemiä rahasuorituksia sekä niiden sijoittamiseksi hankittuja sijoituskohteita ja niiden sijoittamisesta kertyneitä tuottoja. Säästöjen saajalla tarkoitetaan säästövaroihin oikeutettua *säästäjää* tai, jos säästämissopimuksessa on niin erikseen sovittu, muuta luonnollista henkilöä, jolla on oikeus saada säästövarat 1 §:ssä tarkoitetun nostoperusteen täytyttyä. (Finlex 2010)

Yrittäjän, joka pitkäaikaissästämissä kertyneitä eläkettä, on mahdollista vaihtaa palvelutarjoajaansa säästämissopimuksessa sovitulla tavalla tekemällä uuden sopimuksen toisen palveluntarjoajan tai vapaaehtoisia eläkevakuutuksia tarjoavan vakuutusyhtiön kanssa. Palveluntarjoaja on velvollinen siirtämään säästövarat suoraan yrittäjän uudelle sopimuskumppanille. PS-lain 14 §:n mukaan sopimuksen irtisanomistilanteessa varat on siirrettävä uudelle palveluntarjoajalle 30 päivän kuluessa irtisanomisilmoituksen vastaanottamisesta (Poikonen, Silvola 2010, 35). Säästövarojen siirto ei aiheuta veroseuraamuksia, mutta palveluntarjoajalla on oikeus veloittaa sopimuksen mukaiset kulut sopimuksenirtisanomisesta. Säästövarojen siirto-oikeus ei ole ollut aikaisemmin mahdollinen eläkesäästämisessä yksilöllisten eläkevakuutusten kohdalla (Finanssivalvonta 2010).

6.4 Pitkäaikaissästämissä verotus

PS-tili ja vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus sisältävät verovähennysoikeuden, jonka mukaisesti eläkevakuutusmaksut ja pitkäaikaissästämissopimuksen maksut ovat vähennyskelpoisia yrittäjän pääomatulosta. Verolainsäädännön muutokset kohdistuvat eläkevakuutuksiin, jotka ovat otettu 18.9.2009 jälkeen. Uusien eläkevakuutusten ja pitkäaikaissästämissopimusten palveluntarjoajien siirrot ovat mahdollisia tehdä ilman veroseuraamuksia. Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen aikanaan saatavat suoritukset verotetaan pääomatulona.

PS-lain mukaisen pitkäaikaissäätämissopimuksen verotuksesta säädetään tuloverolaissa (1535/1992,TVL) ja eräissä muissa laissa (lakimuutokset 1741–1746/2009) Yrittäjän itselleen ottaman vapaaehtoisen eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen maksut voi vähentää pääomatuloista. Vähennyksen voi myös tehdä PS-sopimuksen tehneen yrittäjän puoliso. Vähennyskelpoisia maksuja ovat ainoastaan itselle tai puolisolle otetun vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen ja PS-sopimuksen maksut. (Verohallinto 2010.)

Yrittäjä sekä yrittäjän puoliso ovat molemmat oikeutettuja vähentämään vuosittain pitkäaikaissäätämiseen kohdistuvia maksuja 5 000 euron määrään asti. Pitkäaikaissäätämisen maksut vähennetään siis ensisijaisesti yrittäjän pääomatuloista. Tilanteessa, jossa vakuutetulla yrittäjällä tai PS-sopimuksen varoihin oikeutetulla henkilöllä ei ole pääomatuloja, maksut voidaan vähentää alijäämähyvityksenä. Tilanteessa jossa pääomatuloja ei ole lainkaan tai niistä tehtävät vähennykset ovat suuremmat kuin pääomatulot, syntyy niin sanottu alijäämä. Pitkäaikaissäätämisen kohdalla alijäämähyvityksen enimmäismäärä on 1 400 euroa tuloveroprosentin ollessa 28. Alijäämähyvitys vähennetään valtiolle suoritettavasta tuloverosta muiden vähennysten jälkeen, joita ovat esimerkiksi asuntolainan korot. Jos varoihin oikeutetun henkilön eli tässä tapauksessa yrittäjän verojen määrä ei riitä erityiseen alijäämähyvityksen täysimääräiseen vähentämiseen, vähentämättä jäänyt määrä siirretään vähennettäväksi puolison veroista. Näin ollen yrittäjä jolla itsellään ei ole pääomatuloja voi saada omien vähennysperusteisten maksujen seurauksen 1 400 euron suuruisen alijäämähyvityksen. Tilanteessa jossa yrittäjän puolisollla ei ole lainkaan tuloja tai veroja joista edellä mainittu puoliso voisi vähentää erityisen alijäämähyvityksensä, voi hänelle siirtyä alijäämähyvityksen toiset 1 400 euroa. Näin ollen henkilön on mahdollista saada 2 800 euron suuruisen erityisen alijäämähyvityksen. (Verohallinto 2010.)

Jos henkilön työnantaja on ottanut hänelle vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen, ja työnantaja on maksanut siihen verovuonna maksuja, puolittuu henkilön oma vähennysoikeus ja hän voi vähentää enintään 2 500 euroa pitkäaikaissäätämisen tai oman eläkevakuutuksen maksuja sinä vuonna. Edellä mainittu koskee myös yrittäjän yksilöllisiä eläkevakuutuksia. Samalla tavalla kuin yrittäjänkin kohdalla avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön vastuunalaiselle yhtiömiehelle ottama vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus puolittaa vähennysoikeuden. Samoin vaikuttaa osakeyhtiön osakkaalleen ottama vakuutus (Poikonen ym. 2010, 86). Yrityksen ottaman yksilöllisen eläkevakuutuksen verovähennyskelpoisten maksujen enimmäismäärä on 8 500 euroa. Ylimenevät maksut katsotaan verotuksessa palkkatuloksi. Oikeus 8 500 euron vuotuisen verovähennyskelpoisuuteen koskee niin omistajayrittäjiä kuin myös työntekijöitä (Meklaritalo 2010).

6.5.2004 tai sen jälkeen otettujen vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten perusteella maksettavat eläkkeet ovat pääomatuloa. Koko eläke verotetaan pääomatulona, vaikka ky-

seenomaisia maksuja olisi vuonna 2004 vähennetty ansiotuloina. Ennen 6.5.2004 otettujen vapaaehtoisten yksilöllisten vakuutusten perusteella voi kertyä sekä ansio- että pääomatuloksi katsottavaa eläkettä. Tässä tapauksessa ansiotuloksi katsotaan se eläke, jota maksetaan ansiotuloista vähennettyjen vakuutusmaksujen ja niiden tuottojen perusteella. Eläke on taas muilta osin pääomatuloa. Vakuutusyhtiöiden käytännöt eläkkeenmaksusta vaihtelevat. Molempia eläkelajeja voidaan tietyissä tapauksissa maksaa samanaikaisesti. (Verohallinto 2010.)

PS-sopimukseen tai eläkevakuutukseen voi säästää verovähennyskelpoisesti aikaisintaan siltä vuodelta, jonka aikana säästövaroihin oikeutettu tai vakuutettu henkilö täyttää 18 vuotta. Verovähennyksiä voi tehdä taas viimeisen kerran siltä vuodelta, jonka aikana suorituksia on aloitettu maksamaan ulos samasta tai toisesta PS-sopimuksesta tai eläkevakuutuksesta. Verovähennysoikeus lakkaa etuuden ulosmaksun alkamiseen, jonka seurauksena samanaikainen verovähennyskelpoinen säästäminen ja etuuden nauttiminen ei yleensä ole verotuksellisesti mahdollista. Verovähennysoikeus voi kuitenkin lakata erityisen nostoperusteen vuoksi. Tuloverolain 54 d §:n mukaan vähennysoikeus lakkaa, tilanteessa jossa eläkettä tai muuta etuutta on alettu maksamaan. Näin ollen toistuvaisereinä ulosmaksettava etuus poistaa yrittäjän mahdollisuuden loppuiäksi vähentää uusia maksuja verotuksessa. Tuloverolain kohdalla on kuitenkin tärkeää huomata, että esimerkiksi työkyvyttömyyden seurauksena nostetut säästövarat eivät poista yrittäjän mahdollisuutta pitkäaikaissäästämiseen tervehtymisen jälkeen verovähennyskelpoisesti uudelleen. (Poikonen ym. 2010,81–82.)

Verotuetussa pitkäaikaissäästämistä säätelevässä laissa kaikki perijät ovat verotuksellisesti tasavertaiset. Pääperiaatteen mukaan kaikista kuolemaa ennen kertyneistä tai käyttämättä jääneistä säästöistä peritään ensin pääomaveroprosentin mukainen osa ja lopusta perintövero. Aikaisempien henkivakuutusten niin sanotut vapaat osat ovat poistettu, joka tarkoittaa henkivakuutusosan eli kuolintapakorvauksen poistamista. Edellä mainittujen korvausten poistamisen seurauksena kaikkien ennen 2009 vuoden syyskuun 18. päivää otettujen eläkevakuutusten on muutettu sopimuksen tekemisen jälkeen. Tämä tarkoittaa perintöveron maksamista koko summasta. Aikaisemmissa eläkevakuutuksissa leski sai jäljellä olevista säästöistä verovapaana puolet ja lapset 35 000 euroa. Uusi laki tekee PS-tuotteista verotuksellisesti selkeitä. Yrittäjän kertyneistä säästöistä verottaja perii pääomaveron mukaisen maksun, joka tällä hetkellä on 28 prosenttia ja loppu jaetaan perillisille, josta kukin perillinen maksaa osuudestaan pääomaveron. Rintaperillisten pääomavero on tällä hetkellä 7–13 prosenttia tilanteesta riippuen. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas, 23.)

6.5 PS-tili

PS-tilin kautta eläkettään säästävää yrittäjää tuetaan verottajan taholta kahdella eri tavalla: PS-tilile sijoittavan yrittäjän oman pääoman tuotto on verotonta eikä PS-tililtä mene pääoma-

tuloveroja. Kaikki yrittäjän PS-tilin verot kerätään vasta siinä vaiheessa, jossa PS-tilin sijoituksia nostetaan yrittäjän omaan käyttöön. PS-tilin verohyödyn havainnollistamiseksi voidaan ajatella, että vuoden 5 000 euron verovähennyskelpoisista maksuista PS-tilille säästävän yrittäjän omaa pääomaa on 3 600 euroa. PS-tilissä verottajan mielenkiinto kohdistuu pääoman ohjautumiseen PS-tilille ja sieltä pois. PS-tiliä yrittäjä voi vuoden aikana kartuttaa veropaasti enintään 5 000 eurolla, jonka seurauksena yrittäjän verot pienenevät säästövuonna pääomatuloveroprosentin mukaisesti 1 400 euroa. PS-tilin veroetua voidaan ajatella myös niin, että yhdestä PS-tilillä olevasta eurosta yrittäjän omaa rahaa on ainoastaan 72 senttiä pääomatuloveroprosentin ollessa nykyisellä tasolla, loppu 28 senttiä kuuluu valtiolle. Näin ollen voidaan ajatella, että suurin vuotuinen PS-tilille talletettava säästösumma on 3 600 euroa (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas,5–6.)

PS-tilin veroetuun lukeutuu niin sanottu korkoa koron verolle ilmiö. Käytännössä ilmiö tarkoittaa sitä, että osakkeiden ja rahastojen luovutusvoitot, osingot, indeksilainojen indeksihyvitykset ja talletusten korot kasvattavat yrittäjän PS-tilin bruttomääräistä saldoa. Korkoa koron verolle ilmiö ei ole kuitenkaan sama kuin korkoa korolle ilmiöön. Korkoa koron verolle ilmiön seurauksena korkoa korolle ilmiö toteutuu täysimääräisenä. Ilman PS-tilin kaltaista ratkaisua korkoa korolle ilmiön täysimääräinen hyödyntäminen edellyttäisi sijoituskohteeksi kasvurahastoa tai yritystä, joka ei jaa osinkoa omistajilleen. Hyvänä esimerkkinä ilmiöstä voidaan ajatella PS-tilillä olevan osakkeita, joista maksetaan tilille tuhannen euron osingot. PS-tilille osingoista jää täydet tuhat euroa, kun esimerkiksi suorista sijoituksista tulevasta tuhannen euron osingoista uudelleen sijoitettaviksi jää vain 804 euroa. Tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjä saa PS-tilillä tuhannen euron osingot huomattavasti pienemmällä pääomalla kuin puhtaissa osakeomistuksissa. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas,7.)

PS-tilin kohdalla voidaan nähdä kaksi suurta epävarmuustekijää, joita ovat epävarmuus PS-tilin sijoitusten takaisinnostojasta sekä epävarmuus pääomatuloverotuksen muutoksista. PS-tilin takaisinnostoaika on mahdollista aikaisintaan työntekijän eläkelain mukaisesta vanhuuseläkeiästä lähtien, joka tarkoittaa sitä että PS-tilin sijoitukset ovat sidottu pitkälle tulevaisuuteen. Automaattisesti ei kuitenkaan tule olettaa, että yrittäjän kannalta sijoitusten sitominen elinkaaren loppuvaiheeseen on epävarmuustekijä, sillä siinä on käytännössä kyse vain kulutusmahdollisuuksien siirtämisestä tulevaisuuteen. Suurimman uhan PS-tilissä voidaan ajatella aiheuttavan pääomatuloverotuksen epävarmuus. Pääomatuloveroprosentin kasvu toimii vipuna, joka kääntää yrittäjän PS-tilin hyödyt nopeasti sen haitoiksi. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas, 9.) Pääomaverokannan muutos ja verokannan muutoksen vaikutus PS-tiliin säästämiskohteena on poliittinen riski. Tilanteessa, jossa pääomatuloverokanta nousee, uusi korkeampi verokanta voi koskea niitä maksettavia etuuksia, jotka on jo vähennetty pienemmän veroprosentin mukaan. Sijoitustappioiden ja säästöistä perittävien kulujen seurauksena on mahdollista, että pitkäaikaissäästävän yrittäjän omalle pääomalle ei kerry lainkaan tuottoa

(Poikonen ym. 2010, 76).

Lisäksi PS-laissa on hyvin mielenkiintoista se, että siinä ei ole asetettu rajoituksia sille, miten sopimuksen kuluja tai muita sopimusehtoja voidaan muuttaa sopimusaikana palvelutarjoajan toimesta. Toisaalta PS-lain säännösten sopimusehtojen muuttamisesta tulisi vastata henkivakuutusta koskevia vakuutuslainsäätöjä. Tilanteessa, jossa PS-laissa ei ole säädetty sopimuksen ehtojen muuttamisesta mitään, jää asia kyseisen sopimuksen ehtojen sekä yleisten sopimusoikeudellisten periaatteiden varaan. Pitkäaikaissäätämistä koskevan tiedonantoasetuksen (1748/2009) 5 §:n 9:ssä kohdassa mainitaan sopimussuhteen aikana annettavaksi tiedoksi sopimuksen kulujen määräytymistä koskevat mahdolliset muutokset. Tiedonantoasetuksesta voidaan näin ollen tulkita niin, että PS-sopimuksen kuluja on tulevaisuudessa mahdollista muuttaa. (Poikonen ym. 2010, 39–40.)

PS-tilin kohdalla on oleellista tiedostaa tilin ylläpidosta perittävien palkkioiden merkitys sijoituksen pääomalle sen ulosmaksuvaiheessa. PS-tilille sijoittavan yrittäjän kannalta on myös tärkeää ymmärtää erilaisten sijoituskohteita rasittavien kulujen vaikutus pääomalle. Eri palvelutarjoajien asettamia tuotto-odotuksia on vaikea arvioida vielä tässä vaiheessa. Tilin kulurakenteen tarkastelussa PS-tilin kautta eläkettä säästävän yrittäjän sijoitusta rasittavia ylläpitokuluja voidaan tarkastella negatiivisina tuottoina. Pitkäaikaissäätämisessä pitkän säästöperiodin seurauksena pienetkin erot odotetussa vuosituotossa vaikuttavat oleellisesti yrittäjän tulevaisuudessa nostettaviin säästöihin. Eri PS-tilin kulurakenteen perusteella voidaan kuitenkin huomata, että kohtuullisia summia sijoittavan yrittäjän on järkevää välttää aktiivisesti hoidettuja rahastoja ja suosia osakesijoituksia tai indeksirahastoja. Yrittäjä voi PS-tilin kautta ostaa suoraan osakkeita tai sijoittaa osakerahastoihin. Passiivinen osakkeiden omistus aiheuttaa yrittäjälle sijoitusaikana edellä mainittua miinustuottoa PS-tililtä perittävien säilytyspalkkioiden seurauksena. Täysin rahastoihin sijoittavan yrittäjän PS-tiliä rasittaa oleellisesti päivittäiset rahaston arvosta kertyvät vuotuiset hallinnointipalkkiot. Rahaston hallinnointipalkkiolle on myös tyypillistä se, että ne eivät näy erillisenä kuluna tilioitteessa vaan pienentävät suoraan rahaston tuottoa. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas, 14.) Yrittäjän ei PS-sopimuksen kautta ole järkevää tehdä sijoituksia ulkomaalaisiin sijoituskohteisiin, koska sijoitusten tuotoista joudutaan maksamaan lähdevero toiseen valtioon. Toiseen valtioon maksettuja veroja ei luonnollisesti hyvitetä yrittäjälle Suomen verotuksessa (Poikonen ym. 2010, 60).

6.5.1 PS-tilin tarkastelu

Alla olevissa taulukoissa 3 ja 4 on esitetty eri palvelutarjoajien pitkäaikaissäätämisen tuote- ja palvelutarjonta. Taulukoissa on listattu palvelutarjoaja, tuotenimi, sijoituskohteet, vuotuinen hoitokulu, rahastojen merkintäpalkkio, rahastojen vaihtopalkkio, rahastojen lunastuspalkkio, palkkio tilille siirretyistä rahoista, palkkio säästöjen nostosta, palkkio palvelutarjoajan vaihdosta ja palvelutarjoajan rahastoyhtiöt. PS-tilien kulurakenteen selvittämiseksi on tärkeää tarkas-

tella edellä listattuja PS-tilien ominaisuuksia, niiden kulurakenteen ymmärtämiseksi. Uusien PS-tuotteiden kohdalla kulurakenteen tarkastelu on vaativaa, koska esimerkiksi TER-luvun kaltaisia tunnuslukuja ei suoraan ole saatavilla vielä PS-tuotteiden kohdalla. TER-luku eli Total Expenditure Ratio on tunnusluku, jolla mitataan rahastoyhtiön perimien palkkioiden osuutta rahaston pääomasta. Kuluihin luetaan Suomessa hallinnointi- ja säilytyspalkkiot, tilinhoito- ja pankkikulut, muualla myös muut suoraan pääomasta veloitettavat kulut (Pörssisäätiö 2010). PS-tilin siirtopalkkio toiselle palvelutarjoajalle on myös oleellinen tieto, joka mahdollistaa palvelutarjoajien kilpailuttamisen kesken säästösopimuksen.

Palvelutarjoaja	NORDEA	AKTIA	EUFEX	HYPOTEKKIYHDISTYS	SAMPO PANKKI
Tuote	PS-sopimus	Aktia PS	Eufex PS-Eläke	ps. Hypo -tili	Kissanpäivät Säästämissopimus
Sijoituskohteet					
Tilit	kyllä	kyllä	ei	kyllä	kyllä
Jvk- ja indeksilainat	kyllä	kyllä	ei	ei	kyllä
Sijoitusrahastot	kyllä	kyllä	kyllä	ei	kyllä
Suomalaiset osakkeet	kyllä	kyllä	ei	ei	kyllä
Kansainväliset osakkeet	kyllä	ei	ei	ei	kyllä
Pörssilistatut rahastot (etf)	kyllä	OMXH25	ei	ei	kyllä
Vuotuinen hoitokulu	0,3 % p.a. väh. 3 e / kk	3 e / kk	2 e / kk	2 e / kk	ei
Rahastojen merkintäpalkkio	ei peritä	normaali	normaali	ei tiedossa	normaali
Rahastojen vaihtopalkkio	ei peritä	normaali	normaali	ei tiedossa	normaali
Rahastojen lunastuspalkkio	ei peritä	normaali	normaali	ei tiedossa	normaali
Palkkio tilille siirretyistä rahoista	ei	ei	ei	ei	ei
Palkkio säästöjä nostettaessa	ei	ei	ei	ei	ei
Ps-tilin siirto toiselle palvelutarjoajalle	50 e + 1,5 % säästöistä	100 e	2 % säästöistä	150 e	100 e
Tarjolla olevat rahastoyhtiöt	Nordea	Aktia, Fortis, HQ, Odin ja Swedbank Robur	n. 30 rahastoyhtiötä, yli 1000 rahastoa	Mahdollisesti myöhemmin	Sampo Rahastoyhtiö

Taulukko 3: Eri palvelutarjoajien pitkäaikaissäätämisen tuotetarjonta (Mukailten Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas 16–17.)

Palvelutarjoaja	OP	TAPIOLA	EVLI / HENKI-FENNIA	ÅLANDSBANKEN	SÄÄSTÖPANKKI
Tuote	OP-eläkesäästö	PS-tili	Evli PS-Eläke Fennia PS-Sopimus	Ålandsbanken pitkäaikaissäätämispalvelu	Toisenlainen Vaihtoehto
Sijoituskohteet					
Tilit	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä
Jvk- ja indeksilainat	kyllä	ei	kyllä	ei	ei
Sijoitusrahastot	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	syksyllä 2010
Suomalaiset osakkeet	kyllä	ei	kyllä	ei	ei
Kansainväliset osakkeet	kyllä	ei	kyllä	ei	ei
Pörssilistatut rahastot (etf)	kyllä	ei	kyllä	ei	ei
Vuotuinen hoitokulu	0,4 % p.a. väh. 2 e / kk	ei	0,5 % p.a.	0,5 % p.a.	ei kuluja alkuun
Rahastojen merkintäpalkkio	normaali	ei peritä	normaali	normaali	normaali
Rahastojen vaihtopalkkio	normaali	normaali	normaali	normaali	normaali
Rahastojen lunastuspalkkio	normaali	normaali	normaali	normaali	normaali
Palkkio tilille siirretyistä rahoista	ei	ei	ei tiedossa	ei tiedossa	ei tiedossa
Palkkio säästöjä nostettaessa	2 e	1 % summasta	1 % summasta	ei tiedossa	ei tiedossa
Ps-tilin siirto toiselle palvelutarjoajalle	todelliset kulut	150 e	0,5 % säästöistä, väh. 150 e	ei tiedossa	ei tiedossa
Tarjolla olevat rahastoyhtiöt	OP	Tapiola	Evli, BlackRock, Carnegie, Credit Suisse, Fidelity, HSBC, Invesco ja JPMorgan	Ålandsbanken	Sp-rahastoyhtiö

Taulukko 3: Eri palvelutarjoajien pitkäaikaissäätämisen tuotetarjonta (Mukailten Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas 16–17.)

Edellä olevien taulukoiden perusteella voidaan havaita, että eniten sijoituskohteita palvelutarjoajista omaavat Nordea, Sampo Pankki, OP ja Evli sekä Henki Fennia. Kaikkien neljän

palvelutarjoajan PS- tuotteet sisältävät, jvk- ja indeksilainat, sijoitusrahastot, Suomalaiset osakkeet, kansainväliset osakkeet ja pörssilistatut rahastot. Edellä mainittujen palvelutarjoajien jälkeen monipuolisin palvelutarjoaja on Aktia, joka eroaa Nordean, Sampo Pankin, OP:n ja Evli sekä Henki Fennian tuotteista vain siltä osin, että Aktian PS-tilillä ei ole mahdollisuutta kansainvälisiin osakkeisiin. Vähiten sijoituskohteita tuotteissaan on seuraavilla palvelutarjoajilla: Eufex, Hypoteekkiyhdistys, Tapiola, Ålandsbanken ja Säästöpankki. Yhteistä näiden viiden palvelutarjoajien tuotteissa on se, että niiden mahdolliset sijoituskohteet ovat ainoastaan tilit tai sijoitusrahastot.

Tarkasteltaessa yllä olevien taulukoiden 3 ja 4 eri palvelutarjoajien kulurakennetta vuotuisen hoitokulun osalta voidaan havaita, että vuotuinen hoitokulu korreloi jossain määrin sijoituskohteiden lukumäärää. Pitkäaikaissäätäjän kohdalla hoitokulun ja sijoituskohteiden korrelaatio tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että mitä monipuolisimman salkun palvelutarjoajan sijoituskohteet mahdollistavat, sitä kalliimpi on palvelutarjoajan veloittama vuotuinen hoitokulu. Vuotuiset hoitokulut eri palvelutarjoajien kesken ovat seuraavat: Nordean PS-tuotteen vuotuinen hoitokulu on 0,3 prosenttia pääoman arvosta, mutta kuitenkin vähintään 2 euroa kuukaudessa. OP:n PS-tuotteen vuotuinen hoitokulu on 0,4 prosenttia pääoman arvosta, mutta kuitenkin vähintään 2 euroa kuukaudessa. Evli sekä Henki-Fennian vuotuinen hoitokulu 0,5 prosenttia pääoman arvosta, jota ei kuitenkaan peritä jos asiakas säästää sijoitusrahastoihin tai pankkituotteisiin. Aktia perii kuukausittain PS-sopimuksen hoitokuluja 3 euroa riippumatta sijoituksen suuruudesta. Eufex ja Hypoteekkiyhdistys perivät vuotuista hoitokulua 2 euroa kuukaudessa. Ålandsbankenin PS- tuotteen vuotuinen hoitokulu on Evli sekä Henki-Fennian hoitokulun kanssa korkein eli 0,5 prosenttia pääoman arvosta. Tapiola ei Sampo-Pankin tapaan peri ollenkaan PS-tuotteestaan vuotuista hoitokulua. Säästöpankki ilmoittaa, PS-tuotteensa olevan kuluton vuoden 2011 loppuun.

Taulukoiden 3 ja 4 eri palvelutarjoajien välisessä vertailussa tuotteiden kulurakennetta tarkasteltaessa erottuu selvästi Nordea. Nordean PS-tuote on ainoa, jolla ei peritä rahastojen merkintä-, vaihto- ja lunastuspalkkiota. Muut palvelutarjoajat lukuun ottamatta Tapiolaa ilmoittavat edellä mainitut rahastojen merkintä-, vaihto- ja lunastuspalkkion olevan palvelutarjoajien normaalin palveluhinnaston mukaiset. Nordean tapaan Tapiola ilmoittaa, että se ei peri rahastojen merkintäpalkkioita, mutta rahastojen vaihto- ja lunastuspalkkiot Tapiola perii normaalin palveluhinnaston mukaisesti.

PS-tuotteiden siirroissa toiselle palvelutarjoajalle on edellä mainittujen palvelutarjoajien välillä selvää variaatiota. Sijoituskohteiden puolesta monipuolisimpiin palvelutarjoajiin kuuluvalla Nordealla siirtomaksu on 50 euroa sekä 1,5 prosenttia säästöjen määrästä. Sampo-Pankin siirtomaksu on taas kiinteä 100 euroa. OP ilmoittaa palvelutarjoajan siirtomaksun olevan yhtä kuin todelliset kulut. Todellisten kulujen määrä ei vain tällä hetkellä ole tiedossa. Evli sekä

Henki-Fennia:n palvelutarjoajan siirtomaksu on vähintään 150 euroa tai 0,5 prosenttia säästöjen määrästä. Aktia veloittaa palvelutarjoajan siirrosta 100 euroa Sampo-Pankin tapaan. Eufex:n siirtomaksu sen sijaan on 2 prosenttia säästöjen määrästä. Hypoteekkiyhdistys ja Tapiola veloittavat molemmat kiinteään 150 euroa säästöjen määrästä. Säästöpankin ja Ålandsbankenin palvelutarjoajan siirrosta aiheutuvat kulut eivät ole tiedossa. PS-tuotteiden kohdalla on selvää, että mahdollisuus palvelutarjoajan vaihtoon kesken pitkäaikaissäästämisperiodin on ensiarvoisen tärkeää, koska se mahdollistaa eri palvelutarjoajien kilpailuttamisen kesken sopimuksen. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas 16–17.)

PS-tilin siirrosta toiselle palvelutarjoajalle pitkäaikaissäästävälle yrittäjälle aiheutuva kulu on helppo hahmottaa Aktian, Hypoteekkiyhdistyksen, Sampo-Pankin ja Tapiolan kiinteästä euromääräisestä siirtomaksusta. Nordea, Eufex ja Evli sekä Henki-Fennia veloittaa kuitenkin tilin siirrosta prosenttimääräisen maksun säästöjen summasta tai kiinteään euromääräisen sekä prosenttimääräisen maksun kombinaation. Alla olevassa taulukossa 5 on laskettu edellä mainittujen palvelutarjoajien pitkäaikaissäästävältä yrittäjältä veloittama siirtomaksu eri säästösummilla laskettuna. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas 16–17.)

Palvelutarjoaja		NORDEA	EUFEX	EVLI / HENKI-FENNIA
Säästö euroa	Kulu säästösummasta euroa			
5000,00		125,00	100,00	150,00
10000,00		200,00	200,00	150,00
15000,00		275,00	300,00	150,00
20000,00		350,00	400,00	150,00
25000,00		425,00	500,00	150,00
30000,00		500,00	600,00	150,00
35000,00		575,00	700,00	175,00
40000,00		650,00	800,00	200,00
45000,00		725,00	900,00	225,00
50000,00		800,00	1000,00	250,00
Ps-tilin siirto toiselle palvelutarjoajalle		50 e + 1,5 % säästöistä	2 % säästöistä	0,5 % säästöistä, väh. 150 e

Taulukko 4: Siirtomaksu eri säästösummilla laskettuna (oma taulukko.)

Yllä olevaa taulukkoa tarkastelemalla voidaan huomata, miten PS-tilin palvelutarjoajan siirtomaksu nousee säästösumman kasvaessa. Taulukon perusteella voidaan havaita, että PS-tilin siirtomaksu toiselle palvelutarjoajalle on ylivoimaisesti kallein Nordealla ja Eufexilla. Esimerkiksi Eufexin perimä siirtomaksu 15 000 euron säästösummalle on jo 300 euroa. Vertaamalla siirtomaksua esimerkiksi Aktian ja Säästöpankin perimään kiinteään euromääräiseen siirtomaksuun, jotka ovat 100 euroa kummallakin palvelutarjoajalla, voidaan todeta Eufexin siirtomaksun olevan pitkäaikaissäästävän yrittäjän kannalta erittäin kallis.

6.6 Vapaaehtoinen eläkevakuutus

Viimevuosina vapaaehtoinen eläkevakuutus on ollut suosittu sijoitusmuoto. Finanssialan Keskusliitto on arvioinut, että vuonna 2008 noin 777 000 suomalaista oli ottanut vapaaehtoisen

eläkevakuutuksen. Vapaaehtoista eläkevakuutusta on pidetty helppona ja yksinkertaisena eläkesäästämismuotona, joka on selvästi vaikuttanut eläkevakuutusten suosioon. Vapaaehtoisissa yksilöllisissä eläkevakuutuksissa on tapahtunut vähän muutoksia viimeisen 20 vuoden sisällä, ja suurimmat muutoksista ovat kohdistuneet pääsääntöisesti verotukseen. Tämä johtuu siitä, että eläkevakuutuksia on ollut myynnissä vuosikymmenen ajan, ja näin ollen niitä koskeva oikeustila ja laintulkinnat ovat vakiintuneita. Käytännössä katsoen vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutuksien lakimuutokset ovat lisänneet niiden kustannuksia verotuksen tiukentamisen seurauksena. (Arvopaperi 1/2009, 32.)

Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus voi olla rahastosidonnainen, tai se voidaan sitoa perustekorkoon. Laskuperustekorkoisessa turvassa vakuutuksen arvolle tai pääomalle annetaan tuottotakuita. Pääoma- tai tuottotakuiden vakuutena henkivakuutusyhtiössä toimii yhtiön korkea vakavaraisuus. Perustekoron lisäksi eläkesäästölle on mahdollista saada myös lisäkorkoa eli vakuutusyhtiön maksamaa hyvitystä. Lisäkorko on usein sidottu vakuutusyhtiön tulokseen. Eläkevakuutuksessa voidaan säästää sijoitussidonnaisesti ja turvata eläkkeen arvon säilyminen eläkeaikana laskuperustekorkoisuudella. (Poikonen ym. 2010, 128.)

Sijoitussidonnaisessa eläkevakuutuksessa säästettävät varat sidotaan sijoitusrahastoihin. Sijoitusrahastosidonnaisessa eläkevakuutuksessa eläkevakuutuksen tuottoon vaikuttaa eri rahasto-osuuksien arvon kehittyminen. Varallisuutta on mahdollista sitoa rahastoihin myös ilman eläkevakuutusta rahastosijoittamisen muodossa. Suora rahastosijoittaminen ei kuitenkaan mahdollista veroetua. Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus voidaankin nähdä niin sanottuna eläkekuorena, jonne rahastosidonnaisen- tai perustekorkosidonnaisen sijoittamisen tuotot ohjataan. Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus on pitkäaikaissäästämistä, jonka seurauksena eläkevakuutuksen säästöjä voi nostaa aikaisintaan työntekijän eläkelain mukaisesta vanhuuseläkeiästä lähtien. Eläkevakuutuksen säästöt on mahdollista nostaa ennen edellä mainittua eläkeaikaa seuraavissa tilanteissa, joita ovat avioero, puolison kuolema, vähintään vuoden kestänyt työttömyys tai pysyvä työkyvyttömyys. (Poikonen ym. 2010, 128.)

Vapaaehtoisessa yksilöllisessä eläkevakuutus sopimuksessa yrittäjä on yleensä myös vakuutettuna. Vakuutettuna on yrittäjä, jolle eläkettä maksetaan ja, jonka kuolemanvaraturva on voimassa. Vakuutuksen ottaja voi määrittää edunsaajan, joka on oikeutettu saamaan mahdollisen kuolemanvarakorvauksen. Kuolemanvaravakuutuksen ottaminen samaan aikaan niin sanotun elämänvaravakuutuksen kanssa on eläkevakuutukselle tyypillistä. Kuolemanvaraturvan suuruus kasvaa näin ollen samaan aikaan eläkevakuutusmaksujen ja maksuille kertyvän tuoton kasvaessa eli eläke-etuuden kasvaessa. Eläkevakuutuksella voidaan optimoida yrittäjän turva kuoleman- sekä pitkään elämisen varalle. Yrittäjän elinkaaren aikana näiden turvien suhde voi muuttua. Esimerkiksi nuorella yrittäjällä kuolemanvaraturvan määrä voi olla suuri, koska lapset ovat pieniä ja asuntolainaa on paljon sekä yritystoiminta on juuri alkanut. (Poikonen ym.

2010, 125.)

Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen edunsaajamääräykset on tehtävä kirjallisena suoraan vakuutusyhtiöön. Kuolemanvaraturva on yleensä 100 prosenttia kertyneen eläkesäästön määrästä eläkevakuutuksen säästöaikana ja eläkeaikana. Kuolemanvaraturva määrätään vakuutusyhtiöistä riippuen päättymään tietyssä iässä. Vakuutussäästön loppuessa kuolemanvaraturva päättyy normaalisti (Tapiolan Omaeläke 2010, 3). Kuolemanvaraturvan prosenttimäärä vaikuttaa eläkeaikana itse eläkkeen määrään, mitä suurempi eläkevakuutukseen liittyvä henkivakuutusosa on, sitä pienempi on eläke. Yleisesti sijoitussidonnaisissa eläkevakuutuksissa sijoituskohteiden osuuksien lukumäärä määräytyy kuolinpäivän mukaan, joka vaikuttaa suoraan kuolemanvarakorvausten määrään (Tapiolan Omaeläke 2010,9).

Vapaaehtoiselle yksilölliselle eläkevakuutus sopimukselle on mahdollista tehdä muutoksia. Yleisimpiä muutoksia ovat edunsaajamuutokset, maksusuunnitelman muutokset, kertyneiden vakuutussäästöjen siirrot toisiin kohteisiin ja sijoitussuunnitelmien muutokset. Koska vapaaehtoisen eläkevakuutussäästämisen vakuutussäästöjen ulosmaksu on sidottu tiettyyn ikään, eikä säästöjä ole mahdollista nostaa ennen kyseistä eläkeikää kuin edellä mainituissa poikkeustilanteissa voi yrittäjällä olla useita vapaaehtoisia eläkevakuutuksia eri palvelutarjoajilla. Eläkevakuutuksien sopimusehtojen, kuten esimerkiksi kulujen muuttaminen kesken sopimuskauden on tiukemmin säädeltyä kuin PS-sopimuksen. Eläkevakuutuksessa henkivakuutusyhtiön tulee sopimuksen tekovaiheessa sitoutua tiettyyn kulutasoon. (Poikonen ym. 2010, 128.)

Vapaaehtoisissa eläkevakuutus sopimuksissa rakennetaan yleensä vakuutuksenottajalle niin sanottu eläkesuunnitelma. Eläkesuunnitelman tarkoituksena on sopia eläkkeenmaksuperiodi, joka osaltaan määrittää eläkeaikana maksettavan eläke-ennusteen. Eläkevakuutus sopimuksen tekohetkellä rakennetaan myös niin sanottu sijoitussuunnitelma. Sijoitussuunnitelman tarkoituksena on määrittää asiakkaan riskiprofiili eli toisin sanoen perustekorkosidonnaisten ja rahastosidonnaisten sijoitusten suhde. Käytännössä mitä pidempi aika eläkkeellesiirtymiseen on, voidaan sijoitussuunnitelman riskiprofiili määrittää sitä korkeammaksi. Eläkkeellesiirtymisajankohdan ollessa lähellä ohjataan vakuutuksen ottajan säästövarat niin sanottuihin mallisiin- ja takuutuottoisiin sijoituskohteisiin. Eläkesuunnitelman ja sijoitussuunnitelman pohjalta rakentuu vakuutuksen ottajan maksusuunnitelma. Eläkevakuutuksessa vakuutuksen ottaja voi suorittaa vakuutusmaksuja suuremmissa erissä harvemmin tai tasasummaisesti kuukausittain. Maksuissa on myös yleensä mahdollista joustaa elämäntilanteen mukaan. (Tapiolan Omaeläke 2010,5.)

Eläkevakuutuksen ottajan eläkkeen määrä muodostuu vakuutusmaksujen eri sijoituskohteisiin jakamisen perusteella. Sijoituskohteisiin kohdistettu vakuutusmaksu kasvattaa sijoituskohteiden osuuksien lukumäärää. Eläkevakuutukseen liitettävien sijoitussidonnaisten sijoituskohteiden osuuksien lukumäärä saadaan jakamalla kyseen omaiseen sijoituskohteeseen kohdistettu

osa maksusta osuuden sen hetkiselällä merkintähinnalla. Sijoitussidonnaisille sijoituskohteille eläkevakuutuksessa on tyypillistä se, että niille lasketaan osuusarvo päivittäin. Vastineeksi eläkevakuutuksen palvelutarjoajan tarjoamasta varainhoidosta palvelutarjoaja perii eläkevakuutus sopimuksesta erilaisia hoito- ja toimenpidemaksuja. Vakuutuksen ottajan maksamista vakuutusmaksuista, vakuutussäästöstä maksettavista eläke-eristä vähennetään sopimuksen mukaiset hoitomaksut. Vakuutuksen ottajan pyytämistä erityistoimenpiteistä, joita ovat esimerkiksi säästön siirrot, ylimääräiset tiedotteet, erilaiset todistukset ja palvelutarjoajan vaihdosta peritään palvelutarjoajan hinnaston mukaiset veloitukset. Eläkevakuutus sopimuksen hoito- ja toimenpidemaksuille tehdään vuosittain indeksitarkistuksia, joissa edellä mainittujen maksujen enimmäis- ja vähimmäismääriä korotetaan vuosittain elinkustannusindeksin muutosta vastaaviksi. (Tapiolan Omaeläke 2010,5.)

6.6.1 Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen tarkastelu

Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutuksien kohdalla tarkastellaan tässä opinnäytetyössä Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektä Kasvu sijoituskoria sekä Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkua. Nordea Henkivakuutus Oy:n Selektä Kasvu soveltuu yrittäjälle, joka tavoittelee eläkevakuutuksensa kautta korkeaa tuottoa pitkällä aikavälillä. Selektä Kasvu sijoituskori koostuu sijoituskohteista, joiden muodostama omaisuusjakaumaa muutetaan aktiivisesti markkinakehityksen mukaan. Selektä Kasvu sijoituskorin tavoitteena on saavuttaa osakemarkkinoiden keskimääräinen tuotto pitkällä aikavälillä. Sijoituskorin omaisuuslajien painotukset voivat muuttua markkinatilanteen mukaan. Omaisuusjakauman muutokset perustuvat Nordea Henkivakuutus Oy:n sen hetkiseen markkinanäkemykseen ja riskienhallintaprosessiin. Sijoituskorin perusvaluutta on euro (Nordea 2010).

Tapiola Varainhoito 100 on eläkevakuutuksiin liitettävä varainhoitosalkku, joka sijoittaa varansa globaalisti osakemarkkinoille Tapiola Varainhoito Oy:n hallinnoimien osakerahastojen kautta. Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku sopii yrittäjälle, joka haluaa hakea tuottoa osakemarkkinoilta ja hajauttaa säästönsä maailmanlaajuisesti. Varainhoitosalkun arvo voi vaihdella voimakkaasti lyhyellä aikavälillä, joten sijoitusaikana suositellaan vähintään seitsemää vuotta. (Tapiola-ryhmä 2010.)

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektä Kasvu sijoituskoriin liittyvät alla esitetyt taulukot ovat laadittu kesäkuun 2010 kuukausikatsauksen perusteella. Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun liittyvät alla esitetyt taulukot ovat laadittu heinäkuun 2010 kuukausikatsauksen pohjalta.

6.6.2 Selektä Kasvu sijoituskori

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektä Kasvu sijoituskorin omaisuus koostuu osakesijoituksista, korkosijoituksista ja käteisvaroista. Seuraavassa taulukossa 6 on kuvattu Selektä Kasvu sijoituskorin omaisuusjakauman vaihteluväli prosentteina.

NORDEA SELEKTA KASVU	Min	Max
Omaisuusjakauman vaihteluväli %		
Osakesijoitukset	60	90
Korkosijoitukset	10	40
Käteinen	0	10

Taulukko 5: Selektä Kasvu sijoituskorin omaisuusjakauman vaihteluväli prosentteina (Mukailleen Selektä Kasvu- sijoituskorin säännöt.)

Yllä olevan taulukon 6 perusteella havaitaan, että sijoituskorin osakesijoitusten minimipainotus on 60 prosenttia ja maksimipainotus 90 prosenttia koko sijoituskorin omaisuudesta. Korkosijoitusten minimipainotus koko sijoituskorissa on 10 prosenttia ja maksimipainotus 40 prosenttia. Käteisvaroja voidaan sijoituskorissa painottaa maksimissaan 10 prosenttia. Selektä Kasvu sijoituskorin omaisuusjakauman vaihteluvälin tarkastelu osoittaa, että sijoituskorin riskiprofiili on korkea, koska sijoituskorissa osakesijoituksien paino on vähintään 60 prosenttia. Sijoitusstrategian salliessa voi sijoituskorin omaisuus koostua 90 prosenttisesti osakesijoituksista, jolloin korkosijoitusten- ja käteisvarojen osuus voi olla vain 10 prosenttia sijoituskorin koko omaisuudesta.

Kun vertaillaan vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutusten sijoituskoreja tai palvelutarjoajasta riippuen sijoitussalkkuja on yrittäjän eläkkeen määräytymisen kannalta tärkeää tarkastella niiden sisältöä sekä kulurakennetta. Sijoituskorien tai sijoitussalkkujen sisältö indikoi käytännössä katsoen eri palveluntarjoajien salkunhoitajien näkemystä markkinoiden kehityksestä.

Seuraavaan taulukkoon 7 on listattu Nordea Henkivakuutus Oy:n Selektä Kasvu sijoituskorin jakauma, osakepaino ja korkopaino prosenttiyksiköinä koko sijoituskorin omaisuudesta.

NORDEA SELEKTA KASVU					
Jakauma	%	Osakepaino	%	Korkopaino	%
Rahamarkkinat	3,3	Pohjois-Amerikka	21,0	Valtionlainat	4,7
Valtionlainat	4,7	JPMorgan US Select Equity	10,7	Nordea Euro Obligaatio I	4,7
Yrityslainat	10,8	Nordea 1 Sicav North American Growth HB	10,3	Yrityslainat	10,8
Osake, Pohjois-Amerikka	26,6	Eurooppa	11,6	Nordea Corporate Bond I	5,5
Osake, Eurooppa	14,1	Nordea 1 Sicav Eupean Value	9,2	Nordea 1 Sicav US Corporate Bond HBI	2,8
Osake, Suomi/Pohjoismaat	21,4	Nordea Eurooppa	2,4	Nordea Yrityslaina Plus	2,5
Osake, Kehittyvät markkinat	18,4	Suomi/Pohjoismaat	21,4	Rahamarkkinat	3,3
Osake, Muut	0,7	Nordea Suomi 130/30	11,4	Nordea Korko I	3,0
		Nordea Nordic Small Cap	10,0	Käteinen	0,3
		Kehittyvät markkinat	17,8		
		Nordea Kaukoitä	10,0		
		Nordea Venäjä	4,0		
		Gartmore Latin America	3,8		
		Maaailma	4,5		
		Nordea Pro Stable Return	4,5		
		Sektorii/Muut	4,9		
		Nordea Medica	2,5		
		BlackRock World Energy	2,4		

Taulukko 6: Selektä Kasvu sijoituskorin jakauma (Mukaihen Selektä Kasvu- sijoituskorin kuukausikatsaus kesäkuu 2010.)

Tarkasteltaessa yllä olevaa taulukkoa Selektä Kasvu sijoituskorista voidaan huomata, että suurimman osan eli 26,6 prosenttia sen omaisuudesta muodostaa Pohjois-Amerikkalaiset osakesijoitukset. Sijoituskorin suurimmat rahastot ovat taulukon keskisarakeen mukaisesti maantieteelliseltä jakaumaltaan Pohjois-Amerikkalaiset JPMorgan US Select Equity ja Nordea 1 Sicav North American Growth HB. Ne muodostavat 21 prosenttia sijoituskorin koko osakepainosta. Sijoituskorin omaisuudesta toiseksi suurimman osan muodostavat Suomalaiset- ja Pohjoismaiset osakesijoitukset 21,4 prosentin osuudella. Edellä olevan taulukon mukaisesti Suomen ja Pohjoismaiden osakesijoitukset koostuvat Nordea Suomi 130/30- rahastosta ja Nordea Nordic Small Cap- rahastosta. Kolmanneksi suurimman osan sijoituskorin omaisuudesta muodostaa kehittyvien markkinoiden osakesijoitukset 18,4 prosentin osuudella. Kehittyvien markkinoiden osakesijoitukset muodostuvat Nordea Kaukoitä-, Nordea Venäjä- ja Gartmore Latin America rahastoista. Selektä Kasvu sijoituskorin osakepaino on edellä olevan taulukon mukaan 81,2 prosenttia ja korkopaino 18,8 prosenttia. Sijoituskorin omaisuudesta 4,7 prosenttia muodostuu valtionlainoihin kuuluvasta Nordea Euro Obligaatio I:tä. Yrityslainat kattavat sijoituskorin omaisuudesta 10,8 prosenttia, joihin lukeutuu Nordea Corporate Bond I, Nordea 1 Sicav US Corporate Bond HBI ja Nordea Yrityslaina Plus.

6.6.3 Selektä Kasvu sijoituskorin kulurakenne

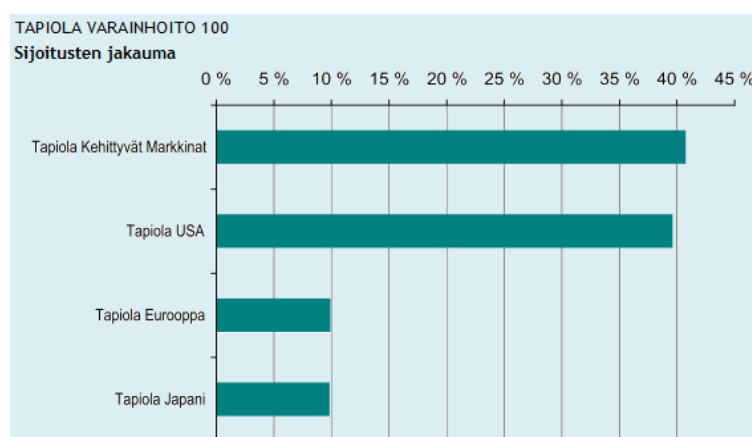
Selektä Kasvu sijoituskorista Nordea Henkivakuutus Suomi Oy perii kuormituspalkkiota, jota laskutetaan 1 prosentti 100 000 euron vakuutusmaksujen määrään. Selektä Kasvu sijoituskorin vakuutussäästöistä veloitetaan vuotuista 0,65 prosentin hoitopalkkiota 100 000 euron vakuutussäästöjen määrään, ja ylittävistä osasta 0,1 prosentin hoitopalkkiota. Hoitopalkkion määrä on kuitenkin kuukaudessa vähintään neljä euroa. Muista sijoitussidonnaisista säästöihin liitettävistä sijoituskoreista peritään hoitopalkkion lisäksi niiden säästöjen mukaiset palkkiot. Va-

kuutusyhtiöllä on oikeus nostaa eri sijoituskorien vuotuinen hallinnointipalkkio enintään 1,2 prosenttiin. Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen liitettävästä vakuutusturvasta kuoleman sekä pysyvän työkyvyttömyyden varalta veloitetaan kuukausittain laskuperusteiden mukaisesti määräytyvä vakuutusmaksu. Maksun määrän vaikuttaa vakuutetun ikä, sukupuoli ja vakuutusturvan kattavuus. Lisäksi Nordea Henkivakuutus Suomi Oy veloittaa panttausvahvistuksesta ja takaisinnoista 50 euron palvelumaksun sekä lisätiliotteesta 10 euron palvelumaksun (Nordea 2010).

6.6.4 Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku

Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku koostuu neljästä eri Tapiola Varainhoito Oy:n hallinnoimasta sijoitusrahastosta. Nämä sijoitusrahastot ovat Tapiola Kehittyvät Markkinat, Tapiola USA, Tapiola Eurooppa ja Tapiola Japani. Tapiola Kehittyvien Markkinoiden ja Tapiola USA:n osuus Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkusta on yhdessä noin 80 prosenttiyksikköä. Tapiola Euroopan ja Tapiola Japanin osuus Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkusta kattaa yhdessä loput 20 prosenttiyksikköä. (Tapiola-ryhmä 2010.)

Seuraavassa taulukossa 8 on esitetty Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun sijoitusten jakauma eri sijoitusrahastokohtaisesti.

Taulukko 7: Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun sijoitusten jakauma (Mukaiillen Tapiola-ryhmä.)

Tapiola Kehittyvät Markkinat on erikoisrahasto, joka sijoittaa alarahastojen kautta globaalisti kehittyvien maiden osakemarkkinoille. Sijoitusrahaston kohteina ovat eri varainhoitotalojen sijoitusrahastot, jotka keskittyvät joko eri sijoitustyyliin tai maantieteellisiin alueisiin. Rahasto sopii pitkäaikaiselle sijoittajalle, joka on valmis hyväksymään keskimääräistä korkeamman riskitason. Kehittyviin markkinoihin liittyy tavallista enemmän riskejä. Näitä riskejä ovat esimerkiksi valuuttariskit ja poliittiset riskit. (Tapiola Kehittyvät Markkinat kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Seuraavassa taulukossa 9 on esitetty Tapiola Kehittyvät Markkinat sijoitusrahaston maantieteellinen jakauma, rahaston suurimmat sijoitukset sekä rahaston tunnusluvut.

TAPIOLA KEHITTYVÄT MARKKINAT					
Jakauma	%	Rahaston suurimmat sijoitukset	%	Tunnusluvut	%
Brasilia	20,80	AB Emerging Markets Value - S	35,07	Volatiliteetti	17,39
Kiina	13,52	AB Emerging Markets Growth - S	21,16	Beta	0,91
Korean tasavalta	8,88	SWIP Emerging Markets Smaller Companies Fund	12,27	Tracking Error	7,72
Intia	6,54	DB X-Trackers - MSCI EM Latam TRN Index ETF	9,98	Sharpen luku	1,54
Venäjä	6,30	T. Rowe Price Asian ex-Japan Eguity fund	6,58		
Taiwan	5,98	T. Rowe Price Middle East & Africa Equity Fund - I	6,08		
Etelä-Afrikka	4,94	Tapiola Itä-Eurooppa	4,59		
Meksiko	3,83	T. Rowe Price Latin America Equity fund	4,26		
Turkki	3,19				
Indonesia	2,16				
Muut	24,58				

Taulukko 8: Tapiola Kehittyvät Markkinat sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola Kehittyvät markkinat kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Sijoitusrahasto Tapiola USA sijoittaa varansa yhdysvaltalaisen yritysten osakkeisiin. Sijoituskohteena toimivat 30–40 yhtiön osakkeet, joiden avulla saavutetaan kattava yritys sekä toimialajahajautus. Rahasto sijoittaa pääsääntöisesti yrityksiin, joilla on innovatiivinen tuotekehitys, vahva markkina-asema ja hyvät kasvumahdollisuudet. Rahaston varat hajautetaan kymmenelle eri toimialalle, joita ovat energia, rahoitus, kulutushyödykkeet, palvelut kuluttajille, perusteellisuus, teknologia, telekommunikaatio, teollisuuspalvelut, terveydenhuolto sekä julkishyödylliset palvelut. (Tapiola USA kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Seuraavassa taulukossa 10 on esitetty Tapiola USA sijoitusrahaston toimialajakauma, rahaston suurimmat sijoitukset ja tunnusluvut.

TAPIOLA USA					
Jakauma	%	Rahaston suurimmat sijoitukset	%	Tunnusluvut	%
Teknologia	20,61	QUALCOMM Inc	3,27	Volatiliteetti	16,36
Kulutustuotteet	17,69	United Technologies Corp	3,12	Beta	0,89
Teollisuuspalvelut	17,16	VF Corp	3,10	Tracking Error	4,86
Palvelut kuluttajille	13,77	Walt Disney Co/The	3,00	Sharpen luku	0,91
Terveydenhuolto	12,46	Medtronic Inc	2,97		
Energia	5,37	eBay Inc	2,93		
Perusteellisuus	4,68	Burger King Holdings Inc	2,92		
Telekommunikaatio	4,08	Google Inc	2,86		
Rahoituspalvelut	2,36	JM Smucker Co/The	2,70		
Julkishyödylliset	1,83	DENTSPLY International Inc	2,66		

Taulukko 9: Tapiola USA sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola USA kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Sijoitusrahasto Tapiola Eurooppa sijoittaa eurooppalaisten yritysten osakkeisiin. Sijoituskohteet ovat Tapiola USA:n lailla tarkoin valittujen 30–40 yhtiön osakkeet, joiden avulla saavutetaan hyvä yritys- että toimialajahajautus. Rahasto sijoittaa Tapiola USA:n lailla yrityksiin, joilla on innovatiivinen tuotekehitys, vahva markkina-asema ja hyvät kasvumahdollisuudet. Tapiola

Eurooppa sopii sijoittajalle, joka on valmis hyväksymään osakemarkkinoihin liittyvän riskin. (Tapiola Eurooppa kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Seuraavassa taulukossa 11 on esitetty Tapiola Eurooppa sijoitusrahaston maantieteellinen jakauma, rahaston suurimmat sijoitukset ja tunnusluvut.

TAPIOLA EUROOPPA					
Jakauma	%	Rahaston suurimmat sijoitukset		Tunnusluvut	%
Saksa	32,96	DnB NOR ASA	3,38	Volatiliteetti	17,41
Sveitsi	20,74	Reed Elsevier NV	3,28	Beta	0,85
Iso-Britania	11,85	Tesco PLC	3,10	Tracking Error	5,23
Ranska	10,30	Bayer AG -New	3,00	Sharpen luku	0,82
Alankomaat	7,07	Schindler Holding-Part Cert	2,89		
Itävalta	5,59	Temenos Group Ag	2,88		
Norja	5,31	Kloeckner & Co AG	2,88		
Espanja	3,83	Verbund - Oesterreichisch Elektrizitaetswirtschaft	2,87		
Ruotsi	2,35	BNP Paribas	2,73		
		Voestalpine AG	2,72		

Taulukko 10: Tapiola Eurooppa sijoitusrahasto (Mukailten Tapiola Eurooppa kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Erikoissijoitusrahasto Tapiola Japani sijoittaa alarahastojen kautta Japanin osakemarkkinoille. Rahastojen sijoitukset hajautetaan eri varainhoitotalojen Japaniin sijoitaviin rahastoihin, joiden sijoituskohteina ovat sekä suuret että pienet arvo- ja kasvuyhtiöt. Rahasto sopii sijoittajille, jotka haluavat sijoittaa Japanin osakemarkkinoille laajasti ja hyvin hajautetusti. (Tapiola Japani kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

Seuraavassa taulukossa 12 on esitetty Tapiola Japani sijoitusrahaston jakauma ja tunnusluvut.

TAPIOLA JAPANI					
Jakauma	%	Rahaston suurimmat sijoitukset		Tunnusluvut	%
AB Japan Strategic Value - S	52,31	Ei tiedossa		Volatiliteetti	15,17
				Beta	0,62
				Tracking Error	11,59
SWIP Japanese Smaller Companies Fund	47,69	Ei tiedossa		Sharpen luku	1,06

Taulukko 11: Tapiola Japani sijoitusrahasto (Mukailten Tapiola Japani kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)

6.6.5 Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun kulurakenne

Tapiola ei peri sijoitussidonnaisesta vakuutussäästöstä vakuutuksen hoitomaksua. Takuutuottoisen vakuutussäästön kohdalla vakuutuksen hoitomaksu on 5 prosenttia. Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen kertyneistä säästöistä Tapiola perii sopimuksen ensimmäisenä vuotena 50 euron maksun. Sijoitussidonnaisesta ja takuutuottoisesta vakuutussäästöstä Tapiola perii 0,5 prosenttia vuodessa, maksun enimmäismäärän ollessa kuitenkin vain 390,11 euroa vuodessa. Eläkkeen saajalta peritään 1 prosentin maksu maksettavista eläke-eristä. Ylimää-

räisistä tiedotteista ja todistuksista Tapiola veloittaa 21,67 euroa. Vakuutussäästöjen siirroista sijoitussidonnaiseen tai takuutuottoiseen vakuutussäästöön Tapiola veloittaa 5 prosenttia siirrettävästä säästöstä. Takaisinnostosta Tapiola perii 21,67 euroa ja palvelutarjoajan vaihdosta 150 euroa. Rahastoyhtiö perii lisäksi sijoitussidonnaisista sijoituskohteista palkkioita. (Tapiolan Omaeläke 2010,22.)

6.6.6 Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun tunnusluvut

Tarkasteltaessa Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun edellä kuvattuja sijoitusrahastoja voidaan taulukoiden 9–12 perusteella havaita, että sijoitusten riskimittarina käytetyn volatiliteetin perusteella Tapiola 100 varainhoidon rahastojen arvonmuutokset ovat maltillisia. Volatiliteetti mittaa päivittäisen tuoton heilahtelua keskimääräisen tuottotason ympärillä. Tapiola varainhoito 100 sijoitusrahastojen Beta- lukua tarkastellessa voidaan taas havaita, että se on korkein eli (0,91) Tapiola Kehittyvät Markkinat sijoitusrahaston kohdalla ja matalin (0,62) Tapiola Japani sijoitusrahaston kohdalla. Beta kuvaa sitä, miten sijoitusten tuoton odotetaan vaihtelevan markkinoiden tuoton vaihtelun mukana. Näin ollen vertailuindeksin muutos vaikuttaa eniten korkeimman Beta-luvun omaavaan rahastoon eli Tapiolan kehittyviin markkinoihin. Tracking Error eli aktiivinen riski kertoo kuinka tarkasti sijoitusten tuotto on seurannut vertailuindeksin tuottoa. Edellä kuvatun Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun sijoitusrahastojen kohdalla Tracking Error- luku on korkein Tapiola Japani sijoitusrahaston kohdalla (11,59) ja matalin Tapiola USA:n kohdalla (4,86). Sharpen luku on taas vuorostaan korkein Tapiolan Kehittyvät Markkinat sijoitusrahaston kohdalla luvun ollessa 1,54. Sharpen luku kertoo kuinka paljon sijoitus saavutti tuottoa yli riskittömän koron suhteessa volatiliteettiin. Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun eri sijoitusrahastojen suppean tunnuslukuanalyysin pohjalta voidaan havaita, että sijoitusrahastojen riskitaso on Tapiola Varainhoidon lupaamiin tuottoihin nähden maltillinen. Sijoitusrahastojen tuotto saattaa lyhyellä sijoitusperiodilla heilahdella rankasti. Tracking Errorin ja Sharpen luvun perusteella voidaan todeta, että Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun eri sijoitusrahastot ovat pärjänneet markkinoilla pitkällä sijoitusperiodilla hyvin. (Tapiola-ryhmä 2010.)

6.7 PS-tilin ja vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen erot

PS-lainsäädännön voimaan tulon seurauksena muuttui myös vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutusten verotus. Eläkevakuutusten verotus on muutettu 18.9.2009 samantyyppiseksi kuin PS-sopimuksen verotus. Kaikilla ennen 18.9.2009 otetuilla eläkevakuutuksilla on kuitenkin seitsemän vuoden siirtymisaika. Eläkevakuutus on vakuutus pitkään elämisen riskin varalle. Pitkään elämisen riski on käänteinen verrattuna sitä kuolemanvaravakuutukseen riskiin nähden. Eläkevakuutuksen avulla voidaan varautua sekä yrittäjän pitkään elämisenriskiin että kuolemariskiin. Tämä tarkoittaa sitä, että vakuutetun eli tässä tapauksessa yrittäjän edunsaajalle voidaan maksaa kuolemanvarakorvaus tai yrittäjälle hänen eläessään pitkään voidaan

maksaa tietyllä aikavälillä eläkettä. Eläkevakuutuksen perusidea on näin ollen jakaa kaikkien eläkevakuutusten ottaneiden vakuutusmaksut pitkään elävien kesken. Eläkevakuutuksen ja PS-säästämisen yhtenä olennaisista eroista voidaan nähdä se, että pitkäaikaissäästäjän keraamia säästöjä ei koskaan jaeta eläkkeenä muille säästäjille. PS-tuote ei siis ole vakuutus, joten ei sen rahavirtaa voi määrittää koko loppuelämän kestäväksi. Pitkäaikaissäästäjän kuollessa ennen eläkeikää hänelle kertyneet säästöt kuuluvat kuolinpesälle. (Poikonen ym. 2010, 123–125.)

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektia Kasvu sijoituskorin ja Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun tarkastelu paljastaa vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen liittyvän edun, joka on sijoitusten korkea tuottoaste sekä samanaikainen korkea riskinsietokyky. Vaikka edellä esitettyjen sijoituskorien tai sijoitussalkkujen riskiprofiili on selvästi korkea, on se kuitenkin optimaalinen pitkän aikavälin eläkesäästämisen kohdalla. Eläkevakuutuksen sijoitusperiodi on parhaimmillaan kymmeniä vuosia, jolloin markkinoiden heilahtelun aiheuttamat sijoituksen arvonalentumiset eivät tarkoita eläkesäästöjen menettämistä, vaan ne ehditään kompensoida ennen eläkkeelle siirtymistä. Verrattaessa vapaaehtoisesta eläkevakuutuksen ottajaa täysin itsenäisesti PS-tilin kautta sijoittavaan henkilöön, saa vapaaehtoisesta eläkevakuutuksen ottaja vakuutusyhtiön kautta rahastoissa tukkuostajan etuja, joka heijastuu sijoituskorien tai sijoitussalkkujen sisällössä.

Vakuutus sopimuslain mukaisten piirteiden sovittaminen PS-lakiin on vaikeaa, koska eläkevakuutus ja tavanomainen säästäminen poikkeavat toisistaan. Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus luo vakuutuksen ottajalle turvaa pitkään elämisen riskin varalta, kun taas sidottu PS-säästäminen on veroedusta huolimatta vain säästämistä, johon ei ole sijoitettu pitkään elämisen riskin jakamisen elementtiä. PS-säästäminen voidaan näin ollen mieltää vain verotuetun sijoittamisen muotona, johon liittyy riski koko pääoman häviämisestä (Poikonen ym. 2010, 34). Puhuttaessa PS-säästämiseen liittyvän pääoman häviämisestä ei mielestäni tule kuitenkaan unohtaa, että vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen liittyy myös riski pääoman häviämisestä. PS-tili ja vapaaehtoinen eläkevakuutus ovat sijoitussidonnaisia eläkeinstrumenttejä, joiden pääoman kehitys on riippuvainen kurssikehityksestä. Sijoittajan kannalta epäsuotuisassa tilanteessa on mahdollista, että molempien sijoitusinstrumenttien pääoma sulaa osakekurssien voimakkaan laskun seurauksena. Toisaalta lakisääteinen eläkejärjestelmä on myös osaltaan altis kurssimuutoksille, mutta tilanne huomioitu tasausvastuuna, joka toimii tasausjärjestelmän puskurirahastona vaimentaen epävarmuustekijöitä. Mielestäni voidaankin sanoa, että mikään sijoitussidonnainen eläkeinstrumentti niin lakisääteinen kuin myös vapaaehtoinen ei anna 100 prosentista turvaa pääomalle.

Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus sopii yrittäjälle, joka arvostaa valmista ratkaisuehdotusta eli eläkesuunnitelmaa. PS-sopimus soveltuu taas yrittäjälle, joka arvostaa monipuol-

listen sijoituskohteiden laajaa valikoimaa, ja tekee tarvittaessa itse muutoksia eläkesuunnitelmaansa. PS-tilin sijoituskohteiden valinnassa on kuitenkin ongelmallista se, että yrittäjän ei PS-sopimuksen kautta ole järkevää tehdä sijoituksia ulkomaalaisiin sijoituskohteisiin. Ulkomaalaisten sijoituskohteiden tuotoista joudutaan maksamaan lähdevero toiseen valtioon. Toiseen valtioon maksettuja veroja ei luonnollisesti hyvitetä yrittäjälle Suomen verotuksessa. Osaltaan edellä mainittu verotekninen ongelma, joka liittyy PS-tiliin, muodostuukin vertailussa vapaaehtoisen eläkevakuutuksen vahvaksi eduksi. Eläkevakuutuksessa säästöt ovat yleensä turvattu kuolemanvaravakuutuksella, ja ne maksetaan vakuutus sopimuksessa erikseen nimetylle edunsaajalle. PS-tilin kohdalla kertyneet varat ovat täysin kuolinpesän omaisuutta. Eikä näin ollen edunsaajaa nimetä erikseen (Poikonen ym. 2010, 123–125).

PS-tilin kulurakenteen tarkastelussa eläkesäästäjän sijoitusta rasittavia ylläpitokuluja voidaan tarkastella negatiivisina tuottoina. PS-tilin luonteelle sopiva sijoitusten aktiivinen hoitaminen lisää huomattavasti PS-tilin kautta säästävän yrittäjän negatiivista tuottoa. Eri PS-tilin kulurakenteen perusteella voidaan kuitenkin huomata, että kohtuullisia summia sijoittavan yrittäjän on järkevää välttää aktiivisesti hoidettuja rahastoja ja suosia osakesijoituksia tai indeksirahastoja. Passiivinen osakkeiden omistus aiheuttaa yrittäjän pitkäaikaissästöille sijoitusaikana edellä mainittua miinustuottoa PS-tililtä perittävien säilytyspalkkioiden seurauksena. Täysin rahastoihin sijoittavan yrittäjän PS-tiliä rasittaa oleellisesti päivittäiset rahaston arvosta kertyvät vuotuiset hallinnointipalkkiot. Vapaaehtoisten yksilöllisten eläkevakuutuksien kohdalla suurin osa eläkesäästöä rasittavista kuluista muodostuu eläkevakuutuksen sijoitussuunnitelman poikkeamisesta johtuvina sijoituskorien tai sijoitussalkkujen vaihtamisesta. Eläkevakuutuksen kohdalla on tärkeä huomioida, että kaikki palvelutarjoajat eivät peri sijoitussidonnaisista vakuutussäästöistä hoitomaksuja. (Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas,7.)

Yrityksen ottaman vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen verovähennyskelpoisten maksujen enimmäismäärä on 8 500 euroa. PS-tilin oleellinen haitta verrattaessa eläkevakuutukseen on se, että yritys ei voi tehdä PS-sopimusta. Pääomatuloveron kasvu heijastuu yrittäjän kannalta yhtäläisenä epävarmuustekijänä niin eläkesäästämiseen kuin myös PS-tiliin. Eläkevakuutuksien sopimusehtojen, kuten esimerkiksi kulujen muuttaminen kesken sopimuskauden on tiukemmin säädeltyä kuin PS-sopimuksen. Eläkevakuutuksessa henkivakuutusyhtiön tulee sopimuksen tekovaiheessa sitoutua tiettyyn kulutasoon. (Poikonen ym. 2010, 128.) Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus oikeuttaa eläkesäästäjän samaan laskuperustekorona mukaista vähimmäistuottoa, kun taas täysin sijoituksiin nojaavan PS-eläkesäästäjän tappionriski on todellinen.

7 Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittäminen

7.1 Vapaaehtoiset eläkeinstrumentit

Tässä osassa opinnäytetyötä määritän opinnäytetyön kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksena yrittäjän optimaalisen eläkesalkun. Optimaalisella eläkesalkulla tarkoitan tässä opinnäytetyössä yrittäjän eläketurvan kannalta keskeisistä eläkeinstrumenteista muodostuvaa eläkekönäisyyttä. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun muodostavat eri eläkeinstrumentit voidaan jakaa kuuluviksi yrittäjän eläkelain-, pitkäaikaissäätämistä koskevan lain- ja vakuutusoppimussopimukseen. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun tulee sisältää vakuuttamiselementtejä ja sijoitusinstrumentteja oikeassa suhteessa. Eläkesalkun optimaalisuudella tarkoitan taas sen sisältävien lakisääteisten ja vapaaehtoisten eläkeinstrumenttien kulurakenteen, verotuksen ja toimintavapauden suhdetta sekä ennen kaikkea yrittäjän kannalta oikean eläkkeen määrää.

Opinnäytetyön tutkimusongelmaan liittyvän tarkastelun seurauksena olen havainnut, että yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen ei ole yrittäjän eläketurvan kannalta optimaalista, sen heikon kustannustehokkuuden seurauksena. Käsiteltäessä tässä yhteydessä yrittäjän lakisääteisen eläkevakuuttamisen kustannustehokkuutta viitataan sillä YEL-vakuutuksen vakuutusmaksujen ja aikanaan niiden perusteella työeläkkeenä maksettavan eläkkeen suhteeseen. Tarkasteltaessa yrittäjän lakisääteiselle eläkevakuuttamiselle vaihtoehtoisia sijoitusmuotoja yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaamiseksi, on opinnäytetyön tutkimuksessa syvennyt PS-tilin sekä vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen kulurakenteeseen, verotukseen ja toimintavapauteen.

PS-tilin tarkastelun kohdalla olen listannut eri palvelutarjoajat, sijoituskohteet sekä sijoituksia rasittavat kulut. Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen kohdalla olen keskittynyt tarkastelemaan kahden palvelutarjoajan eläkevakuutuslaitosten, jotka ovat Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektia Kasvu sijoituskori sekä Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku. Edellä mainittujen sijoituskorien tai sijoitussalkkujen tarkastelun pääpainon olen kohdistanut eläkesalkkujen rahastojen jakaumaan, osakepainoon sekä korkopainoon. Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun tarkastelussa olen kiinnittänyt huomiota myös eri rahastojen tunnuslukuihin. Eläkevakuutuksen ja PS-tilin tarkastelun seurauksena olen rajannut PS-tili kokonaan pois, koska se ei sisällä eläkevakuutukselle tyypillisiä vakuuttamiselementtejä ja PS-tiliin kohdistuu selvästi enemmän epävarmuustekijöitä kuin eläkevakuutukseen. Nämä epävarmuustekijät on käsitelty opinnäytetyön aikaisemmassa osassa.

Opinnäytetyön tutkimuksen perusteella, yrittäjän optimaalinen eläkesalkku tulee rakentaa yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentuloa lisäävistä eläkeinstrumenteista, jotka ovat yrittäjän lakisääteinen eläkevakuutus sekä vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus. Salkun

määrittämisessä edellä mainittujen eläkeinstrumentin kohdalla on ratkaisevaa niiden keskinäinen suhde. Yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen sekä vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen optimaalista suhdetta käsittelen seuraavien alaotsikoiden kautta, jonka jälkeen tulos implementoidaan toiminimi ProWirtukselle.

7.2 Lakisääteinen eläkevakuutus

Yrittäjän tulee huomioida YEL-vakuuttamisen tarve eläkesalkussaan välittömästi yrittäjätoiminnan käynnistymisen seurauksena kolmesta olennaisesta syystä: YEL-vakuutus tulee ottaa kuuden kuukauden kuluessa yrittäjätoiminnan alkamisesta minimi työtulon täytyessä, koska eläkelaitos voi määrätä yrittäjälle kaksinkertaisesti korotetun työeläkevakuutusmaksun siinä tapauksessa, jos yrittäjä ei ole ottanut vakuutusta kuuden kuukauden kuluessa yrittäjätoiminnan alkamisesta. YEL-työtulo on keskeisessä asemassa yrittäjän eläketurvan muodostumisessa, sillä yrittäjälle karttuva eläke ja työeläkevakuutusmaksut määräytyvät sen perusteella. YEL-vakuuttaminen määrittää yrittäjän sosiaaliturvan, jossa esimerkkinä voidaan käyttää Kelan sairauspäivärahaa. Osaltaan yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen on ristiriitaista sillä yrittäjän kannalta lakisääteiset eläkemaksut vastaavat pakkosäästämistä. Yrittäjän eläkelain mukaan YEL-työtulon tulee suuruudeltaan vastata sellaista palkkaa, joka kohtuudella olisi maksettava, jos yrittäjän tilalle olisi palkattava vastaavan ammattitaidon omaava henkilö. (Korpiluoma ym. 2006, 68.)

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kannalta työtulon määrittäminen tasolle, joka kohtuudella olisi maksettava yrittäjän tilalle palkatulle työntekijälle, on tutkimukseni pohjalta tarpeellista ylivakuuttamista YEL-vakuutuksen heikon kustannustehokkuuden seurauksena. Näin ollen yrittäjän lakisääteistä eläkevakuutusta painotetaan optimaalisessa eläkesalkussa vain siihen sisältyvien tarpeellisten vakuuttamiselementtien verran. Painotukseen vaikuttaa osaltaan myös se, miten yrittäjä on järjestänyt oman henkilökohtaisen turvansa esimerkiksi yrittäjän lakisääteisen tapaturmavakuutuksen ja sairauskuluvakuutusten muodossa.

Yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen painotuksessa, voidaan tekemäni kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksena pitää kahta eri tasoa vuoden 2010 perusteiden mukaisesti: Yrittäjän on järkevää asettaa YEL-työtulo eläkesalkussaan vähintään 8 520 euroon, jonka seurauksena yrittäjä on oikeutettu työttömyysturvaan. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun muodostamisen kannalta voidaan ajatella niin, että yrittäjän ei käytännössä kannata asettaa YEL-työtuloaan korkeammaksi kuin 13 551,19 euroa vuoden 2010 perusteiden mukaisesti, koska se sisältää työttömyysturvan ja osa-aikaeläke mahdollisuuden (Aro ym. 2006, 265). Yrittäjän YEL-työtulon asettamisessa on kuitenkin huomioitava yrittäjän uran aloittamisen suhde yrittäjän elinkaarella. Näin ollen yrittäjä, joka aloittaa yrittäjän uransa elinkaarensa puolen välin jälkeen eikä ole jostain syystä kerryttänyt muuta eläkettä ennen yrittäjätoimintansa aloittamis-

ta, on elinkaarensa loppuvaiheen toimeentulon varmistamiseksi lähes pakotettu maksamaan suurempaa YEL-vakuutusta.

7.3 Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus

Yrittäjän optimaalisessa eläkesalkussa vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus on avainasemassa yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaamisessa, koska yrittäjä pystyy olennaisesti itse vaikuttamaan eläkevakuutuksensa riskiprofiiliin. Eläkevakuutuksen rakennetta tulee muokata vastaamaan yrittäjän elinkaaren tuomia edellytyksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjän uran alkuvaiheessa eläkevakuutuksen säästöjen rahastosidonnaisuuden suhteen tulee olla perustekorkoa suurempi. Yrittäjän eläkesalkussa mitä pidempi aika eläkkeellesiirtymiseen on, voidaan sijoitussuunnitelman riskiprofiilia määrittää sitä korkeammaksi. Eläkkeellesiirtymisajankohdan ollessa lähellä ohjataan yrittäjän säästövarat niin sanottuihin maltillisiin ja takuutuottoisiin sijoituskohteisiin.

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kannalta tulee eläkevakuutukseen sijoittaa heti yrittäjän uran alkuvaiheesta lähtien, koska näin varmistetaan riittävä eläkevakuutukseen liittyvä korko korolle ilmiö. Yrittäjän on oleellista myös huomioida, että eläkevakuutuksen sijoitusperiodi on parhaimmillaan kymmeniä vuosia, jolloin markkinoiden heilahtelun aiheuttamat sijoituksen arvonalentumiset eivät tarkoita eläkesäästöjen menettämistä. Mahdolliset arvonalentumiset ehditään kompensoida salkussa ennen eläkkeelle siirtymistä.

Vaikka yrittäjän eläkesalkun kannalta vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen voidaan ajatella turvaavan ainoastaan eläke-ajan taloudellinen toimeentulo, sisältyy vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen työeläkkeelle tyypillisiä vakuuttamiselementtejä (Korkman ym. 2007, 25). Eläkevakuutuksen säästöt on mahdollista nostaa ennen edellä mainittua eläke-aikaa seuraavissa tilanteissa, joita ovat avioero, puolison kuolema, vähintään vuoden kestänyt työttömyys tai pysyvä työkyvyttömyys. Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen suurempi painoarvo eläkesalkussa yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen sijaan ei suinkaan heikennä yrittäjän sosiaaliturvaa. Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus ei täysin kompensoi YEL-työtulosta riippuvia yrittäjän eläke-etuuksia, mutta eläkevakuutuksen säästöt on mahdollista nostaa lähes kaikissa yrittäjän elämäntilanteen käännekohtissa. Yrittäjän vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen sisältyy myös oleellisesti henkivakuutuselementti, jonka voidaan ajatella myös turvaavan yrittäjän perhettä. Yrittäjän eläkevakuutuksen sekä vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen prosentuaaliset osuudet yrittäjän eläkesalkussa määritellään seuraavassa kappaleessa.

7.4 Lakisääteisen- ja vapaaehtoisen eläkevakuutuksen suhde

Yrittäjän eläkevakuutuksen ja vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen optimaalisen suhteen määrittämisessä lähdetään liikkeelle seuraavista tutkimuksista. Suomen yrittäjien vuonna 2003 tekemästä selvityksestä, jonka mukaan yrittäjien keskimääräinen YEL-työtulo on 32 150 euroa vuodessa ja ETK:n Keskustelualoitteissa 2006:2 julkaistun Raili Hyrkkäsen tutkimuksesta, jonka mukaan yrittäjänuran kesto on keskimäärin 23 vuotta, ja yrittäjänuran aloitetaan 35–40 vuoden iässä. (Hyrkkänen 2006, 23.) Näiden kahden tutkimuksen valossa voidaan opinäytetyön aikaisemmallalla sivulla 27 esitellyn taulukon 1 perusteella todeta, että yrittäjien vuotuisen eläkevakuutusmaksun määrä 18–52-vuotiaiden yrittäjien työtulosta on 21,20 prosenttia. Näin ollen 18–52-vuotiaiden yrittäjien työtulosta, jonka voidaan keskimäärin arvioida vastaavan kohtuullisesti yrittäjien keskimääräistä YEL-työtuloa eli 32 150 euroa, menee vuotuista YEL-vakuutusmaksua 21,20 prosenttia. Tämä tarkoittaa keskimäärin 6 815,80 euron vuotuista eläkevakuutusmaksua.

Toiminimiyrittäjä on oikeutettu vähentämään verotuksessa vuosittain pitkäaikaissäätämiseen kohdistuvia maksuja 5 000 euron määrään asti. Tutkimukseni perusteella vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus on yrittäjän eläkevakuutusta kannattavampi sijoitusinstrumentti, joten yrittäjän on järkevämpää ohjata tilastollisesta 6 815,80 euron vuotuisesta yrittäjän lakisääteisestä mediaani vakuutusmaksusta 5 000 euroa vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen. Koska yrittäjän on tilastojen valossa järkevämpää mediaani YEL-työtulon vuosimaksujen sijaan, ohjata maksuja vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutuksen verotuetusti 5 000 euroa, jää hänelle 1 815,80 euroa ohjattavaksi yrittäjän laakisääteiseen eläkevakuutukseen ($6\,815,80 - 5\,000 = 1\,815,80$). Vaikka yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen vakuutusmaksut ovat täysin verovähennyskelpoiset yrittäjän henkilökohtaisessa verotuksessa, ja vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen maksuja voi maksimissaan vähentää 1 400 euroa vuodessa, kerryttää vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus yrittäjän ”verovähennystappiosta” huolimatta selvästi enemmän eläkettä.

Opinnäytetyön aikaisemman sivun 29 taulukon 2 perusteella voidaan havaita vuoden 2010 perusteiden mukaisesti, että tilastollinen 1 815,80 euron vuotuinen mediaani YEL-vakuutusmaksu vastaa noin 8 520 euron YEL-työtuloa. 18–52-vuotiailla yrittäjillä kyseinen työtulo on riittävä yrittäjän työttömyysturvan kannalta. Yrittäjän uran kestäessä Hyrkkäsen tutkimuksen mukaan keskimäärin 23 vuotta, tarkoittaa se yrittäjän kannalta edellä mainitun tilastoihin perustuvan teoreettisen mallin mukaan 115 000 euroa ($23 \times 5\,000$ euroa) vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen sijoitettavaa pääomaa.

Optimaalisen eläkesalkun implementointi

7.5 Toiminimi ProWirtus

Tässä osassa opinnäytetyötä implementoin edellä määritetyn yrittäjän optimaalisen eläkesalkun ProWirtukselle. Salkun implementoinnissa hyödynnän opinnäytetyön aikana tehdyn kvalitatiivinen tutkimuksen, jonka tutkimustuloksen adaptoin käytäntöön toiminimelle. Toiminimi ProWirtus, jonka y-tunnus on 2299050-0, on yritysmuodoltaan yksityinen elinkeinonharjoittaja. ProWirtus on nuori toiminimi, joka on perustettu 20.11.2009 päätoimialanaan kirjanpitoja tilinpäätöspalvelu. Taustatietona ProWirtuksen liiketoiminnan koosta, voidaan sen ensimmäisen tilikauden 20.11.2009–31.12.2010 yrittäjän arvioiduksi verotuksen alaiseksi tuloksi katsoa 25 000 euroa, josta arvioitu ennakkoverojen osuus noin 5 000 euroa. (YTJ 2010.)

7.6 Lakisääteinen eläkevakuutus

ProWirtuksen YEL-vakuutus on otettu 1.2.2010 lähtien 6 775,60 euron työtulon mukaan. Koska toiminimen YEL-vakuutuksen ottaja on aloittava yrittäjä ja iältään 25 vuotta, on YEL-vakuutusmaksu 15,9 prosenttia työtulosta vuoden 2010 perusteiden mukaisesti. Näin ollen vuotuinen yrittäjän lakisääteinen eläkevakuutusmaksu on 1 077 euroa ($6\,775,60 \times 0,159$), joka kuukausitasolla tarkoittaa 90 euroa. Opinnäytetyön sivun 27 taulukon 1 mukaisesti vanhuuseläkkeen arvio työntekijän eläkelain mukaisesta aikaisimmasta vanhuuseläkeiästä lähtien edellä mainitulla YEL-työtulolla on 344 euroa. Opinnäytetyössä aikaisemmin esitetyn elinaikakertoimen vaikutuksen jälkeen yrittäjän vanhuuseläke leikkautuu arvion mukaan 344 eurosta 277 euroon kuukaudessa. (Työeläke.fi 2010.)

ProWirtuksen kohdalla aikaisemmin määritetyn yrittäjän optimaalisen eläkesalkun mallin mukaisesti, on YEL-vakuutuksen työtulo perusteltua nostaa yrittäjän työttömyysturvan määräytymisen vuoksi 8 520 euroon. Työtulo nostetaan vuoden 2011 alussa 8 520 euroon, joka tarkoittaa vuotuisen YEL-vakuutusmaksun nousemista 1 355 euroon. YEL-työtulon nostamisen seurauksena 8 520 euroon nousee myös yrittäjän vanhuuseläkkeen ennuste opinnäytetyön sivun 27 taulukon 1 mukaisesti 433 euroon. Eläke leikkaantuu kuitenkin arvioidusti elinaikakertoimen vaikutuksesta 349 euroon (Työeläke.fi 2010). Aloittavan yrittäjän 48 ensimmäiselle kuukaudelle kohdistuvan 25 prosentin YEL-vakuutusmaksun alennuksen jälkeen, nousee ProWirtuksen vuotuinen YEL-vakuutusmaksu 1 806 euroon.

7.7 Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus

Aikaisemmin määrittelemäni yrittäjän optimaalisen eläkesalkkumallin mukaisesti, tulee yrittäjän lakisääteisen eläkevakuutuksen rinnalle ottaa vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus. Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen osalta valitsen opinnäytetyössä aikaisemmin tarkastellun Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun, sen edullisen kulurakenteen seurauksena. ProWirtuksen varhaisen elinkaaren sekä aikaisen yrittäjän uran seurauksena aloitetaan vapaaehtoinen yksilöllinen eläkesäästäminen 1 200 euron vuosimaksul-

la, joka tarkoittaa 100 euroa kuukaudessa. ProWirtuksen lakisääteiseen eläkevakuutukseen sekä vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen käytettävä rahamäärä on 8 520 euron työtulolla aloittavan yrittäjän maksunalennuksen sekä vapaaehtoisen eläkevakuutuksen jälkeen 2 555 euroa. Lakisääteisen- sekä vapaaehtoisen eläkevakuutuksen suhteen eläkesalkussa tulee muuttumaan yrittäjän uran aikana, kun vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen sijoitettavan likvidin pääoman määrä kasvaa.

Tapiola Varainhoito Oy:n säästökartoitus työväliseen avulla saadun Omaeläke tarjouksen mukaisesti, ProWirtuksen vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen säästöt sijoitetaan Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkuun 100 prosenttisesti. Sijoitussalkun tarkempi profiili on käsitelty opinnäytetyössä aikaisemmin. Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun maksusuunnitelman mukaisen maksuajan sijoituksella 3.8.2010–31.5.2048 väliselle ajanjaksolle, niin että maksusuunnitelman mukaisia maksuja korotetaan vuosittain 2 prosentilla tämän hetken negatiivisen elinkustannusindeksin sijaan, on sijoituskohteen vuotuinen tuotto-odotus 7,9 prosenttia. ProWirtuksen vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen maksusuunnitelman mukaisten maksujen yhteismäärä 38 vuoden vakuutusperiodilla on 67 699,06 euroa. Sijoitussuunnitelman tuotto-oletuksen mukaisesti vakuutussäästön arvioitu määrä eläkeajan alkaessa 1.7.2048 on 308 764,86 euroa. (Tapiola-ryhmä, Omaeläke-tarjous.)

Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun mukaisesti, eläkeajan alkaessa 63-vuotiaana, on yrittäjän kuukausittainen eläke-ennuste 100 prosentin kuolemanvaraturvalla 971,49 euroa tai ilman kuolemanvaraturvaa 1 407,36 euroa. Eläkevakuutuksen säästöaikana turva kuoleman varalta on kuitenkin aina 100 prosenttia vakuutussäästön määrästä. Sopimuksen hoito- ja toimenpidemaksuina vähennetään sopimuksen ensimmäisenä voimassaolovuotena hoitomaksuna 50 euroa, jonka lisäksi säästöaikana vähennetään vuosittain 0,5 prosenttia säästön määrästä. Vakuutussäästöistä vähennetään kuitenkin enintään 390,11 euroa vuodessa sijoitussidonnaisesta ja takuutuottoisesta vakuutussäästöstä. Eläkeaikana maksettavista eläke-eristä vähennetään hoitomaksuna yksi prosentti. Mahdollisista vakuutussäästön siirroista vähennetään 5 prosenttia toimenpidemaksuna. ProWirtuksen yrittäjä voi muuttaa sopimuksen eläkesuunnitelmaa, maksusuunnitelmaa, sijoitussuunnitelmaa, kuolemanvaraturvan voimassaoloaikaa sekä kuolemantapauskorvauksen edunsaajia sopimusaikana. (Tapiola-ryhmä, Omaeläke-tarjous.) Liitteissä 1 ja 2 on esitetty vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen säästön kertymä kuvaajana ja taulukkona.

7.8 Eläke-ennuste

Edellä käsitellyn mallin mukaisesti ProWirtuksen yrittäjän lakisääteiseen eläkevakuutukseen perustuva bruttomääräinen vanhuuseläke eläkelain mukaisesta aikaisimmasta vanhuuseläkeiästä lähtien, on elinaikakertoimen leikkauksen jälkeen 349 euroa. YEL-vakuutuksen heikon

kustannustehokkuuden kerryttämää bruttomääräistä eläkettä täydennetään Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun Omaeläkkeellä. Eläkevakuutuksen eläke-ennusteeseen perustuva kuukausittainen bruttoeläke eläkelain mukaisesta aikaisimmasta vanhuuseläkeiästä lähtien on ilman kuolemanvaraturvaa 1 407,36 euroa. Näin ollen ProWirtuksen yrittäjän bruttomääräinen eläke-ennuste on yhteensä 1 756,36 euroa, josta vapaaehtoista eläkkeen osaa verotetaan pääomatuloveroprosentin mukaisesti.

Eläke-ennusteen kertymä on kuitenkin vielä suhteellisen pieni. Tämän vuoksi yritystoiminnan kasvaessa, on tärkeää nostaa vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen ohjattavan vuotuisen säästön määrää. Opinnäytetyön aikaisemmassa vaiheessa yrittäjän kohdalla eläkkeen optimaaliseksi määräksi määritettiin noin 60 prosenttia yrittäjätoiminnan kuukausittaisista mediaani ansiotuloista. ProWirtuksen kohdalla eläke-ennuste 1 756,36 euroa, tarkoittaa näin ollen 2 927 euron yrittäjätoiminnan kuukausittaisista mediaani ansiotuloa ($1\,756,36 / 0,6$). Yrittäjän ansiotulojen kasvaessa, on tärkeää nostaa vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen ohjattavan vuotuisen säästön määrää vastaamaan 60 prosentin tavoitteellista eläkkeen määrää.

8 Lopuksi

8.1 Yhteenveto

Olen tarkastellut opinnäytetyössäni yrittäjän optimaalisen eläketurvan muodostumista, joka kulminoituu yrittäjän optimaalisen eläkesalkun implementointiin ProWirtukselle. Työn aiheen olen valinnut niin, että laajan aihevalintaprosessin aikana määrittämäni tavoitteet täyttyvät. Nämä tavoitteet ovat ammatillisen osaamiseni, - käytännönläheisyyden- ja teoreettisen viitekehyksen kytkeminen opinnäytetyöni kontekstiin. Opinnäytetyöni tutkimusongelman muodostaa kysymys, miten yrittäjän optimaalinen eläketurva tulee muodostaa. Kysymys viittaa suoraan opinnäytetyön tutkimuksen päätavoitteeseen yrittäjän optimaalisen eläkesalkun määrittämisestä. Tutkimusongelmani pääkysymystä voidaan osaltaan jatkaa pohtien mikä on yrittäjän kannalta oikea lakisääteisen eläkevakuutuksen sekä verotuettujen pitkäaikaissäästämismuotojen suhde tarkasteltaessa etenkin niiden kulurakennetta, verotusta ja toimintavapautta yrittäjän näkökulmasta.

Tutkimusongelmani olen rajannut käsittelemään vain yksityisiä elinkeinonharjoittajia. Vapaaehtoisen eläkesäästämisen tarkastelun olen rajannut verotuettuun pitkäaikaissäästämiseen, johon luen kuuluvaksi vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen sekä PS-tilin. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kohdalla olen tarkastellut vain yrittäjän lakisääteistä eläkevakuuttamista sekä pitkäaikaissäästämistä. Vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen tarkastelun olen rajannut kahteen eläkevakuutus tuotteeseen: Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selekt

Kasvu sijoituskoriin sekä Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkuun. Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun valinta on minulle luontevaa, koska olen toiminut vakuutusedustajana Tapiola-ryhmässä. Näin ollen olen tutustunut erittäin tarkasti Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkuun, ja sen tuoteominaisuuksiin niin teoriassa kuin käytännössäkin.

Nordea Henkivakuutus Suomi Oy:n Selektä Kasvu sijoituskorin olen valinnut toiseksi tarkasteltavaksi eläkevakuutus tuotteeksi, koska se vastaa mielestäni hyvin paljon tuoteominaisuuksiltaan Tapiola Varainhoito Oy:n Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkkua. Puhuttaessa samankaltaisista tuoteominaisuuksista on tärkeää tiedostaa, että sekä Selektä Kasvu sijoituskori että Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkku ovat erittäin tuottohakuksia, jolloin molempien tuotteiden omaisuusjakauman riskiprofiili on korkea. Molempien tuotteiden omaisuus on myös hajautettu pääsääntöisesti maailmanlaajuisesti osakesijoituksiin. Selektä Kasvu sijoituskori ei ole minulle ennestään tuttu eläkevakuutus tuote.

Olen käyttänyt opinnäytetyöni tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, jonka mukaisesti olen käyttänyt aineiston keruussa tutkittavaa kohdetta lähelle vieviä menetelmiä. Näitä menetelmiä ovat olleet haastattelut sekä havainnointi Tapiola-ryhmän sisällä. Olen käyttänyt tutkimuksessani materiaalina pääsääntöisesti vakuutusalan kirjallisuutta, joka liittyy vahvasti työeläkejärjestelmään. Käsittelen seuraavaksi kvalitatiivisen tutkimuksen kautta saavuttamani tutkimustulokset.

Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kannalta YEL-työtulon määrittäminen tasolle, joka kohdella olisi maksettava yrittäjän tilalle palkatulle työntekijälle, on tutkimukseni pohjalta tarpeetonta ylivakuuttamista YEL-vakuutuksen heikon kustannustehokkuuden seurauksena. Yrittäjän lakisääteistä eläkevakuutusta painotetaan optimaalisessa eläkesalkussa vain siihen sisältyvien tarpeellisten vakuuttamiselementtien verran. Yrittäjän on järkevää asettaa YEL-työtulo eläkesalkussaan vähintään 8 520 euroon, jonka seurauksena yrittäjä on oikeutettu työttömyysturvaan. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun muodostamisen kannalta voidaan ajatella niin, että yrittäjän ei käytännössä kannata asettaa YEL-työtuloaan korkeammaksi kuin 13 551,19 euroon vuoden 2010 perusteiden mukaisesti, koska se sisältää työttömyysturvan ja mahdollisuuden osa-aikaeläkkeeseen.

Tutkimukseni mukaan yrittäjän optimaalisessa eläkesalkussa ei ole järkevää painottaa PS-tiliä ollenkaan, koska PS-tiliin ei sisälly eläkevakuutukselle tyypillistä vakuutusta pitkään elämisen riskin varalle. Pitkään elämisen riski on käänteinen verrattuna sitä kuolemanvaravakuutukseen riskiin nähden. Eläkevakuutuksen avulla voidaan varautua sekä yrittäjän pitkään elämisen riskiin että kuolemariskiin. Tämä tarkoittaa sitä, että vakuutetun eli tässä tapauksessa yrittäjän edunsaajalle voidaan maksaa kuolemanvarakorvaus tai yrittäjälle hänen eläessään pitkään

voidaan maksaa tietyllä aikavälillä eläkettä. Tutkimukseni pohjalta eläkevakuutuksen ja PS-säästämisen yhtenä olennaisista eroista näen sen, että pitkäaikaissäästäjän keräämiä säästöjä ei koskaan jaeta eläkkeenä muille säästäjille. PS-tuote ei ole vakuutus, joten sen rahavirtaa ei voi määrittää koko loppuelämän kestäväksi. PS-säästäjän kuollessa ennen eläkeaikaa hänelle kertyneet säästöt kuuluvat kuolinpesälle.

Vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus luo vakuutuksen ottajalle turvaa pitkään elämisen riskin varalta, kun taas sidottu PS-säästäminen on veroedusta huolimatta vain säästämistä, johon ei ole sijoitettu pitkään elämisen riskin jakamisen elementtiä. PS-tiliin ja vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen liittyy molempiin riski pääoman häviämisestä. PS-tili ja vapaaehtoinen eläkevakuutus ovat sijoitussidonnaisia eläkeinstrumentteja, joiden pääoman kehitys on riippuvainen kurssikehityksestä. Sijoittajan kannalta epäsuotuisassa tilanteessa on mahdollista, että molempien sijoitusinstrumenttien pääoma sulaa osakekurssien voimakkaan laskun seurauksena. Näin ollen kumpikaan sijoitusinstrumentti ei anna 100 prosentista suojaa yrittäjälle. Tutkimukseni mukaan PS-tiliin liittyy kuitenkin huomattavasti enemmän epävarmuustekijöitä kuin vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen. PS-tilin kohdalla voidaan nähdä kaksi suurta epävarmuustekijää, joita ovat epävarmuus PS-tilin sijoitusten takaisinnostojasta sekä epävarmuus pääomatuloverotuksen muutoksista. PS-tilin takaisinnostoaika on mahdollista aikaisintaan työntekijän eläkelain mukaisesta vanhuuseläkeiästä lähtien, joka tarkoittaa sitä että PS-tilin sijoitukset ovat sidottu pitkälle tulevaisuuteen. Suurimman uhan PS-tilissä voidaan ajatella aiheuttavan pääomatuloverotuksen epävarmuus. Pääomatuloveroprosentin kasvu toimii vipuna, joka kääntää yrittäjän PS-tilin hyödyt nopeasti sen haitoiksi. Sijoitustappioiden ja säästöistä perittävien kulujen seurauksena on mahdollista, että pitkäaikaissäästäjän yrittäjän omalle pääomalle ei kerry lainkaan tuottoa. Osaltaan pääomatuloveroprosentin kasvu sekä säästöjen takaisinnostoaajan epävarmuus lukeutuu myös vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen epävarmuustekijöiksi.

PS-laissa on hyvin mielenkiintoista se, että siinä ei ole asetettu rajoituksia sille, miten sopimuksen kuluja tai muita sopimusehtoja voidaan muuttaa sopimusaikana palvelutarjoajan toimesta. Toisaalta PS-lain säännösten sopimusehtojen muuttamisesta tulisi vastata henkivakuutusta koskevia vakuutuslainsäätöjä. Tutkimukseni mukaan PS-tilin kohdalla on ongelmallista myös se, että yrittäjän ei PS-sopimuksen kautta ole järkevää tehdä sijoituksia ulkomaalaisiin sijoituskohteisiin. Ulkomaalaisten sijoituskohteiden tuotoista joudutaan maksamaan lähdevero toiseen valtioon. Toiseen valtioon maksettuja veroja ei luonnollisesti hyvitetä yrittäjälle Suomen verotuksessa. PS-tilin kulurakenteen tarkastelun osalta PS-tili on ainakin tällä hetkellä vapaaehtoista yksilöllistä eläkevakuutusta kalliimpi sijoitusmuoto. Esimerkiksi 30 vuoden sijoitusperiodilla pienetkin erot pääoman arvosta veloittavilla ylläpitokuluna muodostuvat oleelliseksi vertaillessa sijoitusinstrumenttien kustannustehokkuutta.

Tutkimukseni mukaan yrittäjän optimaalisessa eläkesalkussa vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus on avainasemassa yrittäjän elinkaaren loppuvaiheen toimeentulon turvaamisessa, koska yrittäjä pystyy olennaisesti itse vaikuttamaan eläkevakuutuksensa riskiprofiiliin. Mitä pidempi aika eläkkeellesiirtymiseen on, voidaan sijoitussuunnitelman riskiprofiilia määrittää sitä korkeammaksi. Yrittäjän optimaalisen eläkesalkun kannalta tulee eläkevakuutukseen sijoittaa heti yrittäjän uran alkuvaiheesta lähtien, koska näin varmistetaan riittävä eläkevakuutukseen liittyvä korkoa korolle ilmiö. Vaikka yrittäjän eläkesalkun kannalta vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen voidaan ajatella turvaavan ainoastaan eläke-ajan taloudellinen toimeentulo, sisältyy vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen työeläkkeelle tyypillisiä vakuuttamiselementtejä. Eläkevakuutuksen säästöt on mahdollista nostaa ennen säädettyä eläkeaikaa seuraavissa tilanteissa, joita ovat avioero, puolison kuolema, vähintään vuoden kestänyt työttömyys tai pysyvä työkyvyttömyys.

Tutkimukseni perusteella toiminimiyrittäjä on oikeutettu vähentämään verotuksessaan vuosittain pitkäaikaissäästämiseen kohdistuvia maksuja 5 000 euron määrään asti. Näin ollen vapaaehtoinen yksilöllinen eläkevakuutus on yrittäjän eläkevakuutusta kannattavampi sijoitusinstrumentti, joten yrittäjän on järkevämpää ohjata Raili Hyrkkäsen tutkimuksen tilastollisesta 6 815,80 euron vuotuisesta yrittäjän lakisääteisestä mediaani vakuutusmaksusta 5 000 euroa vapaaehtoiseen yksilölliseen eläkevakuutukseen. Yrittäjän optimaalisessa eläkesalkussa vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen suhteen verrattuna yrittäjän eläkevakuutukseen on perusteltua olla korkeampi.

8.2 Tavoitteiden saavuttaminen ja loppusanat

Opinnäytetyöni valmistumiseen johtanut prosessi oli hyvin kokonaisvaltainen, jonka aikana minulla oli mahdollisuus tutustua erittäin laaja-alaisesti yrittäjän eläkevakuuttamiseen. Työni tavoitteiden saavuttamisen kriteereinä voidaan mielestäni pitää luvun yksi tutkimusaiheen taustasta kohdassa määrittelemiäni ammatillisen osaamiseni-, käytännönläheisyyden- sekä teoreettisen viitekehyksen hyödyntämistä tutkimustulosten implementoinnissa ProWirtukselle. Tärkeimpänä tavoitteena näen kuitenkin tutkimusongelman muodostaman kehityskaaren rakentumisen niin, että saan sen pohjalta määritettyä toimivan käytännön ratkaisun.

Opinnäytetyöni tutkimuksen aikana pystyin mielestäni prosessoimaan aihetta niin ammattimaisesti kuin se koulutustaustaani ja työkokemukseeni nähden oli mahdollista. Onnistuin mielestäni kytkemään työhöni hyvin käytännönläheisen elementin, jolla tässä viittaaan tutkimustulosten implementointiin toiminimelleni. Teoreettisen viitekehyksen osalta koen, että pystyin itse asiassa tavoittamaan juuri sen lähdekirjallisuuden, joka työni asiantuntevan elementin saavuttamiseksi vaaditaan. Lähdekirjallisuudella viittaaan etenkin tutkimuksiin, joita hyödynsin opinnäytetyöni viitekehyksen kirjoittamisessa. Tutkimusongelmani oli lähtötilanteeltaan hyvin

teoreettinen, joka vaikeutti selvästi sen implementointia käytäntöön. Pystyin tästä huolimatta kuitenkin tuottamaan tutkimusongelmastani jalostuneen hypoteesin, ja liittämään sen pragmaattiseen toimintaympäristöön huomioiden kaikki oleelliset muuttujat. Tutkimustulosten osalta voin rehellisesti todeta, että tulen käyttämään niitä omassa eläkesalkussani ja voin suositella niitä käytettäväksi myös muille toiminimiyrittäjille.

Opinnäytetyöni lopuksi voin todeta, että oma ammatillinen osaamiseni on kehittynyt selvästi opinnäytetyöprosessin aikana. Ammatillisesta kehittymisestä haluan erityisesti kiittää minua opinnäytetyöprosessin aikana tukeneita- ja ohjanneita henkilöitä niin ammattikorkeakoulu Laureassa kuin myös Tapiola-ryhmässä. Toivon, että voin tulevaisuudessa jatkaa opinnäytetyöni aihepiiriin syventymistä jatko-opinnoissani.

Lähteet

Kirjallisuuslähteet

Altola, J., Eskola, J., Heikkinen, H., Ilmonen, K., Kiviniemi, K., Laine, T., Moilanen, P., Rajala, R., Rantala, I., Räihä, P., Suoranta, J. & Valli, R. 2001, Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysi menetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Ahonen, K. 2008, Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2008:3: Yksityinen eläkesäästäminen–ilmiön yleistymisen ja sen syitä. Helsinki: Edita Prima.

Arajärvi, P. 2002. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia: Toimeentuloturvan oikeellisuus. Jyväskylä: Gummerrus kirjapaino.

Aro, T., Nokelainen, E. & Ansamaa, S. 2006, Yrityksen työeläkekäsikirja. eripainos. Helsinki: Edita Prima.

Arvopaperi 1/2009. Sijoitusalan erikoislehti. 2009 Talentum

Arvopaperi 5/2010. Sijoitusalan erikoislehti. 2010 Talentum

Eläketurvakeskus & Kansaneläkelaitos 2010, Tilasto Suomen eläkkeensaajista. Helsinki: Edita Prima.

Eläke-Tapiola 2010, Yrittäjän lakisääteinen eläkevakuuttaminen.

Eläke-Tapiola 2008, Yrittäjän eläke 2008

Hyrkkänen, R. 2006, Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2006:2: Yrittäjien ja palkansaajien eroja eläkeiän valinnassa. Helsinki: Edita Prima.

Kari, M., Laitinen-Kuikka, S. & Markwort, J. 2001, Sosiaaliturvajärjestelmä eri maissa. 3. uud. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Karkkuri-Knuutila, M. 2006, Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Tampere: Tammer-Paino.

Kiuru, J. 2009, Topsos-Sosiaalivakuutuksen ammatillinen lisensiaattitutkimus: Euroopan yhteisöjen tuomioistuin ja sosiaaliturva. Turun Yliopisto: Sosiaalipolitiikan laitos.

Korkman, S., Lassila, J., Määttänen, N. & Valkonen, T. 2007, Hyvinvointivaltion Rahoitus-Riittävätkö rahat, kuka maksaa. Helsinki: Yliopistopaino.

Korpiluoma, R., Alaluusua, A., Heinonen, A., Kaarre, S., Kekäläinen, J., Kouvunen, K., Lilius, S., Mustonen, P., Perälehto-Virkkala, A., Takanen, M. & Tuomikoski, J. 2006, Työeläke. eripainos. Helsinki: Edita Prima.

Laesvuori, A., Risku, I., Knuutti, J., keski-Heikkilä, S. & Uusitalo, H. 2009, Eläketurvakeskuksen raportteja 2009:1: Työeläkkeiden indeksisuoja TEL:stä TyEL:iin. Vaasa: Waasa Graphics.

Niemelä, H. & Salminen, K. 2009, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia: Kansallisten eläkestrategioiden muotoutuminen ja Euroopan unionin avoin koordinaatiomenetelmä. Saastamala: Vammalan Kirjapaino.

Poikonen, P. & Silvola, T. 2010, Eläkesäästäminen. Helsinki: Finanssi ja vakuutuskustannus FINVA.

Rantala, J. 2008, Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:1: Varhainen eläkkeelle siirtyminen. Helsinki: Hakapaino.

Tapiola-ryhmä, Omaeläke tuoteseloste voimassa 1.5.2010 alkaen

Tapiola Varainhoito Oy, tarjousnumero T94-8284164-T, sisältää vakuutussäästön kehityksen

Valkonen, T. & Määttä, N. 2010, Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:1: Varallisuus ja eläkkeelle siirtyminen. Helsinki: Multiprint.

Internet-lähteet

Elinaikakerroin alkaa vaikuttaa. 2010. Eläketurvakeskus. Viitattu 12.6.2010.
<http://www.etk.fi/Page.aspx?Section=40904&Item=64342>

Eläkevakuutuksen verokohtelu. 2010. Meklaritalo. Viitattu 20.8.2010.
<http://www.meklaritalo.fi/palvelumme/verotus/elakevakuutuksen-verokohtelu.html>

Eläkettä noin 60 prosenttia palkasta. 2010. Talous Sanomat. Viitattu 25.8.2010.
<http://www.taloussanomat.fi/raha/2010/05/27/tutkimus-elaketta-noin-60-prosenttia-palkasta/20107583/139>

Hinnat. 2010. Nordea. Viitattu 9.8.2010.
<http://www.nordea.fi/Henkil%C3%B6asiakkaat/S%C3%A4%C3%A4st%C3%B6henki-%2bja%2bel%C3%A4kevakuutukset/Selekta-el%C3%A4ke/Hinnat/776922.html>

Kuukausikatsaukset. 2010. Nordea. Viitattu 9.8.2010.
<https://www.nordea.fi/Henkil%C3%B6asiakkaat/S%C3%A4%C3%A4st%C3%B6henki-+ja+el%C3%A4kevakuutukset/Neuvoja+s%C3%A4%C3%A4st%C3%B6henki-+ja+el%C3%A4kevakuutuksista/Katsaukset/1030382.html>

Laki sidotusta pitkäaikaissästämisestä. 2009. Finlex. Viitattu 4.8.2010.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20091183>

Laske elinaikakertoimen vaikutus. 2010. Työeläke.fi. Viitattu 28.8.2010.
<http://www.tyoelake.fi/Binary.aspx?Section=39962&Item=27483>

Pitkäaikaissästäminen. 2010. Fim. Viitattu 1.8.2010.
<https://www.fim.com/suomi/pitkaaikaissaastaminen>

Pitkäaikaissästämissopimuksen ja vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevakuutuksen verotus. 2010. Verohallinto. Viitattu 20.8.2010.
http://www.vero.fi/?article=9311&domain=VERO_MAIN&path=5,40&language=FIN

Prowirtus. 2009. Patentti- ja rekisterihallituksen ja verohallinnon yhteinen tietojärjestelmä. Viitattu 28.10.2010.
<http://www.ytj.fi/yritystiedot.aspx?yavain=2228108&kielikoodi=1&tarkiste=11800695BC079A5944C124B09483AB7F43AA498B&path=1547;1631;1678>

Selekta Kasvu sijoituskorin säännöt. 2010. Nordea. Viitattu 9.8.2010.
http://www.nordea.fi/sitemod/upload/root/fi_org/appx/fin/hen/selekta/pdf/Selekta_Kasvu_saannot.pdf

Suomen sosiaaliturvan pääpiirteet. 2007. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 21.6.2010.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3705.pdf

Tapiola Eurooppa. 2010. Tapiola-ryhmä. Viitattu 9.8.2010.
http://www.tapiola.fi/www/Yksityisasiakkaat/Saastot_+ja_sijoitukset/Sijoitusrahastot/Osakerahastot/Instituutio/esittely.htm

Tapiola Japani. 2010. Tapiola-ryhmä. Viitattu 9.8.2010.
http://www.tapiola.fi/www/Yksityisasiakkaat/Saastot_ ja_sijoitukset/Sijoitusrahastot/Osakerahastot/Japani/Esittely.htm

Tapiola Kehittyvät Markkinat. 2010. Tapiola-ryhmä. Viitattu 9.8.2010.
http://www.tapiola.fi/www/Yksityisasiakkaat/Saastot_ ja_sijoitukset/Sijoitusrahastot/Osakerahastot/Kehittyvat+markkinat/esittely.htm

Tapiola USA. 2010. Tapiola-ryhmä. Viitattu 9.8.2010.
http://www.tapiola.fi/www/Yksityisasiakkaat/Saastot_ ja_sijoitukset/Sijoitusrahastot/Osakerahastot/USA/esittely.htm

Tapiola Varainhoito 100 kuukausikatsaus. 2010. Tapiola-ryhmä. Viitattu 9.8.2010.
<http://www.tapiola.fi/NR/rdonlyres/FBA7A975-38F2-4423-9D3A-8890C733371F/0/Varainhoito100kuukausikatsaus.pdf>

TER-luku. 2009. Pörssisäätiö. Viitattu 25.8.2010.
<http://www.porssisaatio.fi/sanasto/ter-luku>

Toimeentulo. 2010. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Viitattu 21.6.2010.
<http://www.stm.fi/toimeentulo>

Työttömän yrittäjän etuudet. 2010. Suomen yrittäjät. Viitattu 7.7.2010.
<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/yrittajaihmisena/yrittajansosiaaliturvaopas/tyottomyysturva/tyottoman-yrittajan-etuudet/>

Muut lähteet

Pajulahti, M. 2010. Tapiola Pankin varatoimitusjohtaja haastattelu 1.4.2010. Tapiola-ryhmä. Helsinki:

Taulukot

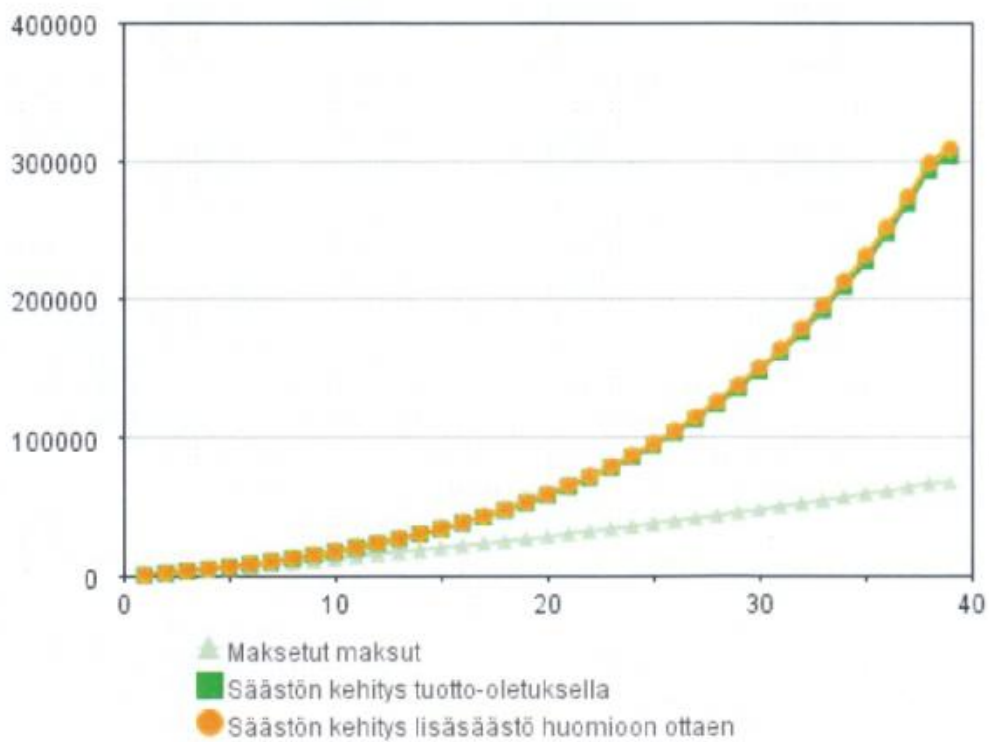
Taulukko 1: YEL-työtulo 2010 ja arvio yrittäjäneläkkeen kertymästä 63 vuoden iässä (Tapiola-ryhmä.)	27
Taulukko 2: YEL-työtulot ja vakuutusmaksut vuonna 2010 (Tapiola-ryhmä.)	29
Taulukko 4: Eri palvelutarjoajien pitkäaikaissäätämisen tuotetarjonta (Mukaillen Arvopaperi 5/2010 eläketiliopas 16–17.)	40
Taulukko 5: Siirtomaksu eri säästösummilla laskettuna (oma taulukko.)	42
Taulukko 6: Selektä Kasvu sijoituskorin omaisuusjakauman vaihteluväli prosentteina (Mukaillen Selektä Kasvu- sijoituskorin säännöt.)	46
Taulukko 7: Selektä Kasvu sijoituskorin jakauma(Mukaillen Selektä Kasvu- sijoituskorin kuukausikatsaus kesäkuu 2010.)	47
Taulukko 8: Tapiola Varainhoito 100 sijoitussalkun sijoitusten jakauma (Mukaillen Tapiola-ryhmä.)	48
Taulukko 9: Tapiola Kehittyvät Markkinat sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola Kehittyvät markkinat kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)	49
Taulukko 10: Tapiola USA sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola USA kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)	49
Taulukko 11: Tapiola Eurooppa sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola Eurooppa kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)	50
Taulukko 12: Tapiola Japani sijoitusrahasto (Mukaillen Tapiola Japani kuukausikatsaus heinäkuu 2010.)	50

Liitteet

Liite 1: Kuvaaja vakuutussäästön kehityksestä tarjousnumero T94-8284164-T Tapiola Varainhoito Oy

Tarjousnumero T94-8284164-T

Vakuutussäästön kehitys

Tuotto-oletukset

Sijoituskohte
Varainhoito 100

Tuotto-oletus
7,9 %/v

Liite 2: Taulukko vakuutussäästön kehityksestä tarjousnumero T94-8284164-T Tapiola Varainhoito Oy

Vakuutettava
Virtanen Jere Salomon, 27.6.1985

Ikä	Vuosi	Suunnitellut maksut €	Hoitomaksut €	Tuotto €	Vakuutussäästö ennen lisäsäästöä €	Lisäsäästö €	Vakuutussäästö yhteensä €
25	2010	500	21	6	485	0	485
26	2011	1.224	35	80	1.754	2	1.756
27	2012	1.248	13	183	3.173	6	3.178
28	2013	1.273	20	295	4.721	12	4.733
29	2014	1.299	28	418	6.411	20	6.431
30	2015	1.325	37	552	8.251	32	8.283
31	2016	1.351	47	698	10.254	46	10.300
32	2017	1.378	57	857	12.432	64	12.497
33	2018	1.406	69	1.030	14.800	86	14.885
34	2019	1.434	81	1.218	17.370	111	17.482
35	2020	1.463	95	1.421	20.160	141	20.301
36	2021	1.492	109	1.642	23.185	176	23.361
37	2022	1.522	125	1.882	26.463	216	26.679
38	2023	1.552	142	2.141	30.014	262	30.276
39	2024	1.583	161	2.422	33.859	314	34.173
40	2025	1.615	181	2.726	38.019	373	38.392
41	2026	1.647	203	3.055	42.519	439	42.958
42	2027	1.680	226	3.411	47.384	513	47.898
43	2028	1.714	252	3.796	52.642	596	53.239
44	2029	1.748	279	4.211	58.323	689	59.011
45	2030	1.783	309	4.660	64.457	791	65.249
46	2031	1.819	341	5.145	71.080	905	71.986
47	2032	1.855	375	5.668	78.229	1.031	79.260
48	2033	1.892	390	6.234	85.964	1.170	87.135
49	2034	1.930	390	6.846	94.351	1.323	95.674
50	2035	1.969	390	7.510	103.439	1.492	104.931
51	2036	2.008	390	8.229	113.287	1.678	114.964
52	2037	2.048	390	9.009	123.954	1.881	125.835
53	2038	2.089	390	9.853	135.506	2.105	137.611
54	2039	2.131	390	10.767	148.014	2.350	150.364
55	2040	2.174	390	11.757	161.554	2.618	164.172
56	2041	2.217	390	12.828	176.209	2.911	179.120
57	2042	2.261	390	13.987	192.068	3.232	195.300
58	2043	2.307	390	15.242	209.226	3.582	212.809
59	2044	2.353	390	16.599	227.788	3.965	231.753
60	2045	2.400	390	18.067	247.865	4.382	252.247
61	2046	2.448	390	19.655	269.577	4.837	274.414
62	2047	2.497	390	21.372	293.056	5.333	298.389
63	2048	1.061	163	9.444	303.399	5.366	308.765

Liite 3: Kysymykset haastattelun pohjaksi

- PS-sopimuksen säästövarojen sijoittaminen johdannaissopimukseen
- Warrantit sallittuina sijoituskohteina
- Warranttien mahdollinen tarjonta sijoituskohteeksi
- Arvio Finanssivalvonnan suhtautumisesta johdannaissopimukseen